

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัย
ของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

Strengthening a Peaceful Civil Society to Develop a Good Quality of Life at
all Ages of the People in Amphawa District Samut Songkhram Province.

โดย

ดร.ภูริภัทร ห้วยหงษ์ทอง

ดร.รัตนา ตฤณารังสี

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๔

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS ว.049/2564

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัย
ของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
Strengthening a Peaceful Civil Society to Develop a Good Quality of Life at
all Ages of the People in Amphawa District Samut Songkhram Province.

โดย

ดร.ภูริภัทร ห้วยหงษ์ทอง

ดร.รัตนา ตฤณารังสี

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๔

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS ว.049/2564

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Strengthening a Peaceful Civil Society to Develop a Good Quality of Life at
all Ages of the People in Amphawa District Samut Songkhram Province.

By

Dr. Puripat Huaihongthong

Dr. Ratana Trissanarungsee

Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2021

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS ๖.049/2564

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
ผู้วิจัย:	ดร.ภูริภัทร ห้อยหงษ์ทอง และดร.รัตนา ตฤณารังสี
ส่วนงาน:	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๔
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาบริบทการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ๒. เพื่อศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ๓. เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมและเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๖ คน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน คือ การเปลี่ยนแปลงของร่างกายในทางเสื่อมจะมีผลต่อทุกวัยยะ อย่างไรก็ตามคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนคือการดูแลและเอาใจใส่จากลูกหลานทุกวัน หรือเรียกว่าเริ่มเตรียมความพร้อมจากสถาบันครอบครัว และการให้ความรู้ด้านการปฏิบัติตัวในช่วงวัยของประชาชน เช่น การทานอาหาร การออกกำลังกาย การใช้เวลาว่าง เป็นต้น ประชาชนแต่ละช่วงวัยควรปรับจิตใจให้แจ่มใส ไม่ยึดติดอดีต ไม่กังวลถึงอนาคต มีชีวิตที่เป็นสุขในปัจจุบันขณะ โดยดการสร้างพลังทางจิตและอารมณ์ให้โปร่งใส สดชื่น ไม่หดหู่ และต้องฝึกจิตใจให้เข้มแข็งเมื่อเจออารมณ์มากระทบ การพัฒนาอาชีพเพื่อให้ประชาชนได้การเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาศักยภาพด้านจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประชาชนในแต่ละช่วงวัย ประชาชนจะต้องใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและสภาพที่อาศัยให้สะอาดถูกสุขลักษณะ ทั้งภายในบ้านและภายนอกบ้าน ทั้งนี้ความต้องการของประชาชนในพื้นที่จริง ๆ

๒. การสร้างหลักประกันในช่วงวัยของประชาชนเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมประชาชนมีคุณค่าและศักยภาพสมควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มี ส่วนร่วมขึ้นเป็นประโยชน์ต่อสังคม ส่งเสริมให้ใช้ประสบการณ์ภูมิปัญญาที่มีติดตัวมาโดยทำเป็นแบบอย่างและแนวทางปฏิบัติให้แก่กันและกันส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งพาตัวเองได้ การจัดเตรียมความพร้อมสุขภาพ ได้แก่ แผนการตรวจสุขภาพ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับปัจจัยสี่ในการดำรงชีพ เป็นต้น การศึกษาข้อมูล เรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยี หรือนวัตกรรมใดช่วยทุ่นแรงหรือแบ่งเบาให้กับตนเอง การทำงานต้องรู้จักบริหารชีวิตตนเองไม่ให้เหนื่อยเฉา หรือเกิดอาการเบื่อหน่าย ซึมเศร้า โดยการเลือกทำกิจกรรมทางสังคมที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับตนเอง มีความสุขที่ได้กระทำและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม

๓. การดูแลสุขภาพประชาชนด้านบริการสาธารณสุขและสุขภาพเป็นหลักและมีความพร้อมในการดำเนินงานด้านนี้ค่อนข้างสูงเนื่องจากมีทรัพยากรและหน่วยงานด้านสาธารณสุขให้บริการสุขภาพ

กับประชาชนกระจายอยู่อย่างครอบคลุมพื้นที่ สร้างทีมจิตอาสาในการดูแลช่วยเหลือประชาชนจนถึง การตั้งโรงเรียนพัฒนาอาชีพรวมทั้งครูและวิทยากรในโรงเรียนสอนเป็นจิตอาสาสามารถกันดูแล ประชาชน โดยต้องสร้างแรงจูงใจให้กับเจ้าหน้าที่เพื่อให้มีขวัญกำลังใจในการทำงานผลงาน และการ เผยแพร่องค์ความรู้สำหรับประชาชนการรวมตัวของประชาชนในช่วงวัยในอนาคตต้องมีการ เปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบันต้องมีการสนับสนุนด้านเผยแพร่องค์ความรู้ให้ มีประสิทธิภาพเพื่อให้ข้อมูลออกไปถึงประชาชน

Research Title: Strengthening a Peaceful Civil Society to Develop a Good Quality of Life at all Ages of the People in Amphawa District Samut Songkhram Province.

Researcher: Dr. Puripat Huaihongthong and
Dr. Ratana Trissanarungsee

Department: Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2564/2021

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research are: 1. To study the context of strengthening a peaceful civil society to develop a good quality of life at all ages for people in Amphawa District. Samut Songkhram Province 2. To study the development and strengthening of a peaceful society in order to develop a good quality of life at all ages for people in Amphawa District. Samut Songkhram Province 3. To present the strengthening of a peaceful civil society and to develop a good quality of life at all ages for people in Amphawa District. Samut Songkhram Province It is a qualitative research format using interviews with 16 key informants.

Findings were as follows:

1. Improving the quality of life of the people means that degenerative changes in the body will affect every organ. However, a good quality of life for citizens is the daily care and attention of their children. Or it is called starting to prepare from the family institution. and providing knowledge about how to behave during the age of the people, such as eating, exercising. Using free time, etc., people during each period of the day should adjust their minds to be clear. Don't cling to the past. Don't worry about the future. Live a happy life in the present moment. By refraining from creating mental and emotional energy to be transparent, fresh, not depressed, and must train the mind to be strong when faced with emotions. Career development so that people can learn together and develop their potential in organizing various activities for people of different ages. People must pay attention to keeping the environment and living conditions clean and hygienic. Both inside and outside the house This is based on the actual needs of the people in the area.

2. Creating security during the lifetime of the people is a process of creating stability for society. People have value and potential and deserve to be promoted

and supported. Participation is beneficial to society. Encourage the use of experience and wisdom that you have with you by serving as examples and guidelines for each other, encouraging people to be self-reliant. Providing complete health care includes a health examination plan. including health care costs Expenses related to the four necessities of living, etc. Studying information Learn how to use technology Or what innovation helps save energy or lighten it up for yourself? Working requires knowing how to manage your own life so that it doesn't wither away. or become bored or depressed by choosing to do creative social activities that are appropriate for them happy to do and is beneficial to others and society

3. Taking care of the people is the main aspect of public health and health services and the readiness to carry out this work is quite high because there are resources and public health agencies providing health services to the people spread throughout the area. Create a team of volunteers to care for and help the people until setting up a career development school, including teachers and lecturers in the school as volunteers coming together to care for the people. You must create incentives for your staff to have morale in their work. and the dissemination of knowledge for the people. The gathering of citizens in the future must have more physical changes than it does today. There must be support for the dissemination of knowledge to be effective in order to provide information to the people.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอกราบขอบพระคุณพระครูสุธี กิตติบัณฑิต, รศ.ดร. (กฤษฎา กิตติโสภโณ) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไปและผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สนับสนุนทุนในการทำวิจัยในครั้งนี้ เพราะเล็งเห็นถึงประโยชน์และคุณค่าของงานวิจัยฉบับนี้ พร้อมทั้งผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์และช่วยเหลือผู้วิจัยมาตลอด

ขอขอบพระคุณ ผู้บริหารคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่เมตตาอนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจทานงานวิจัยฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยหวังว่ารายงานการวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนและวงการศึกษา บุญกุศลที่เกิดขึ้นจากรายงานการวิจัยครั้งนี้ อุทิศให้บิดา มารดา พระอุปัชฌาย์ และครูบาอาจารย์ทุกท่าน

ดร.ภูริภัทร ห้อยหงษ์ทอง
หัวหน้าโครงการวิจัย
พฤศจิกายน ๒๕๖๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(ค)
กิตติกรรมประกาศ.....	(ง)
สารบัญ.....	(จ)
สารบัญตาราง.....	(ช)
สารบัญแผนภาพ.....	(ซ)
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย.....	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๔
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างสังคมสันติ.....	๖
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา.....	๑๓
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต.....	๒๖
๒.๔ บริบทพื้นที่วิจัย.....	๔๕
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๕๐
๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๕๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๖๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๖๐
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๖๐
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๖๑
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๖๒
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๖๒
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๖๔
๔.๑ บริบทการเสริมสร้างสังคมสันติประชากรธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม.....	๖๔
๔.๒ การเสริมสร้างสังคมสันติประชากรธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม.....	๗๐
๔.๓ การพัฒนาการเสริมสร้างสังคมสันติประชากรธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม.....	๗๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง		หน้า
	๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๘๑
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๘๔
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๘๔
	๕.๒ อภิปรายผล.....	๘๘
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๙๐
บรรณานุกรม		๙๒
ภาคผนวก		๙๗
	ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย.....	๙๘
	ภาคผนวก ข หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ.....	๑๐๒
ประวัติผู้วิจัย		๑๐๔

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	ความหมายของการเสริมสร้างสังคมสันติ	๘
๒.๒	ประเภทลักษณะของการเสริมสร้างสังคมสันติ	๑๑
๒.๓	ความหมายของการพัฒนา	๑๖
๒.๔	ความหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิต	๓๑
๒.๕	องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพชีวิต	๔๑
๒.๖	สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสังคมสันติ	๕๓
๒.๗	สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต	๕๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	ระดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตามแนวทฤษฎีของมาสโลว์	๒๘
๒.๒	วงจรการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Life Quality Development Cycle)	๓๕
๒.๓	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๙
๔.๑	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๘๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นในสังคมไทย อาจจะถือได้ว่าเป็นสังคมแห่งสันติเมื่อเปรียบเทียบกับอีกหลากหลายประเทศทั่วโลก แต่ก็อาจมีบางช่วงเวลาที่ความขัดแย้งได้ปรากฏตัวขึ้นและมีแนวโน้มว่าจะกลับกลายเป็นความรุนแรง เริ่มจากระดับปัจเจกบุคคล ชุมชน องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ จนถึงระดับประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งอาจจะมีสาเหตุพื้นฐานมาจากความขัดแย้งในมิติเชิงโครงสร้าง ซึ่งหมายถึงการกระจายทรัพยากรที่ไม่ทั่วถึง ความไม่เป็นธรรมในสังคม การจัดสรรผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียม ตลอดจนสาเหตุความรุนแรงอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านความคิด ทศนคติ ความเชื่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรม แม้ทุกฝ่ายจะพยายามแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและความรุนแรงในอดีตที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม หลายครั้งก็พบว่าปัญหายังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องกลายเป็นความขัดแย้งที่ยืดเยื้อเรื้อรัง (Protracted Conflict) อันเนื่องมาจากการไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งการไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง การละเลยอัตลักษณ์และวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนและชุมชนในพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังขาดกระบวนการเรียนรู้ เชิงการป้องกัน แก้ไข และปรับเปลี่ยนความขัดแย้ง ตลอดจนการเยียวยาและสร้างความสมานฉันท์ ให้เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

ในปัจจุบัน ประเทศต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางสังคมในมิติต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น วิกฤตความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม วิกฤตศรัทธาทางการเมือง วิกฤตโรคระบาดใหม่ วิกฤตความรุนแรงทางสังคม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรยากาศของความสมานฉันท์เริ่มถดถอย การที่จะป้องกันและเปลี่ยนแปลงวิกฤตการณ์ความรุนแรงต่าง ๆ ในสังคม ต้องอาศัยบุคลากรทาง สันติวิธีที่สามารถปรับเปลี่ยนความขัดแย้งไปสู่ทางเลือกที่สร้างสรรค์ เปรียบเสมือน Agent of Change ที่ขับเคลื่อนวัฒนธรรมสันติวิธีโดยเข้าใจถึงคุณค่าของสันติวิธีอย่างแท้จริงและสามารถนำสันติวิธีประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง^๑

การศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ในประเทศไทย มีมาเป็นระยะเวลากว่า ๓๐ ปีแล้ว แต่ก็ยังมีปัญหาในการกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต ทำให้หน่วยงานภาครัฐโดยกระทรวงกรมต่าง ๆ และนักวิชาการที่สนใจ ได้พยายามพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต ทั้งในระดับจังหวัด ระดับชุมชน และระดับบุคคล รวมถึงการศึกษาตัวชี้วัดเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีคุณลักษณะเฉพาะ เช่น ผู้สูงอายุ แรงงาน สตรีเกษตรกร ครีวเรือนชนบท ครีวเรือนที่มีแรงงานย้ายไปทำงานต่างประเทศ เป็นต้น แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือของตัวชี้วัดอยู่ ตัวชี้วัดหลายตัวที่ภาครัฐใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการพัฒนาในระดับพื้นที่ เช่น ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) การศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ผ่านมาส่วนหนึ่งมองว่าคุณภาพชีวิต เป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการพัฒนาที่ดำเนินการ

^๑ สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, คู่มือการสมัครเข้ารับการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง การเสริมสร้างสังคมสันติสุข รุ่นที่ ๑๓ ปีการศึกษา ๒๕๖๕-๒๕๖๖, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๖๕), หน้า ๘.

ในพื้นที่หรือสะท้อนผลการพัฒนาผ่านโครงการหนึ่งโครงการใด บางส่วนศึกษาคุณภาพชีวิตในฐานะที่เป็นเป้าหมายของการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมพัฒนา^๒ ในด้านประโยชน์ในส่วนของรัฐราชการ ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเกิดการประสานงานกันอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม มีการหล่อหลอมความคิดในการทำงานร่วมกันเพื่อชาวบ้าน ทำให้เกิดเป้าหมายที่แน่นอนสำหรับการพัฒนาประเทศและสังคมในระยะยาว เป็นการกระจายทรัพยากรไปสู่การพัฒนาที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของประชาชน ทั้งนี้ ได้มีการกำหนดบทบาทภารกิจให้ชัดเจน เพื่อเสริมหนุนซึ่งกันและกันให้เกิดพลังในการขับเคลื่อน โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของชุมชน คือ การจัดการองค์กรและบริหารจัดการอุดมการณ์และวิสัยทัศน์ร่วมทุนทางวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติสามารถเชื่อมคนในชุมชน มีทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ มีกิจกรรมที่ต่อเนื่องเครือข่ายความร่วมมือ การยอมรับจากสังคมภายนอก และสิทธิและอำนาจต่อรองทางการเมือง คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เพื่อวัดคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย และเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไป โดยประโยชน์ของการใช้ความจำเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในส่วน of ประชาชน คือ การให้ประชาชนไม่สับสนในบทบาทเจ้าหน้าที่รัฐ ส่งเสริมให้ชาวบ้านร่วมกันคิด รู้ปัญหาของตนเอง มีเป้าหมายในการพัฒนา มีแนวทางพัฒนาหรือแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และมีการระดมทรัพยากรในชุมชนมาช่วยกันพัฒนา สามารถประเมินผลได้^๓

จังหวัดสมุทรสงคราม ได้ดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการ โดยจังหวัดฯ เป็นพื้นที่นำร่องในการใช้ข้อมูลจากระบบข้อมูล Thai People Map and Analytics Platform ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า หรือ TPMAPI ในการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๖๒ มาถึงปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ และใช้ระบบ TPMAPI Logbook เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นจังหวัดแรกโดยมุ่งเน้นแก้ไขปัญหาและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนจนให้ดีขึ้น ครุเรือได้รับการส่งเสริมในเรื่องของการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิต ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์และการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อเป็นอาหารปลอดภัยไว้รับประทานเองในครัวเรือน เพื่อเป็นการลดรายจ่าย ส่งเสริมการประกอบอาชีพ ทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น^๔

การกำหนดยุทธศาสตร์และแนวการพัฒนาจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คุณภาพชีวิต และสร้างความเข้มแข็งให้กับกระบวนการประชาสังคม ซึ่งทางอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ได้นำไปเป็นแนวทางกำหนดนโยบาย เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่

^๒ ดุษฎี อายุวัฒน์, “มาตรวัดคุณภาพชีวิต : ศึกษากรณีประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย”, วารสารประชากรศาสตร์, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มีนาคม ๒๕๔๘) : ๔๑-๖๒.

^๓ กรมการพัฒนาชุมชน, ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.), (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑๒-๒๒๒.

^๔ สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม, แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๖๗๐ (ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗), [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.samutsongkhram.go.th/2022/index.php/2021-11-16-04-36-18/876-2209-2566-2570-2567-2567> [๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๕].

ดีทั้งในด้านสาธารณสุขโรค เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีการพัฒนาชุมชน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน จังหวัดสมุทรสงครามกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยเน้นให้ความสำคัญกับประชาชนทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเด็ก สตรี เด็กวัยเรียนวัยรุ่น วัยทำงาน ผู้สูงอายุ ผู้พิการรวมถึงแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในจังหวัด และเนื่องจากสาธารณสุขโรคบางแห่งยังมีไม่เพียงพอและบางแห่งเกิดการขาดหายดังนั้นเพื่อเป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขด้านสาธารณสุขพื้นฐานอย่างทั่วถึงรวมทั้งยกระดับสาธารณสุขโรคที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จังหวัดสมุทรสงครามจึงได้จัดทำโครงการพัฒนาและยกระดับสาธารณสุขโรคเพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนจังหวัดสมุทรสงครามขึ้นเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ได้รับบริการขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน^๕

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และได้ให้ความสำคัญกับการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นสำคัญ เพื่อสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสุดท้ายงานวิจัยฉบับนี้จะนำไปสู่แนวทางในการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชน

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ หลักการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ การพัฒนาการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไร

๑.๒.๓ การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ควรดำเนินการอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาบริบทการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

^๕ สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม, แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๖๗๐ (ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗), [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.samutsongkhram.go.th/2022/index.php/2021-11-16-04-36-18/876-2209-2566-2570-2567-2567> [๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๕].

๑.๓.๓ เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สำคัญของการทำวิจัยในครั้งนี้ ได้พยายามนำเสนอการบูรณาการทำงานเชิงเครือข่ายความร่วมมือภายใต้ขับเคลื่อน “การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” นำไปสู่การหยิบยกประเด็นดังกล่าวมาศึกษาอย่างจริงจัง เพื่อให้สามารถค้นพบหลัก วิธีการและขั้นตอนในการปฏิบัติและแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษาบริบทการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ๓) เพื่อเสนอการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น ๒ ประเภทซึ่งมีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๓๕ รูปหรือคน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๘ คน ดังนี้

๑.๔.๓ ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านระยะเวลา ๑ ปี ในกรอบปีงบประมาณ ๒๕๖๕ โดยเริ่มตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๕ - ๓๐ กันยายน ๒๕๖๖

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ การเสริมสร้างสังคมสันติ หมายถึง รูปแบบที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมชุมชน และรวมถึงความสัมพันธ์ของสังคมชุมชนในลักษณะที่มีความรักความสามัคคี ร่วมกันรักษาความเป็นวิถีวัฒนธรรมของชุมชน มองเห็นประโยชน์ของชุมชนเป็นที่ตั้ง ดำรงอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนและคงเอกลักษณ์ท้องถิ่นไว้ได้อย่างมีความสุข

๑.๕.๒ พัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การพัฒนาด้านสังคม และทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจของมาสโลว์ ๕ ชั้น เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๑.๕.๓ ประชาชน หมายถึง ประชาชนในเขตอำเภอมัปวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้ทราบถึงหลักการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภอมัปวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๖.๒ ได้องค์ความรู้เรื่องการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภอมัปวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๖.๓ ได้หลักการและแนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภอมัปวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๖.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยนี้สามารถนำไปเผยแพร่เพื่อขยายผลในการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภอมัปวา จังหวัดสมุทรสงคราม

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของเนื้อหาดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างสังคมสันติ
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- ๒.๔ บริบทพื้นที่วิจัย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างสังคมสันติ

๒.๑.๑ ความหมายของการเสริมสร้างสังคมสันติ

พระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^๑ ได้กล่าวไว้ว่า สันติวิธีในทัศนะของพระสงฆ์ไทย ผู้ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ ปพ.ศ. ๒๕๓๗ จากองค์การยูเนสโก ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องสันติภาพไว้ในกรกล่าวสัมโมทนียกถา เรื่อง “การสร้างสันติภาพ” ว่า ความหมายของสันติภาพได้ขยายกว้างออกไป ไม่เฉพาะเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่จะอยู่ร่วมด้วยความสงบสุขเท่านั้น แต่หมายถึงการอยู่ในโลก สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และระบบของชีวิตทั้งหมดที่จะอยู่ได้อย่างสันติสุข แนวคิดทางพระพุทธศาสนาว่าคนจะมีสันติสุข ต้องเริ่มตั้งแต่จิตใจที่มีสันติมีความสงบ ไม่พลุ่งพล่านเร่าร้อน ไม่มีความทุกข์บีบคั้น ทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความสงบสุข อยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์โดยไม่มีการเบียดเบียนข่มเหงซึ่งกันและกันรวมไปถึงการไม่เบียดเบียนธรรมชาติด้วยการที่มนุษย์จะสร้างสันติได้ต้องมีสันติในตนเองก่อน

พระไพศาล วิสาโล (วงศวรวิสิทธิ์)^๒ แนวทางสันติวิธีหรือปฏิบัติการไรความรุนแรงถูกนำเสนอในฐานะวิธีการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการและอำนาจที่ไม่ชอบธรรมทั้งหลายเพราะได้รับอิทธิพลจากการศึกษาเกี่ยวกับสันติภาพ งานในระยะแรก ๆ ที่เกี่ยวกับความขัดแย้งเป็นการกล่าวถึงสันติวิธีในช่วงที่การเมืองยังเป็นประชาธิปไตยไม่เต็มใบ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^๓ ได้อธิบายความหมายที่เกี่ยวกับ สันติสุขไว้ว่า หลักการของการดับทุกข์ในคราวหนึ่ง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมมีกถาเกี่ยวกับนิพพานแก่

^๑ พระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษาเพื่อสันติภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๕

^๒ พระไพศาล วิสาโล (วงศวรวิสิทธิ์), สร้างสันติด้วยมือเรา : คู่มือสันติวิธีสำหรับนักปฏิบัติการไรความรุนแรง, (กรุงเทพมหานคร : เสริมสิกขาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๒.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๕๒.

ภิกษุทั้งหลาย เช่นเดียวกันว่า “ธรรมดว่า อมตะ (ภาวะที่ไม่โน้มไปหาภพ คือไม่มีต้นหา ได้แก่ นิพพาน) เป็นของเห็นได้ยาก สัจจะมีใช้สิ่งเห็นได้ง่ายเลย ขาแรกค้นหาได้แล้ว เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ (ซึ่ง สัจจะ) ย่อมไม่มีอะไรค้างใจเลย (ไม่มีอะไรที่จะติดใจกังวล)”

พระทศพล เขมาภริโต^๔ ได้อธิบายไว้ในชีวิตเพื่อสันติสุขและสันติภาพ ว่าองค์ประกอบ สนับสนุนการสร้างสันติสุข และสันติสุขในสังคมที่สำคัญมีอยู่ ๕ ประการคือ การศึกษา ศาสนา การเมือง กระบวนการยุติธรรม และเรื่องของการสื่อสารสังคม ทั้งหมดถือว่าเป็นองค์ประกอบสนับสนุนที่ รัฐจะต้องเข้าไปควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อให้สามารถดำเนินงานไปสู่เป้าหมายในเรื่องเดียวกันคือ สร้างสันติสุข และสันติภาพในสังคมได้อย่างแท้จริง

ปาริชาติ สุวรรณบุบผา^๕ ได้อธิบายไว้ในหัตถ์น้ำหัดหนึ่งแห่งสันติภาพ Dialogue “สาน เสวนา” เป็นสันติวิธีได้หรือไม่? ว่า การสานเสวนาเป็นปฏิสัมพันธ์ของบุคคลทั้งสองฝ่าย คู่เสวนาทั้งสองฝ่ายต่างเรียนรู้แบ่งปัน ยอมรับ ซึ่งกันและกันเป็นความสัมพันธ์ที่จะหลีกเลี่ยง การครอบงำหรือ ความคิดที่ว่า “ฉันใหญ่กว่าเธอ” หรือแม้กระทั่ง ความรู้สึกว่าคุณด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ทุกคนต่างมี “ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์” เท่าเทียมกันเป็นการสานเสวนาในลักษณะที่เป็นความรับผิดชอบต่อ ปัญหาของส่วนรวมของโลกร่วมกัน เช่น ปัญหาสถานการณ์ความขัดแย้งทางความคิดเรื่องการเมืองที่ ขยายขอบเขตไปทั่วประเทศ หรือแม้แต่สถานการณ์ความขัดแย้งในชายแดนภาคต่าง ๆ นับเป็นความ รับผิดชอบของคนไทยทุกคนที่จะร่วมใช้การสานเสวนาให้เป็นเครื่องมือหนึ่งเพื่อเสริมสร้าง “สันติวิธี” ซึ่งครอบคลุมถึงวิธีใด ๆ ที่หลีกเลี่ยงความรุนแรง เกิดความสงบทางจิตใจของปัจเจกบุคคล และเกิด ความสุขสงบของสังคมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ เกิดความมั่นคง พร้อมใจกัน และมีความเข้าใจ ระหว่างกันในกลุ่มชนนั้น การสานเสวนาที่เน้นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างบุคคลที่เชื่อ ต่างกันและมีจุดยืนต่างกัน ให้มีโอกาสดู ฟัง เรียนรู้ เจริญเติบโต เปลี่ยนแปลงอคติ ความเข้าใจผิด และอาจร่วมมือกันหาทางออกให้สังคมไทย สานเสวนาจึงนับเป็นสันติวิธีทั้งในฐานะเป็น “เครื่องมือ” และในวัฒนธรรมชาติและกระบวนการของการสานเสวนาเอง และยังมีวิชาการด้านพระพุทธนาได้กล่าวอีก ว่า สันติสุขเป็นองค์รวมเรื่องสันติภาพที่ต้องกล่าวไว้สมบูรณ์ในภาวะที่สงบ ราบรื่น ผู้คนดำรงชีวิตเป็น สุข และมีสมานฉันท์ต่อกัน^๖ สันติสุขหรือสันติภาพย่อมเป็นเอกภาพและความสอดคล้องประสาน กลมเกลียว ความเสรีภาพ และความยุติธรรมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในสังคม และสันติที่แท้จริง จะเป็นพื้นฐานของสันติเชิงสังคมก็คือ สันติภายใน^๗

^๔ พระทศพล เขมาภริโต, องค์ประกอบสนับสนุนการสร้างสันติสุข ชีวิตเพื่อสันติสุขและสันติภาพ, [ออนไลน์] , แหล่งที่มา : https://www.baanjomyut.com/library/2552/peace_and_peace/08.html, [๖ มิถุนายน ๒๕๖๕].

^๕ ปาริชาติ สุวรรณบุบผา, “หัตถ์น้ำหัดหนึ่งแห่งสันติภาพ Dialogue ‘สานเสวนา’ เป็นสันติวิธีได้หรือไม่?”, เอกสารการประชุมวิชาการประจำปี ค.ศ. ๒๐๐๕, เรื่อง สันติวิธีในมุมมองของศาสนาโลก, (หลักสูตร ศาสนาเปรียบเทียบ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๘).

^๖ พระไพศาล วิสาโล, “สันติภาพโดยสันติภาพ”, ใน *สันติภาพ สันติภาพในสื่อ*, กาญจนา แก้วเทพ บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒๓.

^๗ Phra Medhi Dhammaporn (Prayoon Mererk), *Buddhist Morality*, (Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press, 1994), p. 19.

สรุป การเสริมสร้างสังคมสันติ หมายถึง วิธีหรือหนทางในการสร้างความสุขสงบของสังคมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ เกิดความมั่นคง และความยุติธรรมของบุคคล โดยสามารถนำหลักคิดทางพระพุทธศาสนาว่าคนจะมีสันติสุข ต้องเริ่มตั้งแต่จิตใจที่มีสันติมีความสุข ไม่พุ้งพล่านเร่รอน เพื่อให้สามารถดำเนินงานไปสู่เป้าหมายคือสร้างสันติสุข และสันติภาพในสังคมได้อย่างแท้จริง

ตารางที่ ๒.๑ ความหมายของการเสริมสร้างสังคมสันติ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต)	การอยู่ในโลกสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และระบบของชีวิตทั้งหมดที่จะอยู่ได้อย่างสันติสุข ซึ่งหลักพระพุทธศาสนาว่าคนจะมีสันติสุข ต้องเริ่มตั้งแต่จิตใจที่มีสันติมีความสุข ไม่พุ้งพล่านเร่รอน ไม่มีความทุกข์บีบคั้น ทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความสงบสุข อยู่ร่วมกับเพื่อน มนุษย์โดยไม่มีการเบียดเบียนข่มเหงซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการไม่เบียดเบียนธรรมชาติด้วยการที่มนุษย์จะสร้างสันติได้ต้องมีสันติในตนเองก่อน
พระไพศาล วิสาโล (วงศวรวิสิทธิ์)	สันติวิธีหรือปฏิบัติการไรความรุนแรง เป็นวิธีการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการและอำนาจที่ไม่ชอบธรรมเพราะได้รับอิทธิพล จากการศึกษาสันติภาพที่เกี่ยวกับความขัดแย้งเป็นการกล่าวถึงสันติวิธี ในช่วงที่การเมืองยังเป็นประชาธิปไตยไม่เต็มใบ
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)	สันติสุข คือ หลักการของการดับทุกข์ที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมมีกถาเกี่ยวกับนิพพานแก่ภิกษุทั้งหลาย เช่น ธรรมดว่า อมตะ เป็นของเห็นได้ยาก สัจจะมีใช้สิ่งเห็นได้ง่ายเลย ชาแรกค้นหาได้แล้ว เมื่อรู้อยู่ เห็นอยู่ ย่อมไม่มีอะไรค้างใจเลย
พระทศพล เขมาภิรโต	ชีวิตเพื่อสันติสุขและสันติภาพ ว่าองค์ประกอบสนับสนุนการสร้างสันติสุขสำคัญมีอยู่ ๕ ประการคือ การศึกษา ศาสนาการเมือง กระบวนการยุติธรรม และเรื่องของสื่อทางสังคม เป็นสิ่งที่รัฐจะต้องเข้าไปควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อให้มีสันติภาพในสังคมได้อย่างแท้จริง
ปาริชาติ สุวรรณบุบผา	หยดน้ำหยดหนึ่งแห่งสันติภาพ ทุกคนต่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ซึ่งนับเป็นความรับผิดชอบของคนไทยทุกคน เพื่อเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเสริมสร้าง “สันติวิธี” และเกิดความสุขสงบของสังคมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ เกิดความมั่นคง พร้อมใจกัน และมีความเข้าใจระหว่างกันในชุมชนนั้น

ตารางที่ ๒.๑ ความหมายของการเสริมสร้างสังคมสันติ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระไพศาล วิสาโล	สันติภาพที่ต้องกล่าวไว้สมบูรณ์ในภาวะที่สงบ ราบรื่น ผู้คนดำรงชีวิตเป็นสุข และมีสมานฉันท์ต่อกัน
Phra Medhi Dhammaporn (Prayoon Mererk)	สันติสุขหรือสันติภาพย่อมเป็นเอกภาพ ความเสรีภาพ และความยุติธรรมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในสังคม และสันติที่แท้จริง จะเป็นพื้นฐานของสันติเชิงสังคม

๒.๑.๒ ประเภทลักษณะของหลักการเสริมสร้างสังคมสันติ

ทฤษฎีเกี่ยวกับ “สันติ” จำแนกออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ สันติภาวะภายนอก คือ สภาวะที่ปราศจากความรุนแรงทางกายภาพและความรุนแรงเชิงโครงสร้าง สันติภาวะภายใน คือ สภาวะของจิตที่มีความสงบ ไม่มุ่งร้าย เมื่อมีสันติภายในใจแล้ว สันติภายนอกก็จะเกิดขึ้นและปราศจากความรุนแรง สันติภาวะภายนอกจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีสันติภาวะภายในจิตใจ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน หากมนุษย์ยังเร่าร้อนภายใน ไม่มีสันติ ยังทำอะไรเพื่อตนเองอยู่ การทำเพื่อประโยชน์สุขเพื่อสังคมก็ยังไม่สมบูรณ์ ดังนั้น เมื่อมนุษย์บรรลุถึงพระนิพพาน จุดหมายชีวิตของบุคคลกับจุดหมายของสังคมเกิดการประสานกัน ไม่มีอะไรที่จะต้องทำเพื่อตนเอง เพื่อผู้อื่น เพื่อชาวโลก จึงมาเป็นสิ่งที่เอื้อให้เกิดสันติภายนอก สันติภาวะภายนอก ไม่ใช่เพียงการจัดความขัดแย้งไม่ให้ลุกลามเป็นความรุนแรง ทางตรงเท่านั้น แต่ควรรวมไปถึงการจัดความยุติธรรมต่าง ๆ ในสังคมที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงเชิง โครงสร้างได้ สันติภาวะสามารถแบ่งตามประเภทออกเป็น สันติภาวะเชิงลบและสันติภาวะเชิงบวก สันติภาวะเชิงลบ คือภาวะที่ไม่มีความรุนแรงปรากฏให้เห็น เช่น ไม่มีการดาบทำร้ายหรือการประชดประชัน ความรุนแรงอาจขยายใหญ่ถึงสงครามหรือเพียงความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สันติภาวะแบบนี้ตรงข้ามกับความรุนแรงทางกายภาพหรือความรุนแรงทางตรง แต่มนุษย์ยอมทำและปฏิบัติตามเพราะเกรงว่าจะได้รับการลงโทษกลัวอาชญา หรือกลัวภัยพิบัติเมื่อมนุษย์เกิดความขัดแย้ง รุกล้ำ ละเมิด เบียดเบียนกัน จึงทำให้ต้องหาทางปกป้องคุ้มครองตนเองและยับยั้งป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดเอารัดเอาเปรียบกัน สันติภาวะเชิงบวก คือภาวะที่ไม่เพียงแต่ไม่มีความรุนแรงปรากฏให้เห็น แต่ยังมีความเป็นธรรมมีความเสมอภาค ภาวะที่เอื้อต่อการบรรลุในสิ่งที่ดีแก่ทุกคน ตรงข้ามกับความรุนแรงทางโครงสร้างหรือความรุนแรงทางอ้อม^๘

ลักษณะทั่วไปของงานภาคประชาสังคม เห็นว่ามี ๒ แบบใหญ่ ประกอบด้วย แบบหนึ่งคือ งานที่มาจากวางแผน เกิดจากการคิดประชุมกัน วาจะทำงานบางอย่าง เช่น สิ่งที่จะเกิดขึ้นในช่วงบ่ายนี้เราจะทำงานต่อไป อย่างไร แบบที่สอง คือ งานที่ทำโดยไม่วางแผน เป็นปฏิกริยาโดยตรงต่อ เหตุการณ์เป็นการเห็นเหตุการณ์บางอย่าง แล้วภาคประชาสังคมจะเป็นกลุ่ม หรือบุคคลที่เขาไปทำเรื่องนั้นอย่างกะทันหันและทำให้เปลี่ยนทิศทางการ แปรญหาความรุนแรง^๙ องค์ประกอบ

^๘ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข, หน้า ๑๖.

^๙ มารค ตามไท, ปาฐกถาในการสัมมนาเครือข่ายภาคประชาสังคม “ประชาสังคมกับกระบวนการสันติภาพ”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://peaceresourcecollaborative.org/wp-content/uploads/2020/01/M10_260.pdf [๒๓ มกราคม ๒๕๖๖].

ของชุมชนสันติสุขในเชิงวิชาการประกอบด้วยการมีความเป็นปึกแผ่นแน่นแฟ้นมีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง เป็นสังคมที่สามารถพึ่งตนเองได้ ความเป็นอยู่กันอย่างผาสุก สุขภาพแข็งแรง จิตใจเบิกบานร่าเริง จิตใจร่าเริง ไม่ฟุ้งเฟ้อแต่รุ่งเรืองฟุ้งเฟื่อง ไม่ผลาญเปล่า สรุ่ยสร่าย มีความประณีต ประหยัด แต่เอื้อเฟื้อสละแจกจ่ายไม่มีอาชญากรรม ไม่มีอบายมุข ไม่มีทุจริตกรรม มีความพร้อมเพรียง สามัคคี อบอุ่นและเป็นเอกภาพเป็นสังคมที่สร้าง “ทุนทางสังคม” คือการเสียสละอย่างแท้จริง เป็นชุมชนอุดมสมบูรณ์ แต่ไม่สะสมกักตุน หรือกอบโกย เป็นชุมชนมีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบ เสียสละอย่างเป็นสุข^{๑๐} ลักษณะของชุมชนสันติสุขนั้นจะมีลักษณะสภาวะที่บุคคล สังคม หรือโลก ไม่มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรัก สามัคคี มีเสรีภาพ เคารพในสิทธิมนุษยชน โดยมีความสงบสุขที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่ดี (การคืนดี) เป็นอิสระจากการถูกบีบคั้นทั้งทางกายหรือทางวัตถุ การบีบคั้นทางจิต และบีบคั้นทางปัญญา^{๑๑} องค์ประกอบของชุมชนสันติสุขสามารถหาเกณฑ์ชี้วัดได้หรือเห็นสะท้อนได้จากหลักสัปปายะ ๗ กล่าวคือ (๑) อาวาส บางแห่งเรียกเสนาสนะ ที่อยู่ที่พักอาศัยเหมาะสม (๒) โคจรหมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่หาอาหาร ที่เที่ยวไปสะดวกสบาย (๓) ภัตตาคาร บางแห่งเรียก ภัตตาคาร การพูดคุย การสื่อสาร หรือถ้อยคำที่เหมาะสม (๔) บุคคล บุคคลที่อยู่ร่วมกันหรือมีการสนทนาปราศรัยกันบุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัย (๕) โภชนะ บางแห่งเรียกอาหาร อาหารและเครื่องบริโภคน้ำดื่มที่ถูกต้องใจพอใจ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ เป็นที่สมควรแก่การบริโภค (๖) ฤดู ดินฟ้า อากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น (๗) อริยาบถ กิจกรรมโครงการ อากาศหรือการเคลื่อนไหวอยู่ในกิริยาท่าทางเหมาะสม^{๑๒}

สรุป ลักษณะของการเสริมสร้างสังคมสันติ หมายถึง สันติภาวะภายนอก สันติภาวะภายใน โดยมีความเป็นธรรมมีความเสมอภาค ภาวะที่เอื้อต่อการบรรลุในสิ่งที่ดีแก่ทุกคน การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง ชุมชนสันติสุขต้องมีลักษณะสภาวะที่ไม่มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรัก สามัคคี มีเสรีภาพ เคารพในสิทธิมนุษยชน

^{๑๐} โกวิท พวงงาม, **การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น**, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓.

^{๑๑} ประเวศ วะสี, “สันติวิธี : เอกสภาวะธรรม”, ใน **สู่สันติวิธี : ๕๐ ปีสันติภาพไทย**, (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๒.

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๘๖.

ตารางที่ ๒.๒ ประเภทลักษณะของการเสริมสร้างสังคมสันติ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)	สันติ มี ๒ ลักษณะ คือ ๑) สันติภาวะภายนอก คือ สภาวะที่ปราศจากความรุนแรงทางกายภาพและความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ๒) สันติภาวะภายใน คือ สภาวะของจิตที่มีความสงบ ไม่มุ่งร้าย สันติภาวะ สามารถแบ่งได้ ๒ ประเภท ได้แก่ ๑) สันติภาวะเชิงลบ คือ ภาวะที่ไม่มีความรุนแรงปรากฏให้เห็น ๒) สันติภาวะเชิงบวก คือ ภาวะที่ไม่เพียงแต่ไม่มีความรุนแรงปรากฏให้เห็น
มารค ตามไท	มี ๒ แบบใหญ่ ประกอบด้วย แบบหนึ่ง คือ งานที่มาจาก การวางแผน เกิดจากการคิดประชุมกัน แบบที่สอง คือ งานที่ทำโดยไม่วางแผน
โกวิท พวงงาม	ชุมชนสันติสุข มีความเป็นปึกแผ่นแน่นแฟ้นมีการสืบสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง มีความเป็นอยู่กันอย่างผาสุก สุขภาพแข็งแรง จิตใจเบิกบานร่าเริง จิตใจร่าเริง ไม่ฟุ้งเฟ้อ และเป็นเอกภาพเป็นสังคมที่สร้างทุนทางสังคม คือ การเสียสละอย่างแท้จริง เป็นชุมชนอุดมสมบูรณ์
ประเวศ วะสี	ชุมชนสันติสุขต้องมีลักษณะสภาวะที่บุคคล สังคม หรือโลก ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรัก สามัคคี มีเสรีภาพ เคารพในสิทธิมนุษยชน โดยมีความสงบสุขที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่ดี เป็นอิสระจากการถูกบีบคั้นทั้งทางกาย หรือทางวัตถุ การบีบคั้นทางจิต และบีบคั้นทางปัญญา
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)	ชุมชนสันติสุข สามารถหาได้จากหลักสัปปายะ ๗ กล่าวคือ (๑) อาवास บางแห่งเรียก เสนาสนะ (๒) โคจรหมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่หาอาหาร (๓) ภัตตาคาร บางแห่งเรียก อัมมัสสวนะ การพูดคุย (๔) บุคคล บุคคลที่อยู่ร่วมกันหรือมีการสนทนา ปราศร้ายกันบุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัย (๕) โภชนะ บางแห่งเรียก อาหาระ (๖) ฤดู ดินฟ้า อากาศ ธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม (๗) อิริยาบถ กิจกรรม โครงการ อากาหรือการเคลื่อนไหวอยู่ในกิริยาท่าทางเหมาะสม

๒.๑.๓ กระบวนการสร้างสังคมสันติ

การสร้างสันติภาพ (Peace Building) ความจริง (Truth) ความยุติธรรม (Justice) อภัยทาน (Forgiveness) สมานฉันท์ (Reconciliation) Fact คือ ความจริง Feeling คือ ความรู้สึก เป้าหมาย (Goal) วิธีการ (Produce) ความสัมพันธ์ (Relationship) มุ่งมั่น เป้าหมาย แต่ใส่ใจ วิธีการและความสัมพันธ์ นักสันติภาพต้องเน้นดังกล่าว อย่างลึกซึ้งไปเป็นศัตรู จงนาศัตรูมาเป็นมิตร “นุ่มนวลในคน แต่แข็งในประเด็นปัญหา” อำนาจที่ยิ่งใหญ่ มาพร้อมกับความรับผิดชอบที่ยิ่งใหญ่ ศิล๕ มีไว้ป้องกันไม่ให้คนกลัว กล่าวคือ ๑. ไม่โหดร้าย ๒. ไม่มือไว ๓. ไม่ใจเร็ว ๔. ไม่พูดปิด ๕. ไม่หมดสติ^{๑๓}

กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธี สามารถสร้างและพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาตนเองแล้วจึงขยายวงกว้างออกไปยังคนรอบข้าง จนถึงระดับสังคมส่วนรวม ทั้งนี้โดยการน้อมนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นกรอบแนวคิด^{๑๔} ดังนี้

๑. กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในตนเอง หมายถึง ตรวจดูความพร้อมของตัวเองเสียก่อนว่าสิ่งที่ตัวเองต้องการนั้นคืออะไร การรู้จักเลือกสถานที่อยู่อย่างเหมาะสมหรือเลือกการทำงานที่ถูกต้องกับวิชาที่ตัวเองเรียนมาที่ตัวเองชำนาญ การได้มีบุญวาสนาคอยอุดหนุนตามส่งมา เกื้อหนุน การตั้งตนอยู่ในกรอบ ของศีลธรรม การชวนขวนขวายหาความรู้ใส่ตัวอยู่เสมอทั้งวิชาการจากตำราและความรู้รอบตัวก้าวให้ทัน เทคโนโลยีเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ก้าวหน้า ได้รับการฝึกฝนในศิลปะ วิทยาการอย่างชำนาญ ฝึกให้เป็นผู้มี ระเบียบวินัยในตัวเองรู้จักเคารพกติกาของสังคมฝึกตนเอง ให้เป็นผู้กล้าแต่คำสัตย์จริง เจริญอ่อนหวาน ถูกกาลเทศะ รู้จักควบคุมวาจาของตนเองให้ถูกหลักธรรม

๒. กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์กับบุคคลอื่น หมายถึง การรู้จักเลือกคบคนที่ควรคบ เพราะสังคมจะอยู่ได้ก็เพราะการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ต้องถือภาษีว่าคบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล คบคนชั่วพาตัวให้มีมมม จะคบคนควรพิจารณา รู้จักบูชากราบไหว้ผู้ที่ให้ความอุปการะเรามา เช่น ปุชนียบุคคลต่าง ๆ บิดามารดาก็ต้องมีความกตัญญูรู้คุณท่านเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนดี และอยู่รอดในสังคม มีความซื่อสัตย์ต่อคู่ครองของตนเอง ทางานที่เจ้านายมอบให้ไม่ให้คั่งค้าง รู้จักเฉลี่ย ความสุขให้บุคคลอื่นทั้งคนใกล้และคนไกลแม้กระทั่งญาติมิตรที่ตกทุกข์ได้ยาก

๓. กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์กับสังคม หมายถึง การสรรสร้างชีวิตให้เกิดขึ้นในสังคมเพื่อให้สังคมเป็นสุข โดยไม่หวังผลตอบแทน เช่น การมีความไม่ประมาททั้งในการประกอบอาชีพ และความไม่ประมาทในชีวิต มีความเคารพต่อกติกาสังคม ต่อบุคคลผู้ควรเคารพ มีความสันโดษคือการดำรงตน อยู่ด้วยเศรษฐกิจพอเพียง ชีวิตก็จะมีความสุขไม่เบียดเบียนใครให้เกิดความลาบากทั้งกายและใจ

^{๑๓} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชาพุทธสันติวิธี (Buddhist Peaceful Means), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๖๕-๑๖๘.

^{๑๔} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, **ทักษะการบริหารมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพุทธ**, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://ir.mcu.ac.th/content/2560/08./Thesis_60.pdf [๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๕].

สรุป กระบวนการสร้างสังคมสันติ หมายถึง การสร้างสันติภาพ ต้องมาพร้อมกับความรับผิดชอบที่ยิ่งใหญ่ คือ ไม่โหดร้าย ไม่มีอไว ไม่ใจเร็ว ไม่พูดปด และไม่หมดสติ ซึ่งสามารถน้อมนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้ เช่น กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ให้เกิดมีในตนเอง กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และกระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์กับสังคม

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

๒.๒.๑ ความหมายของการพัฒนา

ป๋วย อึ๊งภากรณ์^{๑๕} ได้เสนอแนวคิดบทบาทของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาประเทศไว้ว่าถ้าปราศจากศีลธรรมเสียแล้ว การพัฒนาประเทศไม่ว่าจะพัฒนาไปทางใดย่อมจะบกพร่องและไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะพัฒนาไปในด้านเป้าหมายซึ่งจะผิด ผลสุดท้ายอาจจะพัฒนาไปทางนองที่จะเห็นความเจริญทางวัตถุซึ่งเป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่าเรื่องที่สำคัญแท้ ๆ คือ ความเจริญในทางปัญญา และในทางศีลธรรม การขาดจากศีลธรรมนั้น จะทำให้โลกเสื่อมโทรม พระพุทธศาสนาจะช่วยเหลือในการพัฒนาชาติได้ดีนั้น ย่อมอาศัยพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสื่อ สำหรับสืบพระศาสนา และการที่พุทธศาสนาจะช่วยให้มีการพัฒนาชาติได้ดีจริง ๆ ก็คืออาศัยหลักเกณฑ์บางประการ ดังนี้

๑. ความเชื่อในพุทธศาสนา ต้องเป็นความเชื่อที่บริสุทธิ์ ไม่เจือปนความเชื่อถือโชคลางทางไสยศาสตร์ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “คนโง่นั้นมัวแต่พิเคราะห์ดวงดาว” ฉะนั้น ในการที่จะทำให้นมนุษย์โลกมีความสมบูรณ์ ทั้งในด้านวัตถุและสติปัญญาก็ควรจะพัฒนาศาสนาใหม่ให้เกิดความบริสุทธิ์

๒. ความเชื่อในพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่มีมูลฐานตั้งอยู่ในเหตุผลและวิชา ไม่ใช่ตั้งอยู่ในความเชื่อโดยมงายอย่างเดียว หรืออวิชชา พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ท่านทั้งหลายอย่าพึงเชื่อสิ่งใดเพียงเพราะที่ได้ฟังตาม ๆ กันมา หรือเพราะเคยเห็นเช่นนั้น ๆ ต่อมา ฯลฯ ท่านจงเอาข้อที่ได้เห็นได้ฟังได้ตรึกตรองด้วยเหตุผล จนเกิดความชัดเจนแล้ว จึงค่อยเชื่อ

๓. การที่จะนำเอาคำสอนของพุทธศาสนามาประยุกต์กับสภาพปัจจุบัน ซึ่งลักษณะของสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการประยุกต์พระธรรม ซึ่งเป็นอมตะอยู่แล้วมาใช้กับสภาพปัจจุบัน ซึ่งจะต้องมีการศึกษาและวิจัยอย่างถ่องแท้

๔. การพัฒนานั้น จำเป็นที่จะต้องใช้ทางโลกและทางธรรม เพราะฉะนั้น ทางฝ่ายพระสงฆ์ก็ดี ทางฝ่ายบ้านเมืองก็ดี ต้องร่วมมือกันอย่างมาก มีหลายกรณีที่ฝ่ายบ้านเมืองเพิกเฉยต่อความสำคัญของวัดในชนบทและในเมือง และเพิกเฉยต่อความสำคัญของการเป็นผู้นำของพระสงฆ์ในหมู่บ้าน ถ้าความร่วมมือทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาสดำเนินไปด้วยดี ก็จะเป็นประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพชีวิตนั้นมีความสำคัญกับทุกคน ถ้าทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

^{๑๕} ป๋วย อึ๊งภากรณ์, ศาสนธรรมกับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทมส์คอม, ๒๕๕๐), หน้า ๖๑ - ๖๕.

การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าหรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ตามเกณฑ์หรือเป้าหมายของการพัฒนาตามที่ได้กำหนดคุณค่าไว้ และได้สรุปความหมายคำว่าพัฒนาตามทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) ไว้ดังนี้^{๑๖}

๑. การพัฒนา คือ สภาวะที่เศรษฐกิจของประเทศหนึ่ง ๆ สามารถทำให้ผลผลิตมวลรวมประชาชาติสูงถึงร้อยละ ๕-๗ ต่อปี และสามารถรักษาระดับนี้ไว้ได้ เป็นสภาวะที่ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี

๒. การพัฒนา คือ การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการเร่งรัดให้ผลผลิตมวลรวมประชาชาติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นกระบวนการที่ส่งผลให้ระดับรายได้โดยเฉลี่ยต่อบุคคลของประเทศสูงขึ้นและประชาชนจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

๓. การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตและการว่าจ้างงานที่ได้วางแผนไว้แล้วเพื่อลดสัดส่วนของภาคเกษตรกรรม ในขณะที่เพิ่มสัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมและการบริหาร

๔. การพัฒนา คือ การสร้างสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณภาพของบุคคล ซึ่งการพัฒนานั้นจะประสบความสำเร็จได้ด้วยการลดหรือขจัดความยากจน ความไม่เท่าเทียมกันและการว่างงาน ในขณะที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังเจริญเติบโต

๕. การพัฒนา คือ กระบวนการหลายมิติ ซึ่งประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างทางสังคม ท่าทีของประชาชน สถาบันต่าง ๆ ของชาติ การเร่งรัดความเจริญเติบโต การลดความไม่เท่าเทียม และขจัดความยากจน นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงต่อระบบสังคมทั้งระบบ และมุ่งสู่การสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของปัจเจกชนและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมภายในทั้งระบบ เป็นก้าวออกจากสภาพชีวิตที่ไม่น่าพึงพอใจไปสู่สภาพชีวิตที่ดีกว่า ทั้งในด้านวัตถุและความรู้สึกนึกคิด

๖. การพัฒนา คือ การสร้างความทันสมัย กล่าวคือ การที่คนในสังคมมีเหตุผล มีทัศนคติ และความคิดที่ไม่มั่งงาย มีวินัยทางสังคม มีการคิดและวางแผนการพัฒนา มีความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและสังคม มีการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การเพิ่มมาตรฐานการดำรงชีวิต การปรับปรุงสถาบันทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ประเทศชาติมีความเป็นปึกแผ่น มีเอกราชและมีประชาธิปไตยในระดับพื้นฐาน

จันงค อติวัฒนสิทธิ์^{๑๗} ให้ความหมายว่า การพัฒนา หมายถึง กระบวนการสร้างความเจริญทางสติปัญญาหรือปัญญาภาวนา คือ ความเจริญงอกงามทางอารมณ์หรือสีกาภาวนาเป็นการพัฒนาให้บุคคลมีวุฒิภาวะเป็นผู้ใหญ่ รู้จักรับผิดชอบปฏิบัติงานเป็นสมาชิกที่ดีมีศีลธรรมอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้เป็นปกติสุข ความเจริญงอกงามทางร่างกายหรือภาวนาซึ่งหมายถึงกระบวนการพัฒนาร่างกายให้มีคุณภาพ พลานามัยที่สมบูรณ์ และความเจริญงอกงามทางจิตใจ หรือจิตภาวนา ซึ่งหมายถึงกระบวนการฝกอบรมจิตใจให้มีคุณธรรม คือ รักษาความรักความเมตตาให้ รู้จักเสียสละไม่เห็นแก่ตัว การฝกอบรมจิตใจให้มีสติมีสมาธิ มีความสงบรู้จักระงับอารมณ์

^{๑๖} เกื้อ วงศ์บุญสิน, ประชากรกับการพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒ - ๒๓.

^{๑๗} จันงค อติวัฒนสิทธิ์, ปรัชญาทางสังคมแห่งพระพุทธศาสนา, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย : พิมพ์ที่นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๖๒), หน้า ๑๒๘-๑๒๙.

สำราญ จุช่วย^{๑๘} การพัฒนาตนเอง เป็นการพัฒนาความสามารถของตนเองให้มีศักยภาพ และมีสมรรถนะของตนที่ทันต่อสภาพความจำเป็นตามความก้าวหน้า และการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้ตนเอง มีชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้น การที่จะพัฒนาตนเองได้ดี จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจหลักการ พัฒนา และมนุษย์ทุกคนจะต้องพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะมนุษย์มีสังคมที่เกี่ยวข้องต่อกัน จึงจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัย กันและกัน ดังนั้น คนทุกคนจึงมีการเปรียบเทียบกับคนอื่น ทั้งใน ความคิด ในการดำเนินชีวิตหน้าที่ความรับผิดชอบ ตลอดจนการแสดงออกของความเกี่ยวเนื่อง สัมพันธ์กันในสถานการณ์ต่าง ๆ และนำมาปรับปรุงพัฒนาตนเอง ให้มีบุคลิกภาพที่ถูกต้องเหมาะสม ส่งผลต่อการเจริญก้าวหน้าต่อไป

ดิเรก ฤกษ์หรราย การพัฒนานั้นเป็นกระบวนการ (Process) ที่จะต้องมีองค์ประกอบของ เครื่องชี้วัดที่สำคัญ และต้องผสมผสานระหว่าง

๑. มีการเปลี่ยนแปลง (Change) ในทางบวก ได้แก่ การปรับปรุงเศรษฐกิจและคุณภาพ ชีวิตเสมอ ถ้าเปลี่ยนแปลงในทางลบไม่ถือว่าเป็นการพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องดีขึ้น เจริญขึ้น งอกงามขึ้น และต้องเกี่ยวข้องกับ ๔ แกนหลัก คือ คน โครงสร้าง เทคโนโลยี และระบบหรือ งาน

๒. การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องมีการควบคุม (Control) ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงได้โดย การกำหนดเป็นแผนที่ชัดเจนและนำไปสู่การปฏิบัติที่ดำเนินตามเป้าหมายอย่างเด่นชัดและ ปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์และเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีจุดเน้น ของการพัฒนาโดยประชาชน เพื่อประชาชนและเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน

๓. ผลของการพัฒนานั้นต้องเกิดความเสมอภาค (Equity) และการกระจายใหม่ (Redistribution) ในการกระจายความเป็นธรรมในเรื่องรายได้ และการกระจายความเป็นธรรมใน เรื่องคุณภาพชีวิต (Quality of Life) แก่กลุ่มคนในสังคมอย่างยุติธรรมและจะต้องทำให้เกิดความเท่า เทียบกันอย่างแท้จริงในเรื่องโอกาส (การศึกษา การทำงาน ความก้าวหน้า ฯลฯ)^{๑๙}

Constantino, Renato อธิบายถึง การพัฒนา (Development) คือ ขบวนการที่ ต่อเนื่อง ซึ่งแสดงความสามารถของมนุษย์ใน การควบคุมการดำรงชีพของเขาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งเขาได้รวบรวม แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาว่าต้องมุ่งเน้นไปยัง^{๒๐}

๑. ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในอนาคต

๒. ความสามารถของตัวบุคคลในการช่วยเหลือตนเอง

๓. ความสามารถในการควบคุมตัวเอง

สรุป การพัฒนา หมายถึง ขบวนการที่ต่อเนื่องที่เป็นการแสดงถึงความสามารถของมนุษย์ ในการควบคุมการดำรงชีพของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คนในชุมชนและสังคมโดยรวม

^{๑๘} สำราญ จุช่วย, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม”, เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการพัฒนา คุณภาพชีวิตและสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

^{๑๙} ดิเรก ฤกษ์หรราย, **ทฤษฎีและแนวทางการพัฒนาสังคม**, ในเอกสารสอนชุดวิชาคหกรรมศาสตร์กับ การพัฒนาชุมชน, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘๒.

^{๒๐} Constantino, Renato, **The Challenge of the Churches**, (Paper Presented During the First Gregorio Aplipay Lecture on Nationalism, Manila, Philippines, May 18, 1984). p. 112.

ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเอง ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตนชุมชน และสังคมให้ดีขึ้น การทำให้เจริญการเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี การกระทำที่เป็นเหตุให้บางสิ่งบางอย่างเจริญเติบโตขึ้น หรือขยายออกเพื่อให้ดีขึ้นกว่าที่มีอยู่เดิม

ตารางที่ ๒.๓ ความหมายของการพัฒนา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ป๋วย อึ๊งภากรณ์	บทบาทของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาประเทศไว้ว่า อาศัยหลักเกณฑ์ ดังนี้ ๑. เชื่อในพุทธศาสนาต้องเป็นความเชื่อที่บริสุทธิ์ ไม่เจือปนความเชื่อถือโศกลางทางไสยศาสตร์ ๒. เชื่อในพุทธศาสนาเป็นความเชื่อที่มีมูลฐานตั้งอยู่ในเหตุผลและวิชา ไม่ใช่ตั้งอยู่ในความเชื่อโดยมโนการอย่างเดียวหรืออวิชา ๓. การที่จะนำเอาคำสอนของพุทธศาสนามาประยุกต์กับสภาพปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการประยุกต์พระธรรม ซึ่งจะต้องศึกษาและวิจัยอย่างถ่องแท้ ๔. การพัฒนานั้นจำเป็นที่จะต้องใช้ทางโลกและทางธรรม ถ้าวรรณธรรมทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาสดำเนินไปด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพชีวิต ถ้าทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ก็จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข
เกื้อ วงศ์บุญสิน	การพัฒนาตามทฤษฎีความทันสมัย ประกอบด้วย ๑. สภาวะที่เศรษฐกิจของประเทศหนึ่ง ๆ สามารถทำให้ผลผลิตมวลรวมประชาชาติสูง ๒. การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการเร่งรัดให้ผลผลิตมวลรวมประชาชาติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ๓. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตและการว่าจ้างงานที่ได้วางแผนไว้แล้ว ๔. การสร้างสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาบุคลากรของบุคคล ซึ่งการพัฒนานั้นจะประสบความสำเร็จได้ ๕. กระบวนการหลายมิติ ซึ่งประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างทางสังคม ๖. การสร้างความทันสมัย การที่คนในสังคมมีเหตุมีผล มีทัศนคติและความคิดที่ไม่งมงาย มีวินัยทางสังคม มีการคิดและวางแผนการพัฒนา

ตารางที่ ๒.๓ ความหมายของการพัฒนา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์	กระบวนการสร้างความเจริญทางสติปัญญาหรือปัญญา ภavana คือ ความเจริญงอกงามทางอารมณ์หรือศีลภาวนา เป็นการพัฒนาให้บุคคลมีวุฒิภาวะเป็นผู้ใหญ่ ความเจริญ งอกงามทางร่างกายหรือภาวนาเป็นกระบวนการพัฒนา ร่างกายให้มีคุณภาพ และความเจริญงอกงามทางจิตใจ หรือจิตภาวนา
สำราญ จุช่วย	การพัฒนาตนเองเป็นการพัฒนาความสามารถของตนเอง ให้มีศักยภาพ และมีสมรรถนะของตนที่ทันต่อสภาพความ จำเป็นตามความก้าวหน้า การที่จะพัฒนาตนเองได้ดี จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจหลักการพัฒนา และมนุษย์ทุก คนจะต้องพัฒนาคุณภาพชีวิต และนำมาปรับปรุงพัฒนา ตนเอง ให้มีบุคลิกภาพที่ถูกต้องเหมาะสม ส่งผลต่อการ เจริญก้าวหน้าต่อไป
ดิเรก ฤกษ์ห่วย	การพัฒนานั้นเป็นกระบวนการ ต้องมีองค์ประกอบของ เครื่องชีวิตที่สำคัญ คือ ๑. มีการเปลี่ยนแปลงในทางบวก ได้แก่ การปรับปรุง เศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตเสมอ และต้องเกี่ยวข้องกับ ๔ แกนหลัก คือ คน โครงสร้าง เทคโนโลยี และระบบหรือ งาน ๒. การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องมีการควบคุมทิศทางของการ เปลี่ยนแปลงได้โดยการกำหนดเป็นแผนที่ชัดเจนและ นำไปสู่การปฏิบัติที่ดำเนินตามเป้าหมายอย่างเด่นชัดและ ปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ ๓. ผลของการพัฒนานั้นต้องเกิดความเสมอภาค และการ กระจายใหม่ ในการกระจายความเป็นธรรมในเรื่องรายได้ และการกระจายความเป็นธรรมในเรื่องคุณภาพชีวิต
Constantino, Renato	การพัฒนาว่าต้องมุ่งเน้นไปที่ ๑) ความสามารถในการ เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในอนาคต ๒) ความสามารถของตัว บุคคลในการช่วยเหลือตนเอง และ ๓) ความสามารถในการ ควบคุมตัวเอง

๒.๒.๒ ตัวชี้วัด และกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม

ตัวชี้วัดเป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะรากฐานของเครือข่าย/องค์กร/ชุมชน ที่จำเป็นต้องมีโมเดลเป็นภาพรวมอนาคตที่พึงปรารถนา มีกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการบรรลุเป้าหมาย การประเมินจำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดขึ้นมา เพื่อการประเมินกระบวนการที่เป็นการใช้ตัวชี้วัดเนื้องานที่สำคัญต่อความสำเร็จ (KPI) และตัวชี้วัดประเมินผลลัพธ์คือ “ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ (KSF)” เพราะการกำหนดตัวชี้วัด “ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ” นั้นต้องมีการทำการจำลองแบบ เพื่อทดสอบและปรับโมเดลเพื่อเป็นต้นแบบ (Prototype) ให้เหมาะสมทั้งกลยุทธ์ที่จะบรรลุเป้าหมายในแต่ละสถานการณ์ต้องมีการทดลองทดสอบเพื่อปรับเปลี่ยน/ยอมรับกลยุทธ์ที่เกิดผลตามสถานการณ์หลักสำคัญที่แปรเปลี่ยนไป โดยมีกลุ่มตัวชี้วัดที่สำคัญ ๖ กลุ่ม^{๒๑} ได้แก่

๑. ตัวชี้วัดการพัฒนาคณะ ที่สำคัญประกอบด้วย ๔ ด้าน ดังนี้

๑.๑ ด้านการพัฒนาตนเอง (Self-Help) ประกอบด้วยเกณฑ์สำคัญ ๓ ตัว และแต่ละเกณฑ์มีตัวชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่

๑.๑.๑ เกณฑ์วัดด้าน “คิดเองเป็น” คือ คิดอย่างถูกต้องที่มีคุณค่าแก่ชีวิต ตัวชี้วัดที่สำคัญตามเกณฑ์นี้ ได้แก่

๑) รู้ตนเองกำหนดชีวิตเองได้ด้วยการกำหนดหรือจินตนาการภาพรวมอนาคตได้เอง ว่าเกิดมาเพื่อเพิ่มคุณค่าการเป็นมนุษย์ของตนเองด้วยกรรมดี ด้วยการสันโดษในอกุศลกรรม ไม่สันโดษในกุศลกรรม ไม่ใช่รอพรหมลิขิต ไม่ใช่เกิดมาเพื่อชดใช้กรรม

๒) ความเชื่อด้วยเหตุด้วยผล เป็นการนำทางชีวิตให้ทางเลือกที่มีอิสรภาพ (การมี การเป็น การอยู่ การทำ)

๓) ทุกเรื่องทำสำเร็จได้ ถ้ามุ่งมั่นยืนหยัดในเป้าหมายที่ชัดเจน

๑.๑.๒ เกณฑ์วัดด้าน “ทำเองเป็น” ตัวชี้วัดที่สำคัญตามเกณฑ์นี้ ได้แก่

๑) ทำในสิ่งที่มิมีเหตุผล และกำกับด้วยปัญญา

๒) ประเมินตรวจสอบการกระทำว่าเป็นไปตามทิศทางแนวทางที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

๓) ทำเนื้องาน (Performance) และเมื่องาน (Task) ในสิ่งที่จำเป็นต่อความสำเร็จที่กำหนดเป้าประสงค์ (Goal) ไว้

๑.๑.๓ เกณฑ์วัดด้าน “แก้ปัญหาเองเป็น” ตัวชี้วัดที่สำคัญตามเกณฑ์นี้ ได้แก่

๑) รู้ว่าคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ จปฐ. ของครอบครัวปัจจุบัน ขาดหรือไม่บรรลุเป้าในเรื่องอะไรบ้าง

๒) มีการนำข้อผิดพลาดที่ทำทุกครั้งมาปรับการทำงานใหม่ให้ดีขึ้น

๓) การแก้ปัญหาด้วยการเริ่มต้นจากง่ายไปยาก มีหลักการจากมีผู้ชี้ทาง (Mentor) ที่ดี เช่น การใช้แนวคิดอริยสัจ ๔ เข้ามาปรับใช้อย่าง ง่าย ๆ เช่น นิโรธ คือ การมีเป้าหมายชีวิตและการทำงาน ทุกข์ คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นมีความสามารถมากขึ้น ปัญหายิ่งสลับซับซ้อนมากขึ้น จึงต้องมีสมุทัย คือ การค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เป็นเหตุปัจจัย (Cause) ของปัญหา และแก้ที่เหตุร้อยละ

^{๒๑} ดิเรก ฤกษ์หรรษา, **ทฤษฎีและแนวทางการพัฒนาสังคม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.ssdcm-society.go.th/themes/social/images/concept> [๒๗ เมษายน ๒๕๖๔].

๒๐ ที่สามารถทำลายปัญหาได้ร้อยละ ๘๐ การแก้เหตุของปัญหาใช้ “มรรค” คือ กลยุทธ์ที่เป็นทิศทางแนวปฏิบัติที่เป็นกุศโลบายในการบรรลุเป้าหมาย (นิโรธ)

กลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญของการขับเคลื่อนในด้านการพัฒนาตนเองนั้น ได้แก่

๑) การเรียนรู้เรื่องความมีเหตุและผล มีความเชื่อที่ไม่มั่งงาย ไม่ยอมรับการครอบงำจากสภาพชีวิตที่เลวร้าย เสมือนนอนในโอสุจจะระ

๒) ดำเนินชีวิตพื้นฐานด้วยการแบ่งปันและความเอื้อเฟื้อเอื้ออาทรไม่เบียดเบียนกัน

๓) มีเป้าหมายชีวิตที่กำหนดเป็นภาพรวมอนาคตที่สามารถเป็นแรงบันดาลใจใฝ่สัมฤทธิ์ ในการเพิ่มการพัฒนาขีดความสามารถในการตั้งศักยภาพของตนเองมาใช้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการสร้างโอกาส แสวงหาโอกาสด้วยการใช้ “จุดแข็ง” ของตนเองเป็นตัวใช้โอกาสให้เกิดผลเต็มที่ เพราะมนุษย์เกิดมาเพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่เจริญกว่า

๑.๒ ด้านการจัดการตนเอง (Self-Manage) เกณฑ์วัดที่สำคัญคือ “การวัดผลความสำเร็จของชีวิตได้” ซึ่งตัวชี้วัดที่สำคัญของความสำเร็จในการจัดการตนเองตามเกณฑ์ ได้แก่

๑) ทำบัญชีครัวเรือนได้

๒) ทำบัญชีการประกอบการได้อย่างมีระบบ

๓) ทอนย่อยเป้าหมายระยะยาวมาเป็นเป้าหมายระยะสั้นได้ และกำหนดงานและเม็ดเงินที่จำเป็นต่อความสำเร็จไว้อย่างน้อย ๕ เม็ดเงินที่สำคัญและเร่งด่วน

กลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญของการขับเคลื่อนในด้านการจัดการตนเองนั้น ได้แก่

๑) การใช้ “แนวทางสายกลาง” กำกับการประมาณตนในการใช้ชีวิตตามวิถีชีวิต คือ ไม่ใช่ลดค่าใช้จ่ายจน “ขาดความเป็นมนุษย์” ที่มีคุณค่า แต่ต้องหารายได้เพิ่มมาจุนเจือค่าใช้จ่ายที่ถึงระดับการประหยัดที่เหมาะสมตามฐานะภาพแห่งตน

๒) ตัดทอนงานที่ไม่สำคัญ ไม่จำเป็นต่อความสำเร็จและมีความสุขกับการทำงาน ไม่ใช่เครียดเพราะหาเงิน (ใช้สมองซีกซ้ายมากเกินไป) แต่มีความสุขกับการใช้จินตนาการ (สมองซีกขวาดูด้วยรูปแบบการพักผ่อน) ตามหลักทางพระพุทธศาสนา กล่าวได้ว่า “เงินเป็นเหตุปัจจัยที่ทำอะไรในชีวิตให้ดีขึ้นได้” คือ เงินนั้นต้องไม่มาจากการเบียดเบียน และเป้าหมายไม่ใช่สนอง “ตัณหา” ตนแต่มีเป้าหมายเป็น “ฉันทะ” ที่เป็นตัวนำของอิทธิบาท ๔ ได้แก่ วิริยะ (ความมุ่งมั่นต่องาน) จิตตะ (ในที่มีการจดจ่อกับงานที่ทำ จดจ่อกับเป้าหมายที่กำหนด ไม่ปล่อยวาง) วิมังสา (การใช้สติปัญญาในการทำงานและแก้ปัญหา)

๓) ความรับผิดชอบในการหาเลี้ยงครอบครัวไม่ให้เดือดร้อน อย่างน้อยที่สุดให้เท่าเทียมกับความเป็นมนุษย์ และมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ในรูปแบบของความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการร่วมมือกัน (Corporate Social Responsibility : CSR)

๑.๓ ด้านการพัฒนาการพึ่งตนเอง (Self-Reliance Development) ตัวชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่

๑) เข้าร่วมกลุ่ม/เครือข่ายด้วยการมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Solidarity) คือ การมีปัญหาร่วม ความต้องการร่วม ความสนใจร่วม

๒) รับผิดชอบการแบ่งงานกันทำตามความถนัด เพื่อเพิ่มทักษะและปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กร ในการถ่ายทอดเพื่อแพร่กระจายเทคโนโลยีให้กับคนใหม่ ๆ ได้ดี

๓) มีการแบ่งผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม/เครือข่าย/องค์กรอย่างยุติธรรม ซึ่งมีการส่งสมทรัพย์ากรทุน คน ฯลฯ อย่างต่อเนื่อง

กลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญของการขับเคลื่อนในด้านการพัฒนาการพึ่งตนเองนั้น ได้แก่

๑) การเข้าร่วมกลุ่ม/เครือข่ายที่มีรูปแบบการบูรณาการตามที่กำหนด และกระทำให้ความรับผิดชอบตามที่ได้รับมอบหมายได้ดี

๒) กระบวนการภายในขององค์กรจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ ด้วยการเน้นแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง มีการใช้ฉันทมติหรือข้อตกลงร่วม (Consensus) ในการระดมความคิด กำหนดเป้าหมายร่วมกันตัดสินใจ เพื่อการแยกย้ายกันไปทำให้เกิดผลในการสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรและการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓) การใช้กลยุทธ์การทำงานอย่างง่าย ๆ เพื่อกำหนดทิศทางของทางเลือกในสถานการณ์ต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้า มีการใช้มาตรการ (Measure) ที่เหมาะสมตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะด้านคุณภาพของงานกำหนด

๑.๔ ด้านการพัฒนาองค์กร/หมู่บ้านให้จัดการตนเองได้ (Self-Manage Villages) ตัวชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่

๑) องค์กร/หมู่บ้านสามารถกำหนดอนาคตตนเอง โดยเฉพาะการแก้ปัญหาสนองความพึงพอใจในเรื่องความต้องการเองได้และสามารถเพิ่มคุณค่าของหมู่บ้าน

๒) องค์กร/หมู่บ้านมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยี (Technical Corporation Among Developing Village : TCDV) กันในระหว่างเครือข่ายองค์กร/หมู่บ้าน เพื่อถ่ายทอดแพร่กระจายเทคโนโลยีตามระบบการแลกเปลี่ยนนวัตกรรม/เทคโนโลยี

๓) การมีกองทุนกลางขององค์กร/หมู่บ้านที่เกิดจากกำไรในการพัฒนาของตนเอง นำมาส่งสมไว้ใช้เมื่อจำเป็นและเร่งด่วนในการลงทุนเครื่องมือเครื่องใช้อุปกรณ์สำคัญที่เงินงบประมาณของรัฐไม่มีสนับสนุน

กลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญของการขับเคลื่อนในด้านองค์กร/หมู่บ้านจัดการตนเองได้นั้น ได้แก่

๑) องค์กร/หมู่บ้านใช้ระบบการมองจากข้างนอกเข้ามาภายในนั่นคือ การเน้นการตลาด/กลุ่มลูกค้าเป้าหมายเป็นหลักในการกำหนดนวัตกรรมการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ สนองตอบความคาดหวังด้านความต้องการ ความพึงพอใจ และการเพิ่มคุณค่า

๒) กระบวนการภายในจะมี ๔ มุมมองตาม “Balanced Score Sard : BSC” เพื่อการประเมินที่ครบถ้วน การทำ “Focus Group” เพื่อวิเคราะห์ “SWOT analysis” และ “TOWS matrix” เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ที่เหมาะสม

๓) ก่อนมุมมองกระบวนการภายใน ต้องเริ่มจากมุมมองการเรียนรู้และการเติมโต (พัฒนา) และเมื่อผ่านกระบวนการภายในแล้ว ต้องมีมุมมองที่สนองตอบด้านการเงินและผู้มีส่วนได้เสีย และมุมมองสุดท้าย คือ การตอบสนองความคาดหวังของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย

๒. ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) มีเกณฑ์สำคัญ ๙ ประการ ได้แก่

- ๑) อาหารดี
- ๒) มีที่อยู่อาศัย
- ๓) ศึกษาอนามัยถ้วนทั่ว
- ๔) ครอบครัวปลอดภัย
- ๕) ได้ผลผลิตดี
- ๖) มีลูกไม่มาก
- ๗) อยากร่วมพัฒนา
- ๘) มุ่งสู่คุณธรรม
- ๙) มีรายได้เหนือเส้นแห่งความยากจน (Poverty Line) และแต่ละเกณฑ์ตัวชี้วัดที่

สำคัญรวมแล้วประมาณ ๓๕ ตัวชี้วัด

กลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญของการขับเคลื่อนในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ จปฐ. นั้น ได้แก่

๑) เข้าใจพื้นฐานก่อนว่า เมื่อพัฒนาด้านเศรษฐกิจนั้น รายได้เฉลี่ยต่อปีสูงขึ้น แต่อาจจะไม่ได้หมายความว่า ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ จปฐ.

ดังนั้น การเก็บข้อมูลทุกครัวเรือนทุกปีในชุมชนนอกเขตเทศบาลเป็นการสำรวจสำมะโนประชากร (Census) จะทำให้สังคมรับรู้ได้ว่า เมื่อรายได้เพิ่มมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือไม่ เพียงใด กรอบความคิดเห็นนี้ ๔ กระทรวงหลัก ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกันกำหนด โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นตัวประสานงาน ดำเนินการภายใต้ระบบ กชช. ในช่วงที่มีการวิจัยและพัฒนา คือปีพ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๒๙ และเริ่มมีการเก็บข้อมูลทั้งประเทศเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ภายใต้ระบบ กชช. ที่ทำควบคู่กับ กชช.๒ค.

๒) กระบวนการนี้เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมายในชุมชนนอกเขตเทศบาลด้วยความรู้ที่ร่วมกันเป็นเจ้าของและร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพของครอบครัวตนเองที่เป็นหน่วยเล็กที่สุดก่อน แล้วร่วมกันทุกบ้านกลายเป็นชุมชนโดยรวม โดยไม่เรียกร้องงบประมาณแผ่นดิน กระบวนการนี้มีองค์ประกอบสำคัญ คือ การรับรู้ปัญหา ร่วมกัน ความต้องการร่วมของชุมชนในแต่ละปี เพื่อนำไปกำหนดร่วมในแผนพัฒนาตำบล/หมู่บ้านที่เป็นแผน ๕ ปี ประชาชนจะฝึกฝนการแก้ปัญหาเองเป็นด้วยการรวมตัวเป็นเครือข่ายมีการประสานเครือข่ายกันในการถ่ายทอดนวัตกรรม/เทคโนโลยีที่เหมาะสมและประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจเอง เพราะเป็นการเพิ่มทักษะในการถ่ายโอนอำนาจไปยังระดับชุมชนที่เป็นระดับรากหญ้า เพื่อเพิ่มคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในขั้นต่ำที่สุดในการเป็นมนุษย์ในระดับมาตรฐานของโลกสากล

๓) การใช้องค์ประกอบของเครือข่ายเข้ามากระตุ้นให้มีการรวมกลุ่มในเชิงบูรณาการเท่านั้น จึงสามารถตอบโจทย์ความรู้ที่ร่วมกันเป็นเจ้าของ การมีความสมานฉันท์แม้คิดต่างกันและคิดแปลกแยกหลายแนวทาง แต่ก็มีฉันทามติ/ข้อตกลงร่วมที่สมาชิกในกลุ่มยอมรับไปปฏิบัติเพราะมีผลประโยชน์ร่วมแบบชนะ-ชนะ

๓. ตัวชี้วัดความสำเร็จขององค์กร/ชุมชน

๓.๑ ความสำเร็จของการบรรลุเป้าหมาย (Goal) มีการกำหนดตัวชี้วัดที่เป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ (Key Success Factors : KSF) เพื่อวัดผล/ประเมินผลว่าเป้าประสงค์จะบรรลุเพียงใด การกำหนดตัวชี้วัดกลุ่มนี้มักใช้เกณฑ์ที่เป็น ๔ มุมมองของ “BSC” เป็นกรอบกำหนดหรือกำหนดเฉพาะลงไปว่า หากต้องการโมเดลนี้องค์ประกอบ/คุณสมบัติอะไรที่จะระบุไว้ เมื่อบรรลุแล้วเป็นความสำเร็จของโมเดลนี้ คือ บรรลุเป้าประสงค์อะไรที่วัดผลในเชิงปริมาณได้ของผลลัพธ์ (Outputs)

๑) ผลได้ (Outcomes)

๒) ผลกระทบ (Impact) เช่น ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญของการผลิตสินค้าชนิดหนึ่ง คือ สามารถสนองตอบความคาดหวังของผู้บริโภคได้

(๑) ความต้องการ

(๒) ความพึงพอใจ

(๓) การเพิ่มคุณค่า

ทั้ง ๓ นี้เป็นตัวชี้วัดที่เป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญของการผลิตสินค้า

อาจจะมีตัวชี้วัดที่เป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญที่นำผลกระทบเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยในการกำหนดเป็นตัวชี้วัดนี้ เช่น ผลประโยชน์ที่เป็นกำไรต้องนำมาส่งสมทรัพย์ากร เช่น ก่อตั้งกองทุนกลาง ฯลฯ

๓.๒ ตัวชี้วัดการดำเนินงาน (Key Performance Indicators : KPI) ตัวชี้วัดการดำเนินการหรือตัวชี้วัดเนื้องานที่สำคัญ เป็นมาตรการวัดผลเพื่อใช้ในการประเมินเพื่อการควบคุมติดตาม (Monitoring) ในการทำงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่มีการดำเนินการกำหนดล่วงหน้าว่าเป้าประสงค์นั้นต้องมีอะไรเป็นเกณฑ์วัดว่า “เนื้องาน (Performance) เมื่องาน (Task) ที่จำเป็นต่อความสำเร็จเป็นอย่างน้อยอย่างนั้น” ก็ทำให้บรรลุเป้าประสงค์ตามที่กำหนดไว้

กลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญของการขับเคลื่อนในด้านการดำเนินการนั้น ได้แก่

๑) การกำหนดองค์ประกอบของเป้าประสงค์ จะชัดเจนต้องกำหนดเป็นแบบจำลอง (Model) ที่มีการจำลองแบบ (Simulation) มาก่อนตามวิธีการเบื้องต้นของการวิเคราะห์ปัจจัย (Factors Analysis) ที่มีการแยกแยะลดความซ้ำซ้อนของเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดผลตามองค์ประกอบของโมเดลจะทำให้รับรู้น้ำหนักและลำดับความสำคัญของเหตุปัจจัยว่า มีความจำเป็นเพียงใดต่อการเกิดผลลัพธ์เฉพาะตามที่กำหนดเนื้องานเหล่านั้น แล้วนำมากำหนดเป็นตัวชี้วัดเนื้องานที่สำคัญ องค์ประกอบของโมเดลนำมากำหนดเป็น “ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ”

๒) การประเมินตัวชี้วัดเนื้องานที่สำคัญ ต้องกระทำอย่างมีระบบเพื่อจะปรับเปลี่ยนกระบวนการภายใน (Internal Process) ให้เหมาะสมตามสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไปหากมีการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ตามสถานการณ์ใหม่

๓) เมื่อจะมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้และการเติบโตต้องกำหนดขึ้นใหม่อย่างมีระบบในการตอบสนองความเปลี่ยนแปลงของกระบวนการภายใน เพื่อตอบสนองต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) และผลลัพธ์ทางการเงิน และที่สำคัญสนองความคาดหวังของตลาดและกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย

๔. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กร/ชุมชน/สังคม เกณฑ์ที่สำคัญและเกณฑ์ของตัวชี้วัดที่สำคัญอื่นทำให้เกิดความเข้มแข็งขององค์กร/ชุมชน/สังคม ได้แก่

๔.๑ เกณฑ์ “มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิสัยทัศน์ ความคิดความเชื่อและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง” มีตัวชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่

๑) มีการพัฒนากระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ประกอบด้วย

(๑) การทำงานร่วมกันของกลุ่ม/เครือข่ายที่หลากหลายของค่านิยม/คุณค่า ทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน และทั้งที่มีการสืบทอดจากการต่อยอดขึ้นไป

(๒) จิตสำนึกความรับผิดชอบและมีความรักต่อองค์กร/ชุมชน/สังคม และ จิตสำนึกด้านความเอื้อเฟื้อเอื้ออาทรและการแบ่งปัน

(๓) การกำหนดภาพรวมอนาคตทิศทางการพัฒนาที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ องค์กร/ชุมชน/สังคม

(๔) การระดมทรัพยากร

๒) มีการจัดลำดับความสำคัญของเนื้องานที่จำเป็นต่อความสำเร็จ อันเป็น กิจกรรมของกลุ่มที่เน้นการเป็นกลไกของการขับเคลื่อนในการบรรลุเป้าหมายและการขจัดความ ขัดแย้งภายในองค์กร/ชุมชน/สังคม

๓) การสร้างแรงจูงใจแก่บุคคล/กลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมมือกันทำงาน

๔) การเรียนรู้ถึงความเชื่อมโยงและระบบการจัดการติดต่อสื่อสารของกลุ่ม/ เครือข่าย กลุ่ม/เครือข่ายที่ร่วมกันทำงาน มีอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ชัดเจนในการสร้างความ เปลี่ยนแปลงและการมอบหมายความรับผิดชอบ

๕) มีเป้าประสงค์ร่วมและมีผลประโยชน์ร่วมในระบบชนะ-ชนะที่ตอบสนอง อย่างยุติธรรม (ไม่ใช่เท่าเทียมกัน) ของผู้เกี่ยวข้องที่เข้าร่วม

๔.๒ เกณฑ์ “มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดจากการสร้างคุณลักษณะ (Characteristic) ที่จะกลายเป็นอุปนิสัยที่จำเป็นต่อการสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กร/ชุมชน/สังคม” มีตัวชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่

๑) การร่วมมือในการทำงาน (Collaboration) ของกลุ่ม/เครือข่าย ของต่าง กลุ่ม/ต่างเครือข่ายในเชิงบูรณาการ (อย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ) เพื่อการเพิ่มพลังร่วมใน การดึงศักยภาพมาใช้ในการเกิดผลทวีคูณ (Multiple Effect) ให้มากที่สุด

๒) มีพฤติกรรมที่มีการควบคุมการขัดเกลาทางสังคม และการปลูกฝังของ องค์กร/ชุมชน/สังคม อันเป็นคุณลักษณะที่จะกลายเป็นอุปนิสัย เป็นวัฒนธรรมขององค์กร/ชุมชน/ สังคม ในประเด็นที่สำคัญ ได้แก่

(๑) กระบวนการ “ร่วมกันเรียนรู้”

(๒) กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ สำหรับตอบโจทย์ที่กำหนด

๓) มีการส่งเสริมทรัพยากรในเรื่องคน ทุน ฯลฯ ที่ทุกคนในองค์กร/ชุมชน/สังคม ได้รับประโยชน์ร่วม

กลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญของการขับเคลื่อนในด้านความเข้มแข็งขององค์กร/ชุมชน/สังคมนั้นที่สำคัญ ได้แก่

การคัดสรรผู้นำที่เหมาะสมกับโครงสร้างขององค์กร เพราะผู้นำที่มีภาวะผู้นำต่างกันจะมีคำตอบต่อโจทย์ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงและการถ่ายโอนส่งผ่านองค์กร/ชุมชน/สังคมที่ต่างกัน เพราะการมีทางเลือกที่ก้าวข้ามความรู้เดิมและพฤติกรรมเดิมแตกต่างกันไป

๕. ตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) เกณฑ์วัดในเรื่องนี้คือ ระดับความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาของสมาชิกองค์กรที่เป็นโรงงานอุตสาหกรรม/ชุมชน/สังคม ต่อการรับผิดชอบต่อระบบและสังคม มีตัวชี้วัดที่สำคัญในเรื่องนี้ ได้แก่

๑) ชุมชน/สังคม มีการเฝ้าระวังโรงงานอุตสาหกรรมในการก่อให้เกิดผลเสียทางด้านมลพิษสิ่งแวดล้อม และความเข้าใจร่วมว่าเป็นหน้าที่ของโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านั้นต้องทำหน้าที่คืนกำไรสู่สังคม/ชุมชน คือ โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมอื่นที่ก่อให้เกิดภาวะมลพิษกับน้ำ อากาศ และบรรยากาศ ต้นไม้ และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ฯลฯ ต้องมีมาตรการในการจำกัดของเสียให้เป็นศูนย์ และมีการบริจาคมูลค่าส่วนหนึ่งที่ยั่งยืนคืนกลับชุมชน/สังคม

๒) องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการทำกำไร จากการมีส่วนทำให้เกิดมลพิษของสิ่งแวดล้อมมีวัฒนธรรมขององค์กรที่ไม่เน้นกำไรเพียงอย่างเดียว แต่สมดุลกับการคืนกำไรสู่ชุมชน/สังคม คือ มีแนวโน้มที่เหมาะสมของทิศทาง ดังนี้

(๑) วัฒนธรรมขององค์กรในการกำจัดของเสียเป็นศูนย์

(๒) มีการลงทุนบำรุงและปลูกฝัง สังคม รักษาทรัพยากรที่จำเป็นต่อการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นคน ทู่น ความรู้ และเทคโนโลยี ฯลฯ ด้วยการบริจาคมูลค่าคืนสู่สังคม/ชุมชนนั้น ๆ

๓) มีมาตรการที่สำคัญร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบ ทั้งการควบคุมและการขัดเกลาทางสังคม รวมทั้งการปลูกฝังวัฒนธรรม เช่น การปลูกป่าชุมชน การดูแลสร้างป่าชายเลน การกำจัดน้ำเสีย ฯลฯ

๔) มีการดำเนินการที่เป็นความร่วมมือกันรับผิดชอบต่อสังคม เหมือนกับที่บริษัทปูนซีเมนต์ฯ (CSG) ไปสร้างฝายทดน้ำ ๓๐,๐๐๐ แห่ง (เป้าหมาย ๕๐,๐๐๐ แห่ง) ในชุมชนเพื่อการคืนกำไรสู่สังคม

๖. ตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) อันที่จริงแล้วไม่มีอะไรที่ยั่งยืนตลอดไปต่อเนื่องยาวนาน แต่ทำให้เกิดการยั่งยืนที่สุดในการมีผลการพัฒนาที่ตอบโจทย์ความคาดหวังในด้านความต้องการ ความพึงพอใจ และการเพิ่มคุณค่าของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นองค์กร/ชุมชน/สังคม ตัวชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่

๑) การพัฒนาด้านสังคมต้องเป็นกระบวนการในการควบคุมจัดการ (Manipulate) ให้เป็นไปตามทิศทางที่เน้นการพัฒนาการเพิ่มและการกระจายความเสมอภาค (Equity) ในเรื่องรายได้ คุณภาพชีวิต ลดมลพิษสิ่งแวดล้อม โอกาสเข้าถึงการเพิ่มคุณค่าความเป็นมนุษย์และอิสระภาพ (ด้านการมี การเป็น การอยู่ การทำ ในระดับที่เหมาะสม)

๒) การพัฒนามีศูนย์กลางที่คนทำให้เกิดเครือข่ายรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็น “การบูรณาการ” เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน/สังคม และรัฐสามารถสนับสนุนการพัฒนาแบบบูรณาการที่เหมาะสมเน้นวัฒนธรรมองค์กรในการกำจัดของเสียเป็นศูนย์และคืนกำไรสู่สังคมในระดับที่สมดุล

๔) คุณค่าความเป็นมนุษย์สูงขึ้นเรื่อย ๆ ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Values Added) และการสร้างสรรค์คุณค่า (Value Creation)

กลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญของการขับเคลื่อนในด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ได้แก่

๑) ชุมชนเป็นของคนในชุมชนที่ต้องมีการควบคุมทางสังคม ชัดเจนในสังคมและปลูกฝังให้เกิดการสร้างจิตอาสาที่เริ่มจากคนในชุมชนด้วยการร่วมมือกันเฝ้าระวังในด้านมลพิษของสิ่งแวดล้อม การทำลายล้างทรัพยากร และการพัฒนาที่สมดุล

๒) องค์กรเอกชนที่เข้ามาเก็บเกี่ยวทรัพยากรต้องยึดหลัก ดังนี้

(๑) ความสมดุลของกำไรกับการคืนกำไรสู่สังคม

(๒) ต้องมีวัฒนธรรมขององค์กร ประกอบด้วย

ก. ทำตามระเบียบข้อบังคับของการกำจัดของเสียให้เหลือศูนย์ โดยมีการมองภาพรวมเสมือนจริงว่าโรงงานที่ตั้งเป็นระบบย่อยหรือส่วนหนึ่งของสังคม/ชุมชนนั้น

ข. มีส่วนสนับสนุนคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะเด็กให้ดีขึ้นเพื่อประโยชน์ซึ่งกันและกัน

พระพรหมคุณากร (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง เป้าหมายของการพัฒนา หมายถึง ประโยชน์ที่ได้รับ (อรรถ) ในทางพระพุทธศาสนามีดังนี้^{๒๒}

๑. เป้าหมายในปัจจุบัน (ทิฐฐัมมิกัตถะ) เป็นจุดหมายขั้นแรกของเยาวชน เป็นพฤติกรรมที่ดำเนินไปอย่างชอบธรรมการปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้อง พฤติกรรมการกระทำจะต้องทำตนและ ผู้คนที่เกี่ยวข้องให้มีความสุขอยู่ร่วมกันด้วยดี ปฏิบัติหน้าที่ต่อกันอย่างถูกต้องในระหว่างบุคคล เพื่อ ความสุขร่วมกัน

๒. เป้าหมายในอนาคต (สัมปรายิกัตถะ) เกี่ยวกับพฤติกรรมที่เยาวชนจะแสดงออกในด้านคุณค่าของชีวิต เป็นจุดหมายขั้นสูงขึ้นไปกว่าเป้าหมายระดับแรกเป็นเป้าหมายอันเป็นหลักประกันชีวิต เมื่อละโลกนี้ไปหรือเป็นเครื่องประกันการได้คุณค่าที่สูงล้ำเลิศยิ่งกว่าสิ่งที่จะพึงได้กันตามปกติในโลกนี้ ได้แก่ ความเจริญงอกงามแห่งชีวิตจิตใจที่ก้าวหน้าเติบโตใหญ่ขึ้นด้วยคุณธรรมความใฝ่ใจในทางศีลธรรมในเรื่องบุญเรื่องกุศลในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม เป็นพฤติกรรมที่อาศัยศรัทธาความเสียสละ การมีความมั่นใจในคุณธรรม มีความสงบสุขทางจิตใจ พฤติกรรมที่รู้จักปิติสุขที่ประณีตด้านในตลอดจนคุณวิเศษที่เป็นผลสำเร็จทางจิต เป็นเป้าหมายของพฤติกรรมขั้นที่ผ่อนคลายความยึดติดผูกพันในวัตถุ ทำให้ไม่ยอมตีค่าผลประโยชน์ด้านามิสสูงเกินไปจนจะต้องมุ่งไขว่คว้าอมสยบไหวหรือเป็นเหตุต้องมีพฤติกรรมไปในทางชั่วร้าย หันมาให้ความสำคัญคุณธรรมดังามรู้จักทำการด้วยความใฝ่ธรรม รักความดีงามรักคุณภาพของชีวิตและความเจริญงอกงามของจิตใจ

๓. เป้าหมายขั้นสูงสุด (ปรมัตถะ) หรือเป้าหมายที่เป็นสาระที่แท้จริงของพฤติกรรมชีวิตมนุษย์ เป็นเป้าหมายขั้นสุดท้าย ได้แก่ การรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันคติธรรมดาของสังขารธรรม ไม่ตกเป็นทาสของโลก และชีวิตมีจิตใจเป็นอิสระโปร่งโล่งผ่องใส ไม่ถูกบีบคั้น ยึดติดถือมั่นห่วงหวาดของตนเองเป็นพฤติกรรมที่ดำเนินไปเพื่อความปราศจากกิเลสที่ทำให้เศร้า

^{๒๒} พระพรหมคุณากร (ป.อ.ปยุตฺโต), *จะพัฒนาคนกันอย่างไร*, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๔๖

หมองขุนมัวอยู่อย่างไรทุกข ประจักษ์แจ้งความสุขประณีตภายในที่สะอาดบริสุทธิ์สิ้นเชิงอันประกอบพร้อมด้วยความสงบเยือกเย็นสว่างไสวเบิกบานโดยสมบูรณ์เรียกว่าวิมุตติและนิพพาน

สรุป ตัวชี้วัด และกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม เพื่อการประเมินกระบวนการที่เป็นการใช้ตัวชี้วัดเนื้องานที่สำคัญต่อความสำเร็จ และตัวชี้วัดประเมินผลลัพธ์ โดยมีตัวชี้วัด ๖ กลุ่ม ได้แก่ ๑) ตัวชี้วัดการพัฒนาคน ๒) ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ๓) ตัวชี้วัดความสำเร็จขององค์กร/ชุมชน ๔) ตัวชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กร/ชุมชน/สังคม ๕) ตัวชี้วัดความรับผิดชอบร่วมทางสังคม ๖) ตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเป้าหมายในการพัฒนา คือ เป้าหมายในปัจจุบัน เป้าหมายในอนาคต เป้าหมายขั้นสูงสุด

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๒.๓.๑ ความหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิต

สภาวะของการมีสภาพทางกาย จิตใจ และอารมณ์ที่ดี หน้าที่ของพลเมือง การได้รับการศึกษาตามวัย การมีสภาพแวดล้อมที่ปราศจากมลภาวะทางดิน น้ำ อากาศ และเสียง มีที่อยู่อาศัยเพียงพอ และความพอใจในด้านมนุษยสัมพันธ์ การมีครอบครัวที่อบอุ่น และมีโอกาสที่จะใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เท่าเทียมกันตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไป^{๒๓} คุณภาพในด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง และศาสนา ซึ่งเทียบเคียงที่ไม่แน่นอนกล่าวคือ ทุกคนหรือทุกประเทศอาจกำหนดกฎเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ กันไปตามความต้องการ และความต้องการในคุณภาพชีวิตนี้ย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและภาวะ^{๒๔} ชีวิตที่ดีที่สุดของมนุษย์นั้น อยู่ที่มีการขัดเกลาของประชาชน และเป็นผู้ให้การศึกษาศึกษาและฝึกอบรม ฝึกฝนประชาชนจนบรรลุถึงชีวิตที่ดีด้วยตนเอง และมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีอิสระที่จะมีชีวิตที่ดีได้ตามที่เขามองเห็น และโดยปัจเจกชนนั้นแตกต่างกัน แต่รัฐบุรุษก็มีหน้าที่กำหนดชีวิตที่ดีให้พลเมืองได้^{๒๕} คุณภาพชีวิตไม่ได้เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการกินอยู่ดีทางด้านวัตถุเพียงอย่างเดียว แม้ว่าปัจจัยในการครองชีพขั้นพื้นฐานนั้นมีความจำเป็นก็ตาม แต่คุณภาพชีวิตจะต้องประกอบด้วย สุขภาพทางจิต (Psychological Health) ความมีศักดิ์ศรี (Dignity) ความสามารถในการสร้างสรรค์ (Creativity) การได้รับการยอมรับ การรู้สึกว่าเป็นที่รักของคนอื่น การปราศจากความกลัวและความกังวล^{๒๖} คุณภาพชีวิตเป็นชื่อใหม่ของความคิดเดิม (Old Notion) ซึ่งถ้าเรียกเป็นชื่อทางด้านจิตวิสัย (Subjective) ก็ใช้คำว่า อยู่กินดี มีสุข (Wellbeing) คือ การเป็นอยู่ที่ดีของคนและ

^{๒๓} ทองพูล สักแก้ว, “การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของข้าราชการครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กกับขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐).

^{๒๔} ชัชวาล โอสถานนท์, อ่างใน เสดาธารอ โสดาติส, “การทดสอบความเที่ยงและความตรงแบบวัดคุณภาพชีวิตของผู้ติดสารเสพติด (DAQOL)”, การวิจัยของโรงพยาบาลธัญญรักษ์สงขลา, (สถาบันธัญญรักษ์กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔.

^{๒๕} Plato and Aristotle อ่างใน วิทย์ วิศเวทย์, ปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๒.

^{๒๖} Stockdale, อ่างใน เทวินทร์ ศิริปัญญา, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการกองบัญชาการช่วยรบที่ ๑ ค่าพนักสบติศรีอุทัย กิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔.

สิ่งแวดล้อมตามสภาพทั่ว ๆ ไป ในด้านส่วนบุคคลคุณภาพชีวิตจะแสดงออกในรูปของความต้องการ (Wants) เมื่อได้รับการตอบสนองแล้วจะทำให้บุคคลนั้น ๆ มีความสุขหรือความพอใจ^{๒๗}

ทั้งนี้ยังมีนักวิชาการได้กล่าวถึง คุณภาพชีวิตที่ครอบคลุมในทุกมิติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้^{๒๘}

๑. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ หมายถึง สติสัมปชัญญะ คุณธรรมประจำใจ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเมตตากรุณา ความช่วยเหลือเกื้อกูล ความกตัญญูกตเวที ความจงรักภักดี ความศรัทธาใน ศาสนา ความเสียสละ ความมุ่งมั่นต่อการละเว้นจากอกุศลกรรมและอบายมุข

๒. คุณภาพชีวิตด้านความคิด หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก ชีวิตและชุมชน การดำเนินชีวิตและการปรับตัว ความตระหนักรู้และความรับผิดชอบตัวเอง ครอบครัว และชุมชน การสร้างความสำเร็จด้วยตนเอง การยอมรับตนเอง การยอมรับสังคม และการมีเป้าหมายชีวิตที่เหมาะสม

๓. คุณภาพชีวิตด้านอารมณ์ หมายถึง ความหนักแน่นมั่นคงทางอารมณ์ การพักผ่อน หย่อนใจที่มีคุณประโยชน์ ความสัมพันธ์ที่อบอุ่นภายในครอบครัวและสังคม ความรักและความเป็น เจ้าของกลุ่มความนิยมชมชอบในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

๔. คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย หมายถึง สภาวะที่มีอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่ อยู่อาศัยสิ่งอำนวยความสะดวกในครอบครัวและในการประกอบอาชีพที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ อนามัย มีสภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีพัฒนาการสมวัย นอนหลับและ พักผ่อนได้ตามปกติ มีสมรรถนะในการทำงาน

๕. คุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่บริสุทธิ์ สะอาดและเป็นระเบียบ ปราศจากมลภาวะในดิน น้ำ อากาศ และเสียง มีทรัพยากรที่จำเป็นแก่การ ดำรงชีวิต การคมนาคมที่สะดวกและปลอดภัย

๖. คุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม หมายถึง โอกาสในการศึกษา และการประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การ ปกครองที่ให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ความร่วมมือร่วมใจในชุมชน ความเป็นระเบียบวินัย ค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักธรรมของศาสนา

“คุณภาพชีวิต” มิใช่สิ่งตายตัวหรือกฎเกณฑ์มาตรฐานที่นำไปชี้วัดว่า ชาวเมืองมีคุณภาพ ชีวิตสูง ชาวนามีคุณภาพชีวิตต่ำ เพราะในความเป็นจริงแล้ว คนมีเงิน มีฐานะทางสังคมสูง มีบ้านใหญ่โต หรูหรา ไม่จำเป็นต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าคนที่ไม่มีเงินน้อยกว่า มีบ้านหลังเล็ก หรืออยู่ในฐานะทาง สังคมต่ำกว่าเสมอไป แต่โดยทั่วไปแล้ว ก็จะพบว่าคนยากจน และขาดแคลนปัจจัยจำเป็นในการ

^{๒๗} Liv อังใน นิสารัตน์ ศิลปเดช, ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : คณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๙), หน้า ๖๓.

^{๒๘} จิราภรณ์ ตั้งกิตติภากรณ์, จิตวิทยาบุคลิกภาพและพฤติกรรมสุขภาพ, (กรุงเทพมหานคร : โรง พิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๔๒๐.

ดำรงชีวิตมีสภาพความเป็นอยู่ต่ำกว่าคนที่ฐานะทางเศรษฐกิจดี^{๒๙} การที่บุคคลมีความสุข มีความพอใจจากการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ตนเป็นความจำเป็นของตน และความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ภายใต้สภาพแวดล้อมและค่านิยมที่สังคมยอมรับ ในความหมายที่สิ้นสุด คุณภาพชีวิต คือ การมีสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตที่ดีนั่นเอง^{๓๐} คุณภาพชีวิตประกอบด้วยองค์ประกอบด้านกายภาพ ซึ่งจับและนับได้ และองค์ประกอบด้านความรู้สึนึกคิด และจิตใจของมนุษย์ คือ สุขภาพอนามัยและสุขภาพจิต ดังนั้น คุณภาพชีวิตของบุคคล คือ บุคคลที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี และบุคคลจะมีสุขภาพกายและจิตดีเมื่อได้รับสิ่งที่ตอบสนองต่อ “ความต้องการ” ทั้งร่างกายและจิตใจ ทฤษฎีของ Maslow ได้แบ่งระดับความต้องการของมนุษย์เป็น ๕ ระดับ^{๓๑} สามารถแสดงในรูปพีระมิด ดังแผนภาพที่ ๒.๑

แผนภาพที่ ๒.๑ ระดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตามแนวทฤษฎีของมาสโลว์

จากแผนภาพที่ ๒.๑ แสดงความต้องการของมนุษย์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ความต้องการขั้นที่ ๑ ความต้องการด้านสรีระ (ร่างกาย) เป็นความต้องการที่จำเป็นที่สุดของชีวิต จากแผนภาพจะเห็นได้ว่า ความต้องการขั้นต่ำสุด คือ ความต้องการด้านสรีระ (ร่างกาย) ซึ่งโดยธรรมชาติ

^{๒๙} เทวินทร์ ศิริปัญญาชนะ, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการกองบัญชาการช่วยรบที่ ๑ ค่ายพนัสบดีศรีอุทัย กิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๓).

^{๓๐} วีรณ ฉันทศาสตร์โกศล, “คุณภาพชีวิตนายทหารชั้นประทวน กรมทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ ๑”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒).

^{๓๑} Maslow, A. H., **Motivation and Personality**, (New York: Harper & Row Publishing, 1954), p. 154.

แล้วมนุษย์ทุกคนจะมีความต้องการด้านนี้ และจะมีมากที่สุด มิฉะนั้นแล้วมนุษย์จะไม่สามารถมีชีวิตอยู่รอดได้ ความต้องการด้านสรีระหรือความต้องการด้านร่างกาย ได้แก่ ความหิว ความกระหาย ความต้องการอากาศหายใจ ความต้องการการขับถ่าย ความต้องการทางเพศ เป็นต้น ถ้ามนุษย์ไม่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นต่ำสุด คือ ขั้นที่ ๑ นี้ได้ มนุษย์จะไม่มีแรงจูงใจที่จะเกิดความต้องการขั้นที่สูงขึ้น คือ ขั้นที่ ๒, ๓ ได้เลยต่อเมื่อมนุษย์สนองความต้องการขั้นที่ ๑ ได้พอสมควรแล้วเท่านั้น (ซึ่งอาจจะไม่จำเป็นจะต้องถึง ๑๐๐%) มนุษย์จึงมีความต้องการขั้นต่อไป

ความต้องการขั้นที่ ๒ ความต้องการความปลอดภัย ความปลอดภัยเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนาเช่นเดียวกัน แต่จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลสามารถสนองความต้องการให้ร่างกายอยู่รอดได้ มนุษย์จะยอมเสี่ยงภัย ซึ่งเราคงจะเคยเห็นตัวอย่างของคนร่อนเร่พเนจร ไม่มีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย หรือเป็นหลักแหล่ง เนื่องจากพวกเขาต้องดิ้นรนหาเข้ากินค่า เพื่อให้ได้อาหารมาเลี้ยงดูตนเอง และครอบครัว บางคนถึงกับยอมเสี่ยงภัยเข้าไปลักขโมยอาหารเมื่อท้องหิวเต็มที่ ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการด้านสรีระอิทธิพลยิ่งกว่าความต้องการความปลอดภัย เมื่อบุคคลมีอาหารกินจนท้องอิ่มพอมีชีวิตอยู่ได้ ได้พักผ่อนหลับนอนให้มีเรี่ยวแรงพอสมควร จึงจะคิดหาที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง และวิธีบำบัดความต้องการในขั้นที่ ๑ ไม่ประสบความสำเร็จบุคคลก็จะต้องเร่ร่อนเสี่ยงภัยอยู่ต่อไป

ความต้องการขั้นที่ ๓ ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ เป็นความต้องการในด้านจิตใจซึ่งถือได้ว่าเป็นความต้องการระดับกลาง การที่บุคคลจะเกิดแรงจูงใจให้เกิดอยากได้ อยากสนองความต้องการถึงขั้นนี้ จะต้องประสบความสำเร็จในการสนองความต้องการในขั้นที่ ๑ และ ๒ มาแล้วพอสมควร ความสามารถในการตอบสนองความต้องการในขั้น ๓ จะทำให้บุคคลมีความเป็นมนุษย์มากขึ้น คือ มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข มีความหมายและมีความอบอุ่นในด้านจิตใจ เพราะการดำรงชีวิตของมนุษย์มิได้เป็นเพียงเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดเหมือนสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เท่านั้น การได้รู้ว่าตนมีความหมาย และสำคัญต่อใครบางคนที่ตนรักหรือเป็นเจ้าของนั้นย่อมก่อให้เกิดความสุขขึ้นในจิตใจ

ความต้องการขั้นที่ ๔ ความต้องการยกย่องนับถือตนเอง เป็นความต้องการขั้นสูงซึ่งมนุษย์มีประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ มากมาในระดับหนึ่งแล้วเท่านั้น จึงจะเกิดแรงจูงใจถึงระดับนี้ได้ และความต้องการในระดับนี้ก็ต่อเมื่อขั้นที่ ๑, ๒ และ ๓ ได้รับการสนองตอบอย่างพอควรแล้วเช่นกัน การที่บุคคลจะยอมรับนับถือตนเองได้นั้น มักจะได้รับการยกย่องนับถือจากบุคคลอื่นมาก่อน โดยที่บุคคลนั้นได้กระทำการต่าง ๆ ที่มีคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และบุคคลอื่น ปรากฏผลงานที่ชัดเจน จนทำให้ผู้อื่นยอมรับนับถือ และตนเองรู้สึกว่าได้ประสบความสำเร็จในงานหรือผลแห่งการกระทำของตน จึงเกิดความเชื่อมั่น ภาคภูมิใจ มองเห็นคุณค่า และเกิดการนับถือตนเองขึ้น มาสโลว์ กล่าวว่า คนที่มีคุณภาพดีส่วนใหญ่ได้พัฒนาตนเองขึ้นมาจนถึงระดับที่ ๔

ความต้องการขั้นที่ ๕ ความต้องการความสมหวังในชีวิต หมายถึง การที่บุคคลมีความปรารถนาที่จะเข้าใจถึงตัวตนที่แท้จริงของตน ความต้องการขั้นนี้นับเป็นความต้องการขั้นสูงสุด ซึ่งมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์จริงเท่านั้น จึงจะเกิดความต้องการถึงระดับนี้ และสามารถสนองความต้องการของตนได้ บุคคลที่จะมีแรงจูงใจให้เกิดความต้องการถึงระดับสูงสุด มักจะเป็นผู้ที่มีการประเมินตนเองอยู่เสมอ ทั้งในด้านความสำเร็จและความล้มเหลว จุดมุ่งหมายก็เพื่อพัฒนาจุดดีให้นำไปสู่ความดีหรือความสำเร็จยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็พยายามแก้ไขจุดด้อยซึ่งเป็นข้อเสียเพื่อขจัดความล้มเหลวที่อาจ

เกิดขึ้นได้อีก จากการที่มีการประเมินตนเองอยู่เสมอจึงทำให้รู้จักและเข้าใจตนเองเป็นอย่างดี รู้ถึงจุดเด่นและศักยภาพสูงสุดที่ตนจะไปถึงได้ ตลอดจนข้อจำกัดที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคของตนเองอย่างชัดเจน บุคคลดังกล่าวจึงไม่อาจที่จะเปิดเผยตนเอง และยอมรับความจริงเมื่อมีผู้กล่าวถึงข้อดีข้อเสียของตน ผู้มีลักษณะเช่นนี้ย่อมจะประจักษ์ถึงความเป็นจริงหรือ “สัจการแห่งตน” (Self Actualization) ดังนั้น นักวิชาการบางท่านจึงอธิบายความต้องการในขั้นที่ ๕ นี้ว่าเป็นความต้องการที่จะเข้าถึงตนเองอย่างแท้จริง ทั้งนี้ นักวิชาการได้ให้ความสำคัญของคุณภาพชีวิตมีดังนี้^{๓๒}

๑. ความสำคัญของคุณภาพชีวิตระดับตนเองและครอบครัว คือ การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสุขภาพพลานามัยที่ดี ไม่เจ็บป่วย ทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายส่วนตน และสามารถประกอบอาชีพการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดี มีครอบครัวที่อบอุ่นไร้ซึ่งปัญหา

๒. ความสำคัญของคุณภาพชีวิตระดับสังคมและประเทศชาติ เมื่อประชากรในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีย่อมทำให้คุณภาพชีวิตในสังคมและประเทศชาติดีขึ้นไปด้วย แต่ทั้งนี้รัฐบาลจะต้องมีนโยบายที่จะเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร เช่น สภาพแวดล้อม การศึกษา การประกอบอาชีพ และรายได้ของประชากร เป็นต้น

ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ^{๓๓} ได้กล่าวถึง คุณภาพชีวิต โดยการพิจารณาชีวิตที่มีคุณค่า จาก ๒ ด้าน คือ ๑) ด้านวัตถุวิสัย (Objective) ชีวิตต้องมีสิ่งที่วัดได้ นับได้ สังเกตได้ เช่น ความ ร่ำรวย ทรัพย์สินเงินทอง การมีสุขภาพดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นต้น และ ๒) ด้านอัตวิสัย (Subjective) เป็นด้านที่เกี่ยวกับอารมณ์หรือความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคน เช่น ความรู้สึก ความพึงพอใจ หรือความสุขใจอิ่มเอิบใจ เป็นต้น นอกจากนี้ บรรทัดฐานทางวัฒนธรรมยังมีผลต่อความ ผาสุกที่คนในสังคมต่างกันใช้ประเมินชีวิตของตนเองแตกต่างกันออกไป ซึ่งการพัฒนาให้บุคคลมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี โดยให้มีสภาพการทำงานที่ดีอยู่ภายใต้การทำงานที่เหมาะสมมีความปลอดภัย ได้รับประโยชน์และสิทธิต่าง ๆ อย่างยุติธรรมและเสมอภาคในสังคม ผลงานงานที่มีต่อพนักงาน ซึ่งเกิดจากการปรับปรุงหน่วยงานและลักษณะงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานควรจะได้รับพิจารณาเป็นพิเศษเกี่ยวกับการส่งเสริมชีวิตการทำงานในแต่ละบุคคล และรวมถึงความต้องการของพนักงานในเรื่องความพึงพอใจในงานการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะมีผลต่อสภาพการทำงานของเขาด้วย^{๓๔}

สรุป การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ ชีวิตที่ดีที่สุดของมนุษย์อยู่ภายใต้การขัดเกลาของประชาชน และเป็นผู้ให้การศึกษาและฝึกอบรม โดยได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่เป็ความจำเป็นของตน และความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ และการพัฒนาความรู้ที่จะทำความเข้าใจกับองค์ประกอบคุณภาพชีวิตประชากรแต่ละกลุ่มให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

^{๓๒} พิชรี หล้าแหล่ง, “การศึกษาคุณภาพชีวิตและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนปาล์มน้ำมันในพื้นที่ภาคใต้”, รายงานการวิจัย, (จังหวัดชุมพร : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๖), หน้า ๘ – ๙.

^{๓๓} ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ, คุณภาพชีวิต การทำงาน และความสุข, (นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕ – ๑๖.

^{๓๔} ปณิชา ดีสวัสดิ์, ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง แรงจูงใจในการทำงานและ คุณ ภาพ ชีวิตในการทำงาน ของพนักงานโรงพยาบาลทหารผ่านศึก , (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๖๗.

ตารางที่ ๒.๔ ความหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิต

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ทองพูล สักแก้ว	สภาวะของการมีสภาพทางกาย จิตใจ และอารมณ์ที่ดี หน้าที่ของพลเมือง และมีโอกาสที่จะใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เท่าเทียมกันตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไป
ชัชวาล โอสถานนท์	คุณภาพในด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง และศาสนา และความต้องการในคุณภาพชีวิตนี้ ย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและภาวะ
Plato and Aristotle	ชีวิตที่ดีที่สุดของมนุษย์อยู่ที่การขัดเกลาของประชาชน และเป็นผู้ให้การศึกษาและฝึกอบรม ฝึกฝนประชาชนจน บรรลุถึงชีวิตที่ดีด้วยตนเอง แต่รัฐบุรุษก็มีหน้าที่กำหนด ชีวิตที่ดีให้พลเมืองได้
Stockdale	คุณภาพชีวิตไม่ได้เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการกินดีอยู่ดีทางด้าน วัตถุเพียงอย่างเดียว คุณภาพชีวิตจะต้องประกอบด้วย สุขภาพทางจิต (Psychological Health) ความมีศักดิ์ศรี (Dignity) ความสามารถในการสร้างสรรค์ (Creativity) การได้รับการยอมรับ การรู้สึกรักว่าเป็นที่รักของคนอื่น
Liv	คุณภาพชีวิตเป็นชื่อใหม่ของความคิดเดิม (Old Notion) เรียกว่าทางด้านจิตวิสัย (Subjective) การเป็นอยู่ที่ดีของคนและสิ่งแวดล้อมตามสภาพทั่ว ๆ ไป ในด้านส่วนบุคคล คุณภาพชีวิตจะแสดงออกในรูปของความต้องการ (Wants) เมื่อได้รับการตอบสนองแล้วจะทำให้บุคคลนั้น ๆ
จิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์	คุณภาพชีวิตที่ครอบคลุมในทุกมิติ ประกอบด้วย ๑) คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ หมายถึง สติสัมปชัญญะ คุณธรรมประจำใจ ๒) คุณภาพชีวิตด้านความคิด หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก ชีวิตและชุมชน ๓) คุณภาพชีวิตด้านอารมณ์ หมายถึง ความหนักแน่นมั่นคงทางอารมณ์ ๔) คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย หมายถึง สภาวะที่มี อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ๕) คุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่บริสุทธิ์ ๖) คุณภาพชีวิตด้าน สภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม หมายถึง โอกาสในการศึกษาและการประกอบอาชีพ

ตารางที่ ๒.๔ ความหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิต (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
เทวินทร์ ศิริปัญญาชนะ	คุณภาพชีวิตไม่ใช่สิ่งตายตัวหรือกฎเกณฑ์มาตรฐานที่นำไปชี้วัดว่า ชาวเมืองมีคุณภาพชีวิตสูง ชาวนามีคุณภาพชีวิตต่ำ เพราะในความเป็นจริงแล้ว คนมีเงิน มีฐานะทางสังคมสูง หรืออยู่ในฐานะทางสังคมต่ำกว่าเสมอไป และขาดแคลนปัจจัยจำเป็นในการดำรงชีวิตมีสภาพความเป็นอยู่ต่ำกว่าคนที่ฐานะทางเศรษฐกิจดี
วีรณ ฉันทศาสตร์โกศล	การที่บุคคลมีความสุข มีความพอใจ ความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ คุณภาพชีวิต คือ การมีสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตที่ดีนั่นเอง
Maslow, A. H.	คุณภาพชีวิตประกอบด้วยด้านกายภาพ ด้านความรู้สึกนึกคิด คุณภาพชีวิตของบุคคล คือ บุคคลที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี และบุคคลจะมีสุขภาพกายและจิตดีระดับความต้องการของมนุษย์เป็น ๕ ระดับ ความต้องการด้านสรีระ ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ความต้องการยกย่องนับถือตนเอง ความต้องการความสมหวังในชีวิต
พัชรี หล้าแหล่ง	คุณภาพชีวิต มี ๑) ความสำคัญของคุณภาพชีวิตระดับตนเองและครอบครัว คือ การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสุขภาพพลานามัยที่ดี ไม่เจ็บป่วย ๒) ความสำคัญของคุณภาพชีวิตระดับสังคมและประเทศชาติ เมื่อประชากรในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีย่อมทำให้คุณภาพชีวิตในสังคมและประเทศชาติดีขึ้นไปด้วย
ศรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ	คุณภาพชีวิตที่มีคุณค่า มี ๒ ด้าน คือ ๑) ด้านวัตถุวิสัย (Objective) ชีวิตต้องมีสิ่งที่วัดได้ นับได้ สังเกตได้ และ ๒) ด้านอัตวิสัย (Subjective) เป็นด้านที่เกี่ยวกับอารมณ์หรือความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคน
ปณิชา ดีสวัสดิ์	การพัฒนาให้บุคคลมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี โดยให้มีสภาพการทำงานที่ดีอยู่ภายใต้การทำงานที่เหมาะสมมีความปลอดภัย ได้รับประโยชน์และสิทธิต่าง ๆ อย่างยุติธรรม และเสมอภาคในสังคม

๒.๓.๒ องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพชีวิต

กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดองค์ประกอบคุณภาพชีวิตของประชาชนที่มีสุขภาพดี โดยทั่วไปด้วยเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ๘ หมวด คือ สุขภาพดีจิตดี มีบ้านอาศัย ศึกษาถ้วนทั่ว ครอบครัวสุขสบาย รายได้มาก อยากร่วมพัฒนา พาสู่คุณธรรม และบำรุงสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย ๓๙ ตัวชี้วัด จากการศึกษาองค์ประกอบคุณภาพชีวิตที่ผ่านมาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาความรู้ที่จะทำความเข้าใจกับองค์ประกอบคุณภาพชีวิตประชากรแต่ละกลุ่มให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีการนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้อธิบายคุณภาพชีวิต รวมทั้งได้มีความพยายามปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่จะทำให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้นมีมากมายหลายประการ และได้พบว่าคุณภาพชีวิตของบุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับระยะเวลา โอกาส และสถานการณ์

อย่างไรก็ตามองค์ประกอบคุณภาพชีวิตแบ่งได้เป็น ๒ ด้าน คือ ด้านวัตถุวิสัย (Objective) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพของบุคคลที่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย รายได้ สุขภาพและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และด้านจิตวิสัย (Subjective) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับทางด้านจิตใจและเป็นประสบการณ์ตรงของบุคคลที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความพึงพอใจ ความสุข อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ความพึงพอใจในชีวิตและคุณธรรม เป็นต้น^{๓๕}

องค์ประกอบ หรือลักษณะของการมีคุณภาพชีวิต ตลอดจนลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตไว้ ดังนี้^{๓๖}

๑. มีอาหารที่มีคุณค่า มีกินและกินเป็น “การมีกิน” อย่างดี คือ มีอาหารหลักทั้ง ๕ หมู่ สำหรับบริโภคในแต่ละวัน “กินเป็น” หมายความว่า ต้องรู้จักเลือกในสิ่งที่จะบริโภคเข้าไป เพื่อให้ร่างกายสามารถนำมาใช้ในการสร้างและซ่อมแซมร่างกาย ป้องกัน และต้านทานโรค ช่วยให้ระบบต่าง ๆ ในร่างกายทำงานได้เป็นปกติ และให้พลังงาน

๒. มีที่อยู่อาศัยและที่ทำงานที่สะดวก สบาย ที่อยู่อาศัยไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ เรียบง่าย หรือสวยงาม ต้องสามารถใช้เป็นที่คุ้มภัยอันตรายจากธรรมชาติ และจากคนร้ายได้ เป็นที่คลายเครียด พักผ่อนหย่อนใจได้

๓. มีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว การที่ครอบครัวจะอยู่ได้อย่างมั่นคง ต้องอาศัยความเข้าใจซึ่งกันและกัน การให้อภัย และความรับผิดชอบ ฯลฯ ในครอบครัวพ่อแม่ต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บุตรจะเรียนรู้ได้ว่า อะไรถูก อะไรผิด อะไรเป็นคุณค่าของชีวิต

๔. มีสุขภาพดี มีพลานามัย องค์การอนามัยโลกได้ให้นิยาม คำว่า “สุขภาพดี” ไว้ว่า สุขภาพ คือ สวัสดิการทางกาย อารมณ์ ปัญญา และสังคม ผู้มีสุขภาพส่วนตนดี ย่อมช่วยให้สวัสดิการส่วนรวมดีด้วย

๕. มีการศึกษา มีโอกาสที่จะเรียนรู้ มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาหลัก คือ อ่านออก เขียนได้ ทำเลขได้ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทำให้สามารถศึกษา และเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ต่อไป

^{๓๕} กระทรวงสาธารณสุข, “เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย”, (เชียงใหม่ : กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๒), หน้า ๒.

^{๓๖} ทวีร์สมิ ธนาคม, *ถึงจะยากก็ต้องทำ*, (กรุงเทพมหานคร : หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔.

๖. เป็นผู้ผลิตและบริโภคเป็น เราทุกคนเป็นผู้บริโภค คือ กิน เสพ ใช้สิ่งต่าง ๆ ทั้งหลาย เพื่อสนองความต้องการของร่างกาย การฉลาดบริโภค คือ การบริโภคอย่างพอดี เพราะถ้ามากเกินไปหรือน้อยไปก็จะเกิดปัญหาได้ ในการเป็นผู้ผลิตที่ดีหรือผู้ผลิตเป็นนั้น จะต้องไม่ผลิตสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยแก่ผู้อื่น

๗. มีอาชีพสุจริต งานเป็นเครื่องมือทำมาหากินต่าง ๆ นั้น หากไม่ผิดทางโลกและทางธรรมย่อมเป็นงานสุจริต งานสุจริตย่อมไม่ก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น

๘. มีคุณธรรมและจริยธรรม คุณธรรม คือ สภาพคุณงามความดี และจริยธรรม คือควรยึดคุณธรรมและนามาปฏิบัติ

๙. รู้จักหาความรู้ แก้ปัญหา และคลายทุกข์ด้วยกุศโลบาย ปัญหา คือ เรื่องหรือสิ่งที่ต้องแก้ไขก่อนที่จะแก้ปัญหา ต้องพยายามหาสาเหตุของปัญหา เพื่อจะได้แก้ไขที่แต่ละสาเหตุ เมื่อเกิดปัญหามักจะมีทุกข์ตามมา ความทุกข์จะหนักหรือเบาก็ขึ้นอยู่กับมุมมองทุกข์นั้น

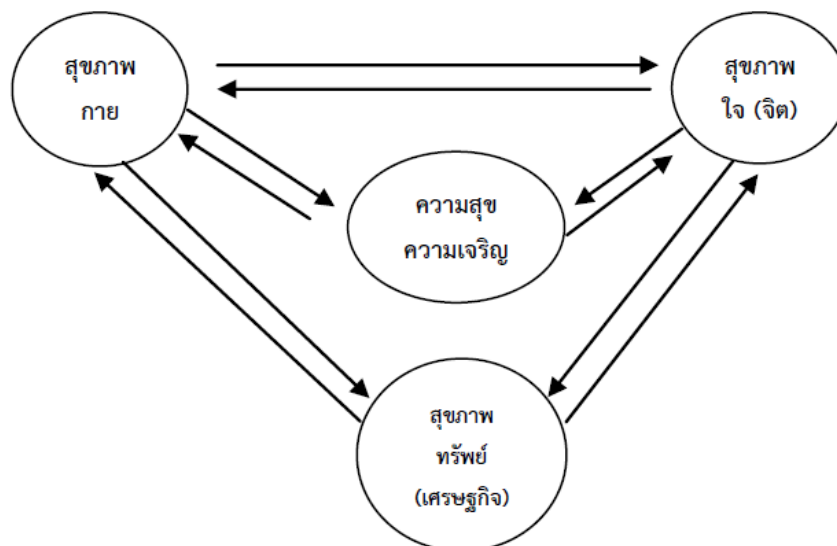
๑๐. รู้จักตัดสินใจ การตัดสินใจมีความสำคัญมากสำหรับประชาชนที่อยู่ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย การตัดสินใจต้องเริ่มด้วยความรู้ คือ รู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เมื่อทำแล้วจะเกิดอะไรตามมา นอกจาก ความรู้แล้วยังต้องประสบการณ์จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วแก่ตนเอง หรือแก่ผู้อื่นมาใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจด้วย จะได้ไม่ผิดพลาด หรือมีความผิดพลาดน้อยที่สุด

๑๑. ผู้กมิตรและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ทุกคนจำเป็นต้องมีกัลยาณมิตรเพื่อนผู้หวังดีคอยชักเตือนให้ทำดี การคบหากับคนอื่นนั้นเราจะต้องคิดเสมอว่า มนุษย์แต่ละคนแตกต่างกัน เพราะได้รับการเลี้ยงดูมาต่างกัน อยู่ในสิ่งแวดล้อมต่างกัน

๑๒. ขวนขวายทำกิจที่มีประโยชน์ ทุกคนควรมีความตั้งใจแน่วแน่ว่าจะบำเพ็ญตน ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นและแก่ส่วนรวม การทำประโยชน์อาจทำได้หลายอย่างจะทำด้วยกิริยาหรือวาจาก็ได้

๑๓. มีเวลาว่าง และใช้เวลาว่างพัฒนาตนเอง การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ นับว่าเป็นการทำให้เวลามีคุณค่าแก่ตนเอง เช่น การอ่านหนังสือ การทำงานอดิเรก การออกกำลังกาย ในโลกของเรามีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอ การติดตามความก้าวหน้าต่าง ๆ ช่วยป้องกันไม่ให้เราอยู่ล้าหลังและเสียประโยชน์ การพัฒนาตนเองนั้นสำคัญยิ่งกว่าพัฒนาคนอื่น ควรจะหมั่นถามตนเองว่า เราทำตัวของเราให้ดีกว่าที่เราเคยเป็นอยู่หรือเปล่า

ณ ลินพัฒน์ ได้อธิบาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญของชีวิต ๓ ประการ ดังแผนภาพวงจรการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Life Quality Development Cycle)^{๓๗}

แผนภาพที่ ๒.๒ วงจรการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Life Quality Development Cycle)

๑. สุขภาพกาย หมายถึง การมีร่างกายแข็งแรง มีพลานามัยที่สมบูรณ์ และไม่มีโรคภัยเบียดเบียน โดยไม่จำเป็นต้องเป็นแชมป์กีฬา หรือผู้มีพลังกายมหาศาล

๒. สุขภาพใจ (จิต) หมายถึง มีจิตใจร่าเริง แจ่มใส มั่นคงแข็งแรง มีสติสัมปชัญญะ มีสมาธิและปัญญา โดยไม่จำเป็นต้องเชี่ยวชาญในเรื่องสมาธิ และวิปัสสนากัมมัฏฐาน

๓. สุขภาพทรัพย์ (เศรษฐกิจ) หมายถึง มีเงินมีทอง และทรัพย์สมบัติพอประมาณสามารถดำรงชีพได้อย่างราบรื่น สบาย ๆ มีกิน มีใช้ โดยไม่มีปัญหาเรื่องการเงิน ไม่จำเป็นต้องร่ำรวยหรือเป็นเศรษฐี ทั้งสุขภาพกาย สุขภาพใจ (จิต) และสุขภาพทรัพย์ (เศรษฐกิจ) ล้วนเป็นสิ่งสำคัญมากและเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้ชีวิตของคนเราดำเนินไปด้วยดี มีอุปสรรคน้อย ซึ่งในการดำเนินชีวิตจะมีความสุขและความเจริญนั้น

๑) จะต้องพร้อมทั้ง ๓ อย่าง คือ สุขภาพกาย สุขภาพใจ (จิต) และสุขภาพทรัพย์ (เศรษฐกิจ) ตลอดทุกช่วงเวลา

๒) แต่ละตัวอยู่ในระดับที่ดี มีความเหมาะสม และมีความสมดุลภายในตัวของมันเอง ซึ่งอาจแตกต่างกันตามวัน ตามสภาพการณ์ หรือตามช่วงเวลาของชีวิต

๓) การรู้จักการปรับส่วนผสมของทั้ง ๓ อย่าง ให้มีความเหมาะสม และอยู่ในสภาพที่สมดุลอยู่เสมอถือเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นศิลปะในการดำเนินชีวิตโดยตรง

^{๓๗} ณ ลินพัฒน์, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, ๒๕๕๑), หน้า ๓๙.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้ ดังนี้^{๓๘}

๑) คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย คือ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย พลังงาน การอ้อมทรัพย์ สิ่งอำนวยความสะดวกในครอบครัวและการประกอบอาชีพ

๒) คุณภาพชีวิตด้านอารมณ์ คือ การพักผ่อนหย่อนใจที่มีคุณประโยชน์ ความนิยมชมชอบในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ความสัมพันธ์ที่อบอุ่นในครอบครัวและในชุมชน ความรักและความ เป็นเจ้าของที่มีต่อหมู่คณะ

๓) คุณภาพชีวิตด้านสังคม แบ่งออกเป็น ๒ ประการ คือ

(๑) ประการแรก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ อันประกอบด้วยสภาพแวดล้อมที่ บริสุทธิ์สะอาดและเป็นระเบียบ ปราศจากมลภาวะในดิน น้ำ อากาศ และเสียง มีทรัพยากรที่จำเป็น ต่อการดำรงชีวิตและการคมนาคมที่สะดวก

(๒) ประการที่ ๒ ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม คือ โอกาสในการศึกษาและ การประกอบอาชีพที่เท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ ความปลอดภัยในชีวิตร่างกาย และทรัพย์สิน การปกครองที่ให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ความเป็นธรรมด้านรายได้และทาง สังคม ความร่วมมือร่วมใจในชุมชน ความเป็นระเบียบวินัย มีความเห็นอกเห็นใจกันและกัน และมี ค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางศาสนา

๔) คุณภาพชีวิตด้านความคิด คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก ชีวิตและชุมชน การศึกษาวิชาอาชีพ ความสามารถในการป้องกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของตัวเอง ครอบครัวและชุมชน การเป็นที่ยอมรับของชุมชน การสร้างความสำเร็จด้วยตนเอง การยอมรับตัวเอง การมีเป้าหมายใน ชีวิตที่เหมาะสม

๕) คุณภาพชีวิตและจิตใจ คือ การมีคุณธรรมในส่วนตัว และในสังคม เช่น ความซื่อสัตย์ สุจริต เมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูล กตัญญูกตเวที ความจงรักภักดีต่อชาติ ความศรัทธาในศาสนา ความเสียสละ และการละเว้นจากอบายมุข

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ^{๓๙} ยังได้กำหนดคำ นิยามของคุณภาพชีวิตไว้ว่า การมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกาย และจิตใจ มีความรู้ มีงานทำที่ทั่วถึง มีรายได้ พอเพียงต่อการดำรงชีพ มีครอบครัวอบอุ่นมั่นคงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ๗ ด้าน คือ

๑. ด้านสุขภาพ เป็นตัวดัชนีตัวแรกในการวัดความสุข เนื่องจากสุขภาพอนามัยที่ดี หมายถึง ความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ อารมณ์ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งเป็นปัจจัยเบื้องต้น ที่จะทำให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพได้ รวมทั้งสามารถประกอบกิจกรรมและดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างปกติสุข ดังนั้น ผลสำเร็จในการพัฒนาสุขภาพอนามัย ก็คือคนไทยมีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกาย และจิตใจมีอายุยืนยาวไม่เสียชีวิตก่อนวัยอันควร

^{๓๘} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔), (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิชาการ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

^{๓๙} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔), หน้า ๑๓.

๒. ด้านความรู้ การพัฒนาความรู้หรือการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการได้มาซึ่งความอยู่ดีมีสุขของคน เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างโอกาส พัฒนาสติปัญญา สามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันคนที่มีการศึกษาและรอบรู้ในระดับที่เหมาะสมสามารถมีอาชีพและสร้างรายได้ให้พอเพียงกับการเลี้ยงชีพได้ ได้ใช้ความรู้เพื่อเสริมสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นต่อสังคม

๓. ด้านชีวิตการทำงาน เป็นที่มาของรายได้และอำนาจซื้อ และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม โอกาสในการมีงานทำเกิดจาก ๒ ปัจจัย คือ ความสามารถในการทำงานของตัวคน หรือสมรรถนะของคน ซึ่งหมายถึงจะต้องมีสุขภาพแข็งแรงและมีความรู้และทักษะในการทำงานที่ต้องรับผิดชอบ และความสามารถของรัฐบาลจะบริหารนโยบายเศรษฐกิจโดยรวม ให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับที่สูงพอกับการสร้างงานแก่แรงงานใหม่เข้าสู่ตลาด

๔. ด้านรายได้และการกระจายรายได้ รายได้ของคนหากมีความแตกต่างกันอย่างมากในขณะที่ยังมีคนส่วนน้อยมีรายได้มากทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านการกระจายรายได้ จะพิจารณาจากสัดส่วนของคนที่มีรายได้เพียงพอต่อการหาปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ หรือสัดส่วนจำนวนคนที่อยู่เหนือเส้นความยากจนสมบูรณ์

๕. ด้านชีวิตครอบครัว ครอบครัวเป็นพื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญและเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดที่คนจะต้องดำรงชีวิตอยู่ ความสัมพันธ์ในครอบครัวถือเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ดังนั้น การพัฒนาชีวิตด้านครอบครัวจึงเป็นเรื่องสำคัญ หากคนในครอบครัวอยู่อย่างมีความสุข คนจะมีสุขภาพชีวิตที่ดี หากครอบครัวไม่มีความสุข แยกแยก ล่มสลาย ชีวิตคนก็ไม่สามารถจะอยู่ดีมีสุขไปได้ เช่นเดียวกันกับสังคมจะอยู่ดีมีสุขได้จะต้องประกอบด้วย ครอบครัวที่อบอุ่น คือมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการดูแลและพยายามตอบสนองความต้องการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งสามารถดูได้จากองค์ประกอบเบื้องต้น คือ บทบาทหน้าที่ครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัว การพึ่งพาตนเอง

๖. ด้านสภาพแวดล้อม เป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุข เพราะคนจะต้องมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่ตนเองดำรงชีวิตอยู่ โดยพิจารณาทั้งเรื่องเกี่ยวกับตัวคนและสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวคน ดังนั้น การพัฒนาสภาพแวดล้อมจึงครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ มากมาย ทั้งเรื่องเกี่ยวกับตนเอง การได้รับสาธารณสุขโรคที่วัดได้จากสัดส่วนครัวเรือนที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตัวเอง การได้รับสาธารณสุขโรคที่วัดได้จากสัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำประปาบริโภค และเรื่องที่เป็นปัจจัยภายนอก คือความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ที่วัดจากการเกิดคดีอาชญากรรมและคดียาเสพติด และสิ่งแวดล้อม ซึ่งวัดจากความสกปรกของแม่น้ำ ปริมาณขยะ และพื้นที่ป่าไม้ ส่วนสภาพแวดล้อมของประชากรที่อยู่อาศัยในเมืองและชนบท จะมีความต้องการที่แตกต่างกันอยู่บ้าง โดยเฉพาะในเรื่องผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ประชากรในเมืองจะมีปัญหาเรื่องของเสียงดัง ฝุ่นละออง และปัญหาขยะมูลฝอย ในส่วนชนบทมีปัญหาเรื่องป่าไม้ และน้ำเสียในแม่น้ำ

๗. ด้านการบริหารจัดการที่ดีของรัฐ คนยังต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ซึ่งจะอยู่ภายใต้การบริหารจัดการภาครัฐ ดังนั้น การพัฒนาการบริหารจัดการที่ดี จึงเป็นเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุขของคนในสังคมเป็นอย่างมาก ระบบการบริหารจัดการที่ดีของรัฐที่มี “ธรรมาภิบาล” คือต้องมีการดูแลคนในสังคมอย่างดี มีความโปร่งใส เป็นธรรม ให้คนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์ ทั้งนี้ รัฐจะต้อง

สนับสนุนให้คนมีสิทธิและเสรีภาพในการดำรงชีวิต มีส่วนร่วมในการพัฒนาและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ คนในสังคมได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกันตามกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองจากการถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรัฐกับประชาชนดังกล่าวจะเป็นเครื่องมือช่วยยกระดับความอยู่ดีมีสุขของคนในสังคมได้ ซึ่งองค์ประกอบนี้จะรวมเรื่องความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพทางการเมือง และการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ

UNESCO ได้กำหนดองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้เป็นหมวดหมู่^{๔๐} ดังนี้

๑) มาตรฐานการครองชีพ

(๑) รายได้ต่อบุคคล หมายถึง รายได้เฉลี่ยของประชากรต่อคนต่อปีโดยคิดจากผลรวมของผลผลิตประชาชาติทั้งหมดภายใน ๑ ปี ต่อจำนวนประชากรถ้าผลลัพธ์มีค่าสูงแสดงว่าประเทศนั้นมีการกินดีอยู่ดีเศรษฐกิจของประเทศดี

(๒) สุขภาพเป็นปัจจัยที่แสดงถึงคุณภาพชีวิต เพราะถ้าบุคคลมีสุขภาพดีร่างกายแข็งแรงมีโอกาสทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมีความสำเร็จสูงก่อให้เกิดความก้าวหน้าในชีวิตทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

(๓) ที่อยู่อาศัย มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมวัสดุที่นำมาก่อสร้างมีความถาวรมีคุณภาพ

(๔) การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิตและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น รู้จักการแก้ปัญหา ตัวบ่งชี้ได้แก่ ระดับการศึกษาภาคบังคับประเทศที่พัฒนาแล้ว จัดการศึกษาภาคบังคับ ๑๒ ปี สำหรับประเทศไทยได้ปฏิรูปการศึกษาภาคบังคับปรับเปลี่ยนจาก ๖ ปี เป็น ๑๒ ปี

(๕) การสังคมสงเคราะห์เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ประเทศพัฒนาแล้วจะจัดให้มีการประกันสังคมให้บริการแก่คนที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ สำหรับประเทศที่ด้อยพัฒนาไม่สามารถจัดการด้านสังคมสงเคราะห์ให้ประชากรได้อย่างทั่วถึงประชากรต้องช่วยเหลือตนเอง

๒) การเปลี่ยนแปลงประชากร

(๑) ขนาดของประชากรจะต้องมีความสมดุลกับทรัพยากรถ้าประชากรมากทรัพยากรน้อยไม่เพียงพอในการดำรงชีวิตจะก่อให้เกิดความยากจนขาดแคลนคุณภาพชีวิตต่ำลง

(๒) อัตราการเติบโตประชากร ถ้าอัตราการเติบโตของประชากรสูงจะเกิดผลกระทบต่อการครอบครัวยุคในเศรษฐกิจและสังคม

(๓) อัตราการเกิดและการตายซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงประชากรส่งผลต่อการครอบครัวยุคและเป็นภาระที่ต้องรับเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอน

(๔) โครงสร้างอายุประชากรประชากรแต่ละกลุ่มอายุเช่นกลุ่มวัยเด็กวัยแรงงานวัยชราต้องมีความสมดุล

๓) ระบบสังคมและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์รูปแบบการปกครองกฎหมายแนวปฏิบัติอันเกิดจากความเชื่อความศรัทธาที่เรียกว่า วัฒนธรรมระบบสังคมและวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณภาพชีวิต ดังนี้

^{๔๐} UNESCO, “Indicator of Environmental Quality of Life”, *Research and Papers in Social Science*, (Paris: UNESCO, 1978), p. 89.

(๑) ระบบสังคมแบ่งเป็นระบบเปิดและระบบปิด ระบบเปิดเป็นสังคมประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ประชากรเปลี่ยนแปลงสถานภาพความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ระบบปิดมีลักษณะสังคมนิยมมีการแบ่งชนชั้นประชากรไม่มีโอกาสเปลี่ยนแปลงฐานะของตนเอง ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิต

(๒) ค่านิยมทางศาสนาเป็นความเชื่อและศรัทธาซึ่งเป็นผลต่อคุณภาพชีวิต เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการคุมกำเนิดของบางศาสนาเชื่อว่าเป็นบาปจึงทำให้มีลูกมาก เป็นต้น

(๓) ความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตของคนย่อมเกี่ยวข้องกับศาสนามาค่านิยมของวัฒนธรรม

(๔) ค่านิยมทางวัฒนธรรมจะกำหนดลักษณะของการดำรงชีวิตอาหารที่อยู่อาศัยซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในสังคม

(๕) ระบบการปกครอง

๔) กระบวนการพัฒนาเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น มุ่งเน้นคุณภาพชีวิตของคนให้ดีขึ้น ประกอบด้วย ลำดับความสำคัญของการพัฒนาประสิทธิภาพและความสามารถของบุคคลการพัฒนาเศรษฐกิจการพัฒนาสังคมการพัฒนาการค้า

๕) ทรัพยากร หมายถึง ทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติการมีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ ประชากรมีคุณภาพจะส่งผลให้การดำรงชีวิตมีคุณภาพ ประกอบด้วย

(๑) บุคคล หมายถึง ประชากรที่มีสุขภาพดีมีความรู้ความสามารถมีระเบียบวินัยสามารถสร้างสังคมให้เจริญก้าวหน้าพัฒนาประเทศได้อย่างรวดเร็ว

(๒) อาหารเป็นทรัพยากรที่มุ่งชี้คุณภาพทำให้สุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์

(๓) ธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำมัน แร่ธาตุต่าง ๆ

(๔) การพัฒนาการค้า

(๕) เงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต

๖) สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย อากาศ น้ำ ดิน ป่าไม้ ความสวยงามทางธรรมชาติ

องค์ประกอบทั้ง ๖ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชากรทั้งสิ้นจึงจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและมีส่วนทำให้ชีวิตมีคุณค่าหรือมีความหมายที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต^{๔๑} ได้แก่

๑. ด้านร่างกาย (Physical Domain) คือ การรับรู้สภาพทางร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึกสบาย ไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกายได้ การรับรู้ถึงผลกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้ถึงความเป็นอิสระที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ถึงความสามารถในการเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตร ประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน การรับรู้ว่าคุณไม่ต้องการพึ่งพาต่าง ๆ หรือ การรักษาทางการแพทย์อื่น เป็นต้น

๒. ด้านจิตใจ (Psychological Domain) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์

^{๔๑} ประยงค์ จันทรแดง, การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๖๑), หน้า ๗ - ๑๑.

ของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิ การตัดสินใจ และความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการจัดการกับความเศร้า หรือกังวล การรับรู้เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ของตน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ถึงความเชื่อด้านวิญญาณ ศรัทธาในศาสนา การให้ ความหมายของชีวิต และความเชื่ออื่น ๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีผลต่อการเอาชนะ อุปสรรค เป็นต้น

๓. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships) คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าคุณได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมด้วย รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศหรือการมีเพศสัมพันธ์ตามความเหมาะสมด้วย

๔. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) คือการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณมีชีวิตอย่างไรดีหรือไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าคุณอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีบรรยากาศดี ปราศจากมลพิษต่าง ๆ การคมนาคมสะดวก มีแหล่งงานที่ก่อให้เกิดรายได้หรือความมั่นคงทางการเงิน มีสถานบริการทางสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่าคุณมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสารหรือฝึกฝนทักษะต่าง ๆ การรับรู้ว่าคุณได้มีกิจกรรม นันทนาการและมีกิจกรรมในเวลาว่าง และยังได้กล่าวอีกว่า คุณภาพชีวิตมีองค์ประกอบ ๔ ด้าน^{๔๒} คือ

๑) ด้านความพึงพอใจในชีวิต เป็นการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาวะภายนอกที่ได้รับอิทธิพลจากภูมิหลังของคน บุคลิกลักษณะ สิ่งแวดล้อมและสถานะทางสุขภาพ สิ่งที่คุณรับรู้ถึงสิ่งที่ตนเองครอบงำอยู่ ซึ่งอยู่ระหว่างความต้องการ ความคาดหวัง ความใคร่ ความปรารถนาที่ตั้งไว้ และความสำเร็จที่ได้รับ

๒) ด้านอัตมโนทัศน์ เป็นความเชื่อและความรู้สึกที่คน ๆ หนึ่งมีต่อตนเอง ความเชื่อ ความรู้สึกเหล่านี้มาจากการรับรู้โดยเฉพาะการรับรู้ปฏิกิริยาของผู้อื่นที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของคน ๆ หนึ่งเกี่ยวกับตนเองในห้วงเวลาหนึ่ง

๓) ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลกับสิ่งแวดล้อม โดยนอกจากจะประเมินอาการทางคลินิกแล้ว ยังประเมินในเรื่องการรับรู้ภาวะสุขภาพของบุคคล สิ่งที่เกี่ยวข้องกับภาวะสุขภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับสังคมและยังต้องพิจารณาถึงอิทธิพลทางสังคม สิ่งแวดล้อมและการเมืองด้วย

๔) ด้านสังคมและเศรษฐกิจ เป็นการประเมินการประกอบอาชีพ การศึกษาและรายได้ ซึ่งถูกกำหนดเป็นมาตรฐานทางสังคม

Hertzberg ได้เสนอทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต คือ ทฤษฎีสองปัจจัย (Two-factor Theory) โดยมีอยู่ ๒ กลุ่ม คือ ปัจจัยค่าจูน (Hygiene Factors) และปัจจัยจูงใจ (Motivation Factors) ประกอบด้วย^{๔๓}

^{๔๒} Zhan, "Quality of life: Conceptual and measurement issue". *Journal of Advanced Nursing*, Vol. 17 No. 7 (1992): 795-800.

^{๔๓} Hertzberg อ้างใน กรมกำลังพลทหารบก, กองรื้อย่นำอยู่ กองพันเข้มแข็ง เขตทหารปลดอดยาเสพติด ประจำปี ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔.

๑) ปัจจัยคำจุน (Hygiene Factors) หรือปัจจัยบำรุงรักษา (Motivation Factors) เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจในการทำงาน หากขาดปัจจัยเหล่านี้

- (๑) การบังคับบัญชา (Supervision)
- (๒) ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Interpersonal Relations)
- (๓) เงินเดือน (Salary)
- (๔) สภาพแวดล้อมในการทำงาน (Working Condition)

๒) ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factors) เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน และเป็นการกระตุ้นในการทำงานที่ทำให้คนขยันปฏิบัติงาน ประกอบด้วย

- (๑) ความสำเร็จของงาน (Achievement)
- (๒) การยอมรับนับถือ (Recognition)
- (๓) ความก้าวหน้า (Advancement)
- (๔) ลักษณะของงาน (The Work Itself)
- (๕) ความรับผิดชอบ (Responsibility)

องค์ประกอบคุณภาพชีวิตออกเป็น ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านอำนาจบุคคล ด้านจิตวิญญาณและด้านบุคลิกภาพ^{๔๔}

สรุป องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย คุณภาพชีวิตด้านอารมณ์ คุณภาพชีวิตด้านสังคม คุณภาพชีวิตด้านความคิด คุณภาพชีวิตและจิตใจ เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น มุ่งเน้นคุณภาพชีวิตของคนให้ดีขึ้น และได้พบว่าคุณภาพชีวิตของบุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับระยะเวลา โอกาส และสถานการณ์

ตารางที่ ๒.๕ องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพชีวิต

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กระทรวงสาธารณสุข	คุณภาพชีวิตแบ่งได้เป็น ๒ ด้าน คือ ๑) ด้านวัตถุวิสัย (Objective) มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพของบุคคลที่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย รายได้ สุขภาพและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และ ๒) ด้านจิตวิสัย (Subjective) เกี่ยวข้องกับทางด้านจิตใจและเป็นประสบการณ์ตรงของบุคคลที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความพึงพอใจ ความสุข อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ความพึงพอใจในชีวิตและคุณธรรม เป็นต้น

^{๔๔} Peace, S.M., *Researching social gerontology: Concepts, methods, and issues*, (London: SAGE, 1990), p. 8.

ตารางที่ ๒.๕ องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ทวีรัสมิ์ ธนาคม	ลักษณะของการมีคุณภาพชีวิต ดังนี้ ๑. มีอาหารที่มีคุณค่า มีกินและกินเป็น ๒. มีที่อยู่อาศัยและที่ทำงานที่สะดวกสบาย ๓. มีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ๔. มีสุขภาพดี มีพลานามัย ๕. มีการศึกษา มีโอกาสที่จะเรียนรู้ ๖. เป็นผู้ผลิตและบริโภคเป็น ๗. มีอาชีพสุจริต ๘. มีคุณธรรมและจริยธรรม ๙. รู้จักหาความรู้ แก้ปัญหา และคลายทุกข์ ๑๐. รู้จักตัดสินใจ ๑๑. ผูกมิตรและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ๑๒. ขวนขวายทำกิจที่มีประโยชน์ ๑๓. มีเวลาว่าง และใช้เวลาว่างพัฒนาตนเอง
ณ ลินพัฒน์	การพัฒนาคุณภาพชีวิตว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญของชีวิต ๓ ประการ คือ ๑. สุขภาพกาย หมายถึง การมีร่างกายแข็งแรง มีพลานามัยที่สมบูรณ์ และไม่มีโรคภัยเบียดเบียน ๒. สุขภาพใจ (จิต) หมายถึง มีจิตใจร่าเริง แจ่มใส มั่นคง แข็งแกร่ง มีสติสัมปชัญญะ มีสมาธิและปัญญา ๓. สุขภาพทรัพย์ (เศรษฐกิจ) หมายถึง มีเงินมีทอง และทรัพย์สมบัติพอประมาณสามารถดำรงชีพได้อย่างราบรื่นสบาย ๆ มีกิน มีใช้
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ๕ ประการ ได้แก่ ๑) คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ๒) คุณภาพชีวิตด้านอารมณ์ ๓) คุณภาพชีวิตด้านสังคม ๔) คุณภาพชีวิตด้านความคิด ๕) คุณภาพชีวิตและจิตใจ

ตารางที่ ๒.๕ องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ลักษณะของการมีคุณภาพชีวิต ๗ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านสุขภาพ ๒. ด้านความรู้ ๓. ด้านชีวิตการทำงาน ๔. ด้านรายได้และการกระจายรายได้ ๕. ด้านชีวิตครอบครัว ๖. ด้านสภาพแวดล้อม ๗. ด้านการบริหารจัดการที่ดีของรัฐ
UNESCO	องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ๖ ประการ ได้แก่ ๑. มาตรฐานการครองชีพ ๒. การเปลี่ยนแปลงประชากร ๓) ระบบสังคมและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ๔) กระบวนการพัฒนาเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ๕) ทรัพยากร ๖) สิ่งแวดล้อม
ประยงค์ จันทร์แดง	องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ๔ ประการ ได้แก่ ๑. ด้านร่างกาย (Physical Domain) ๒. ด้านจิตใจ (Psychological Domain) ๓. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships) ๔. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment)
Zhan	คุณภาพชีวิตมีองค์ประกอบ ๔ ด้านคือ ๑) ด้านความพึงพอใจในชีวิต ๒) ด้านอัตมโนทัศน์ ๓) ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย ๔) ด้านสังคมและเศรษฐกิจ
Hertzberg	คุณภาพชีวิต คือ ทฤษฎีสองปัจจัย (Two-factor Theory) โดยมีอยู่ ๒ กลุ่ม คือ ๑. ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) ๒. ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factors)

ตารางที่ ๒.๕ องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพชีวิต (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Peace, S.M.	องค์ประกอบคุณภาพชีวิตออกเป็น ๗ ด้าน ได้แก่ ด้าน กายภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้าน สิ่งแวดล้อม ด้านอำนาจบุคคล ด้านวิถีชีวิตและด้าน บุคลิกภาพ

๒.๓.๓ ตัวชี้วัดการพัฒนาคุณภาพชีวิต

อภิชา แดงจำรูญ ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตว่า ต้องประกอบด้วย ๕ ด้าน^{๔๕} คือ

๑) สถานภาพทางเศรษฐกิจได้แก่ที่อยู่อาศัยในสภาพที่ดีอาหารที่มีคุณค่าการรักษาพยาบาลเครื่องนุ่งห่มและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกเป็นต้น

๒) สุขภาพ

๓) สภาพแวดล้อมทั้งทางด้านบุคคลและสังคม

๔) การพึ่งพาตนเอง

๕) การทำกิจกรรมเช่นการร่วมกิจกรรมในสโมสรงานอดิเรกสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนบ้าน

ESCAP กำหนดเกณฑ์การวัดคุณภาพชีวิตโดยกำหนดตัวแปรหลัก ๗ ตัวแยกเป็นตัวชี้วัด ๒๘ ตัว^{๔๖} ดังนี้

๑. ความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ การใช้จ่ายและการออม ความยากจน

๒. สุขภาพ ได้แก่ อายุขัยเฉลี่ย การเป็นโรค การตาย โภชนาการ ภัยพิบัติหรือความหายนะ

๓. ชีวิตด้านการใช้สติปัญญา ได้แก่ การอ่านออกเขียนได้ การศึกษานอกโรงเรียน การเรียนรู้ ตลอดชีวิต ชีวิตเชิงวัฒนธรรมและการใช้หลักเหตุผล

๔. ชีวิตการทำงาน ได้แก่ การทำงาน อุบัติเหตุจากการทำงาน ความขัดแย้งทางอุตสาหกรรม สภาพการทำงาน

๕. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย โครงสร้างพื้นฐานในการคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

๖. ชีวิตครอบครัว ได้แก่ เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ ความแตกแยกในครอบครัว

๗. ชีวิตในชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในสังคมการเมือง และอัตราอาชญากรรม

^{๔๕} อภิชา แดงจำรูญ, ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ : การส่งเสริมสุขภาพผู้เรียน (สุขศึกษาและพลศึกษา สำหรับครูประถมศึกษา ฉบับปรับปรุงใหม่), พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๔.

^{๔๖} ESCAP, Guidelines on Methodological Approaches to the Conduct of A Regional Surveyor the Quality of life as on Aspect of Human Resources Development, (New York: John Wiley 1990), p. 9.

๒.๔ บริบทพื้นที่วิจัย

๒.๔.๑ ประวัติความมาของจังหวัดสมุทรสงคราม

๑) ข้อมูลพื้นฐานด้านกายภาพ

ชื่อ “เมืองแม่กลอง” นี้ ปรากฏอยู่ในแผนที่ต่าง ๆ เช่น แผนที่แสดงเมืองต่าง ๆ ตั้งแต่อาณาจักรสุโขทัยจนถึงพระนครศรีอยุธยาและบรรดาหัวเมืองฝ่ายเหนือ ซึ่งชาวฮอลันดาจัดทำขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๑๗๙ และในแผนที่แสดงเส้นทางทางน้ำตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงอาณาจักรอยุธยาของมองซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์ ซึ่งเดินทางมากรุงศรีอยุธยา เมื่อพ.ศ. ๒๒๓๐ ปรากฏชื่อ “แม่กลอง” (Canel of Meclon) เป็นชื่อคลองที่ไหลเชื่อมต่อกับแม่น้ำท่าจีนทางด้านทิศตะวันตก ในจดหมายเหตุของเมอซิเออร์ เซเบเรต์ ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ประเทศฝรั่งเศส เดินทางเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๐-๒๒๓๑ ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้ใช้เส้นทางคลองด่านไปท่าจีนผ่านแม่กลองเข้าเมืองเพชรบุรี เพื่อเดินทางบกไปลงเรือกำปั่นที่ตะนาวศรีกลับปารีส โดยผ่านบ้านเมืองต่าง ๆ เช่น บ้านชะอำ เมืองปรณบุรี เมืองกุยบุรี เป็นต้น เมื่อผ่านเมืองแม่กลอง ได้บรรยายไว้ว่า

“เมืองแม่กลองนี้เป็นเมืองใหญ่กว่าท่าจีน และตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ซึ่งเรียกกันว่าแม่น้ำแม่กลอง และอยู่ห่างจากทะเลหนทางประมาณ ๑ ไมล์ น้ำรับประทานในเมืองนี้เป็นน้ำที่ดี เมืองแม่กลองนี้หามีกำแพงไม่ แต่มีป้อมเล็กๆ สี่เหลี่ยมอยู่ ๑ ป้อม บนป้อมนั้นมีหอรบอยู่ ๔ แห่ง แต่เป็นหอรบที่เล็กมาก ก่อด้วยอิฐ คูก็หามีไม่ แต่่น้ำท่วมอยู่รอบป้อม กำแพงเมืองหรือรั้วในระหว่างหอรบนั้น ทำด้วยเสาใหญ่ ๆ ปักลงในดิน และมีเคร่าขวางถึงกันเป็นระยะๆ...”

เมืองแม่กลองเปลี่ยนชื่อเป็น “เมืองสมุทรสงคราม” ในสมัยใดไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน แต่ในพระราชพงศาวดารกรุงสยาม ฉบับบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน และพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กล่าวถึงเหตุการณ์ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าเสือโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาจักรีเกณฑ์แรงงานจากหัวเมืองต่าง ๆ ๘ หัวเมือง ได้แก่ เมืองนนทบุรี เมืองธนบุรีเมืองนครชัยศรี เมืองสาครบุรี เมืองสมุทรสงคราม เมืองเพชรบุรี เมืองราชบุรี และเมืองสมุทรปราการมาขุดคลองโคกขาม ส่วนในพระราชกำหนดเก่า ฉบับที่ ๒๑ ในกฎหมายตราสามดวง ตราขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๐๘๔ (พ.ศ. ๒๒๖๕) รัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ คงเรียกเมืองสมุทรสงครามว่า “เมืองแม่กลอง” แต่ในพระราชกำหนดเก่า ฉบับที่ ๓๓ เรื่อง ค่าตั้งตราผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการฯ ตราขึ้นเมื่อจุลศักราช ๑๑๒๑ (พ.ศ. ๒๓๐๒) รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ (สมเด็จพระที่นั่งสุริยาสน์อมรินทร์) เรียกเมืองแม่กลองว่า “เมืองสมุทรสงคราม” ระบุว่า เป็นเมืองจัตวา จะเห็นได้ว่าในสมัยอยุธยาตอนปลายได้นำราชทินนามของเจ้าเมืองแม่กลองคือ “พระสมุทรสงคราม” มาใช้เป็นชื่อ “เมืองสมุทรสงคราม” และได้เป็นชื่อเมืองอย่างเป็นทางการมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ชื่อ “เมืองแม่กลอง” ก็ยังคงปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ และชื่อทั้งสองยังคงใช้สับสนเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ มีหลักฐานเรียกชื่อเมืองชัดเจนว่า เมืองสมุทรสงคราม ดังปรากฏว่า ในรัชสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้แบ่งเมืองสมุทรสงคราม ซึ่งขึ้นกรมมหาดไทยมาแต่เดิม เปลี่ยนมาขึ้นกรมท่า ทำให้กรมท่ามีเมืองในบังคับ ๙ เมือง คือ เมืองนนทบุรี เมืองสาครบุรี เมืองสมุทรปราการ เมืองชลบุรี เมืองบางละมุง เมืองระยอง เมืองจันทบุรี เมืองตราด และเมืองสมุทรสงคราม

ใน พ.ศ. ๒๓๗๕ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ โปรดเกล้าให้ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าฯ กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ เป็นแม่กองอำนวยการสร้าง “ป้อมพิฆาตข้าศึก” ที่เมืองสมุทรสงคราม เพื่อป้องกันศึกญวน สืบเนื่องจากไทยเกิดกรณีพิพาทกับญวนเรื่องเจ้าอนุวงศ์ เมืองเวียงจันทน์ ทรงเกรงว่า ญวนจะยกกำลังทางเรือเข้ามารุกรานไทย จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างป้อมขึ้นตามปากน้ำสำคัญ รวมทั้งปากแม่น้ำแม่กลองด้วย ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙ ในรัชกาลที่ ๕ ป้อมนี้ได้ถูกรื้อและจัดตั้งกองโรงเรียนพลทหารเรือที่ ๑ สำหรับฝึกทหารใหม่ขึ้นมาแทน

ใน พ.ศ. ๒๔๓๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนแปลงระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน โดยในส่วนภูมิภาคได้จัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลขึ้นและใน พ.ศ. ๒๔๓๗ ได้จัดตั้งมณฑลราชบุรีขึ้น โดยมีเมืองสมุทรสงครามเป็นเมืองหนึ่งในมณฑลราชบุรีมีการจัดแบ่งแยกท้องที่การปกครองในเขตเมืองสมุทรสงครามออกเป็น ๒ อำเภอ คือ อำเภออัมพวา และอำเภอลมทวน ถึง พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้จัดตั้งอำเภอขึ้นอีกอำเภอหนึ่ง คือ อำเภอเมือง มีที่ทำการอยู่ปากคลองลัดจวน ตำบลบ้านปรก ริมแม่น้ำแม่กลองฝั่งตะวันออก ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้ยุบอำเภอลมทวน โดยให้ท้องที่อำเภอลมทวนไปรวมกับอำเภออัมพวาและอำเภอเมือง จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๔๔ ทางราชการจึงได้สร้างสถานที่ทำการของศาลากลางจังหวัดกับอำเภอเมืองขึ้นในที่ดินธรณีสงฆ์ของวัดใหญ่ริมแม่น้ำแม่กลองฝั่งตะวันออก^{๔๗}

๒) พื้นที่เป้าหมายการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคง

จังหวัดสมุทรสงครามมีพื้นที่ชายฝั่งทะเลยาวและมีแม่น้ำ ลำคลอง ลำประโดงเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ และขณะเดียวกันเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในพื้นที่ชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะปัญหาความมั่นคงในรูปแบบใหม่ คณะอนุกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการกลุ่มภารกิจด้านความมั่นคงของจังหวัด ได้กำหนดปัญหาภัยคุกคามที่สำคัญของจังหวัดตามแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงชาติ (พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๐) จังหวัดมีภัยคุกคามด้านความมั่นคงที่สำคัญ คือ

- (๑) ปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย
- (๒) ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (๓) ปัญหายาเสพติด

จังหวัดสมุทรสงคราม มีประกาศการพิจารณาพื้นที่เป้าหมายการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคง ณ วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๓ โดยคณะอนุกรรมการจัดทำแผนงานด้านความมั่นคงจังหวัดสมุทรสงคราม ได้สำรวจ วิเคราะห์ และพิจารณาพื้นที่เป้าหมายการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงรองรับการเสนอโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่เป้าหมายและภารกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑) พื้นที่ติดชายฝั่งทะเลและเกาะแก่ง

๑.๑) พื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสงคราม

- (๑) ตำบลบางแก้ว หมู่ที่ ๕, ๖, ๘, ๙ และ ๑๐

^{๔๗} สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม, แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๖๗๐ (ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗), [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.samutsongkhram.go.th/2022/index.php/2021-11-16-04-36-18/876-2209-2566-2570-2567-2567> [๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๕]

- (๒) ตำบลแหลมใหญ่ หมู่ที่ ๗ และ ๘
- (๓) ตำบลคลองโคน หมู่ที่ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖ และ ๗
- (๔) ตำบลบางจะเกร็ง หมู่ที่ ๓ และ ๔

๒) พื้นที่รอยต่อจังหวัด

๒.๑) พื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสงคราม

- (๑) ตำบลนางตะเคียน หมู่ที่ ๑
- (๒) ตำบลลาดใหญ่ หมู่ที่ ๑๐

๒.๓) พื้นที่อำเภออัมพวา

- (๑) ตำบลแพรกหนามแดง หมู่ที่ ๓ และ ๔
- (๒) ตำบลเหมืองใหม่ หมู่ที่ ๑๐
- (๓) ตำบลวัดประดู่ หมู่ที่ ๑๐
- (๔) ตำบลยี่สาร หมู่ที่ ๒ และ ๓

๒.๓) พื้นที่อำเภอบางคนที

- (๑) ตำบลดอนมะโนรา หมู่ที่ ๓, ๔, ๕, ๗ และ ๘
- (๒) ตำบลบางยี่รงค์ หมู่ที่ ๓, ๔ และ ๕
- (๓) ตำบลบ้านปรามไทย์ หมู่ที่ ๑, ๒ และ ๓
- (๔) ตำบลบางนกแขวก หมู่ที่ ๒, ๓ และ ๔

๒.๔.๒ การพัฒนาของจังหวัดสมุทรสงคราม

ประเด็นการพัฒนาจังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เป้าหมายและตัวชี้วัด แนวทางการพัฒนา^{๔๘} โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประเด็นการพัฒนาที่ ๑ : ส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวรูปแบบหลากหลาย และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

๑) วัตถุประสงค์

๑.๑) เพื่อพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว

๑.๒) เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวให้ได้

มาตรฐาน

๒) เป้าหมาย

๒.๑) การเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวและเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว

๒.๒) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบหลากหลาย

๒.๓) การท่องเที่ยวของจังหวัดได้รับการบริหารจัดการอย่างถูกต้องตาม

มาตรฐานสากล

^{๔๘} สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม, แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๖๗๐ (ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗), [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.samutsongkhram.go.th/2022/index.php/2021-11-16-04-36-18/876-2209-2566-2570-2567-2567> [๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๕]

๓) แนวทางการพัฒนา

๓.๑) สร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและหลากหลายทางชุมชน วัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นจุดขายของการท่องเที่ยวเน้นคุณค่า (High Value Tourism)

๓.๒) พัฒนาศักยภาพบุคลากร ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเน้นคุณค่า (High Value Tourism)

๓.๓) สนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเน้นคุณค่ารูปแบบหลากหลาย เช่น ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชน (Cultural and Community Based Tourism) ท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) ท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism)

๓.๔) ส่งเสริมประชาสัมพันธ์ และการตลาดเชิงรุก สร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวจากทุกภาคส่วน

๓.๕) ส่งเสริมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวในจังหวัด

ประเด็นการพัฒนาที่ ๒ : ยกระดับผลิตภัณฑ์โดยใช้อัตลักษณ์ของจังหวัด และส่งเสริมสินค้าเกษตร ประมงปลอดภัย

๑) วัตถุประสงค์

๑.๑) เพื่อพัฒนาคุณภาพ มาตรฐาน ความปลอดภัย ให้กับสินค้าเกษตรและประมง

๑.๒) เพื่อพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการประมงและเกษตร

๒) เป้าหมาย

๒.๑) สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภาคการเกษตรตามปัจจัยพื้นฐาน

๒.๒) เพิ่มคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร และอุตสาหกรรมเกษตรให้ได้มาตรฐาน

๒.๓) เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ และเข้าถึงปัจจัยการผลิต

๒.๔) ส่งเสริมรายได้และลดภาระหนี้เกษตรกร

๓) แนวทางการพัฒนา

๓.๑) ส่งเสริมการเข้าถึง และพัฒนาคุณภาพปัจจัยการผลิตด้วยเทคโนโลยีการเกษตรและนวัตกรรม

๓.๒) เพิ่มประสิทธิภาพและมาตรฐานการผลิต

๓.๓) พัฒนา สร้างมูลค่าเพิ่ม และส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตร

๓.๔) พัฒนาตลาดเกษตรรูปแบบใหม่ (ผลิตภัณฑ์เกษตรใหม่/เกษตรอินทรีย์/ท่องเที่ยวเชิงเกษตร)

๓.๕) ส่งเสริมผู้ผลิตสินค้าเกษตร ให้สามารถเข้าสู่ตลาดทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์

๓.๖) ส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายผู้ประกอบการของจังหวัดสมุทรสงครามให้มีความเข้มแข็ง

๓.๗) ส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูล สร้างแบรนด์ของสินค้าเกษตรโดยใช้อัตลักษณ์ของจังหวัด

๓.๘) ส่งเสริมให้เกษตรกรชาวประมงประกอบอาชีพประมงถูกกฎหมาย
ประเด็นการพัฒนาที่ ๓ : ยกระดับคุณภาพชีวิตทุกช่วงวัย และพร้อมรับมือโรคอุบัติใหม่

๑) วัตถุประสงค์

๑.๑) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

๑.๒) เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้สังคมและชุมชน

๒) เป้าหมาย

๒.๑) พร้อมรับปรับตัวโรคอุบัติใหม่

๒.๒) กลุ่มเปราะบางมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๒.๓) ทุกกลุ่มประชาชนสมุทรสงครามมีโอกาสรเรียนรู้ตลอดชีวิต

๒.๔) ลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ และปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสังคม

๒.๕) ประชาชนสมุทรสงครามมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๓) แนวทางการพัฒนา

๓.๑) การส่งเสริมสุขภาพ การยกระดับ ปรับตัว พร้อมรับมือโรคอุบัติใหม่ ลดปัญหาโรคอ้วน NCD ดูแลผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส

๓.๒) รองรับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต การยกระดับคุณภาพและขยายโอกาสทางการศึกษา

๓.๓) พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก สร้างอาชีพคนรุ่นใหม่ สร้างการพึ่งพาตนเอง (เศรษฐกิจพอเพียง) เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในมิติพื้นที่ รายได้ และการกระจายโอกาสทางสังคม

๓.๔) ลดปัญหาครอบครัว ปัญหาเด็กและเยาวชน และปัญหายาเสพติด ในชุมชน/ลดปัญหาการพึ่งพิง และปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสังคม

๓.๕) พัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และการบูรณาการการทำงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน

ประเด็นการพัฒนาที่ ๔ : พื้นฟูแหล่งน้ำ บริหารจัดการขยะ พัฒนาป่าชายเลน และส่งเสริมพลังงานทดแทน

๑) วัตถุประสงค์

๑.๑) เพื่อรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

๑.๒) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒) เป้าหมาย

๒.๑) พื้นฟูแหล่งน้ำ

๒.๒) บริหารจัดการขยะ

๒.๓) พัฒนาป่าชายเลน

๒.๔) อัตราการใช้พลังงานทดแทนที่เพิ่มขึ้น

๓) แนวทางการพัฒนา

๓.๑) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งน้ำ ขยะ และป่าชายเลน

๓.๒) การจัดการองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๓.๓) ส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนและการใช้ประโยชน์จากสิ่งเหลือใช้ เพื่อการใช้พลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของเนื้อหา โดยแบ่งเนื้อหาางานวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

๒.๕.๑ การเสริมสร้างสังคมสันติ

ชัยยศ อินทแสน และคณะ^{๔๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการเสริมสร้างสังคมสันติสุขของมูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์ตามหลักพุทธสันติวิธี” ผลการวิจัยพบว่า ๑) หลักสังคหัตถ์ ๔ เป็นธรรมที่ทำให้สังคมเป็นสังคมที่สันติสุข ซึ่ง ประกอบด้วย (๑) ทาน คือการให้มีทั้งวัตถุทานสิ่งของ ให้ธรรมทานและให้อภัยทาน (๒) ปิยวาจา คือวาจาที่สุภาพ มีประโยชน์ วาจานั้นต้องเป็นวาจาสุภาสิต คือจริง ไพเราะ เหมาะการ ประสานสามัคคี รวมถึงคำแนะนำ สั่งสอน ชักจูงในทางที่ดี (๓) อตถจริยา การทำประโยชน์มีทั้งประโยชน์ตน ประโยชน์ต่อผู้อื่น บางที่เราก็มักเรียกว่าผู้มีจิตอาสา และ (๔) สมานัตตตา ร่วมสุขร่วมทุกข์กันได้ การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย เสมอต้นเสมอปลายรู้จักหน้าที่รู้จักวางตน ๒) มูลนิธิมิราเคิล ออฟไลฟ์ มีโครงการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อสนองพระดำริของทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี มุ่งหวังที่จะเป็นแรงผลักดันที่จะทำกิจกรรมดี ๆ ให้เกิดขึ้นกับประชาชนคนไทยทุกภาคส่วน โดยมีหลักการดำเนินงาน ประกอบด้วย ด้านการช่วยเหลือบรรเทาความทุกข์ด้านการเสริมสร้างอาชีพ ด้านการสร้างหลักยึดเหนี่ยวจิตใจและลดความเลื่อมล้ำ ๓) แนวทางการเสริมสร้างสังคมสันติสุขของมูลนิธิมิราเคิล ออฟไลฟ์ ตามหลักพุทธสันติวิธี คือ การดำเนินงานด้วยหลักสังคหัตถ์ ๔ อันประกอบด้วย ๑) การให้สิ่งของเครื่องอุปโภค การบริจาคทรัพย์เงินและการให้ความรู้ ศีลธรรม เพื่อการครองตนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพในอนาคต ๒) ปิยวาจา การเจรจาด้วยถ้อยคำในการประสานงาน ให้เกิดประสิทธิภาพ ๓) อตถจริยา การช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน และได้รับโอกาสที่จะนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต (๔) สมานัตตตา การให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยพิบัติต่าง ๆ อยู่เสมอ

^{๔๙} ชัยยศ อินทแสน และคณะ, “แนวทางการเสริมสร้างสังคมสันติสุขของมูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์ตามหลักพุทธสันติวิธี”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐) : ๒๒๙-๓๐๑.

ชนาภา ศรีวิสรณ์ และคณะ^{๕๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษาชุมชนชาวไร่กาแฟดอยช้าง” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ชุมชนชาวไร่กาแฟดอยช้างเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประเพณีและการดำเนินชีวิตอยู่กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้มีอาชีพทำไร่กาแฟ ซึ่งเดิมทีชุมชนฯ ปลูกฝิ่นเป็นอาชีพหลัก ต่อมาในหลวงรัชกาลที่ ๙ ได้ทรงนำต้นกาแฟไปมอบให้แก่คนในหมู่บ้านได้นำไปปลูก จึงทำให้กาแฟกลายเป็นผลิตภัณฑ์หลักและดอยช้างเป็นชุมชนที่ชำนาญการเพาะปลูกกาแฟคุณภาพดี ๒) ชุมชนมีการบริหารจัดการเพื่อการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพและความยุติธรรม พึ่งตนเองได้ ให้โอกาสเท่าเทียม มีสวัสดิการบนฐานของความไว้วางใจและเกื้อกูลกัน ๓) พุทธสันติวิธีการสร้างชุมชนสันติสุขของดอยช้าง มิติการให้ด้วยการรวมกลุ่มกันสร้างกาแฟดอยช้างให้มีคุณภาพ แบ่งปันความรู้ให้โอกาสและกำลังใจ ให้ความยุติธรรมและเสมอภาคมิติการสื่อสารมีการพูดคุยกันแบบตรงไปตรงมา ไม่หลอกลวง ใช้สัจจะเป็นที่ตั้ง, มิติการบำเพ็ญประโยชน์ ทุกคนมุ่งสร้างทำเพื่อส่วนร่วม ผลประโยชน์ทั้งหมดเป็นของพี่น้องบนดอยทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน และมิติทำให้การวางตนที่ทำให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือหรือผู้มาเยือนมีความประทับใจเชื่อใจกันด้วยความอบอุ่นเอื้อเฟื้อ ชุมชนชาวไร่กาแฟดอยช้างได้กลายเป็นที่รู้จักเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และรุ่งเรืองจนถึงปัจจุบัน

พระนราศักดิ์ วรรณโม (ธรรมศรีใจ)^{๕๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์แนวคิดและวิธีการสร้างสันติภาพของท่านติช นัท ฮันห์” ผลการวิจัยพบว่า ๑) แนวคิดเรื่องสันติภาพ สันติภาพโดยทั่วไป คือ ความสงบ ได้แก่ ภาวะแห่งสันติสุขคือการที่มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบปรองดองสามัคคี มีความรักความเมตตา ช่วยเหลือกันอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่าง คน สัตว์ ระบบนิเวศและทุกสรรพสิ่งโดยปราศจากความขัดแย้งความรุนแรงซึ่งอันจะนำมาถึงความสูญเสียทางทรัพย์สินและชีวิต สันติภาพในเชิงทวิภาวะประกอบด้วย สันติภาพภายใน หมายถึงสภาวะที่จิตหลุดพ้นจากการครอบงำของสิ่งต่าง ๆ อันเป็นสภาพจิตที่ไร้ความขัดแย้งความรุนแรงทุกชนิด ซึ่งพุทธศาสนาเรียกภาวะนี้ว่า “นิพพาน” สันติภาพภายนอก หมายถึงสภาวะที่บุคคล สังคม และโลก ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันมีความรักความสามัคคี มีเสรีภาพ และเคารพในสิทธิมนุษยชน แนวคิดเรื่องสันติภาพของ ติช นัท ฮันห์ คือวิธีการสร้างสันติภาพคือการเน้นปฏิบัติการในเชิงรุก ปลูกจิตสำนึกของคนในสังคมโลกให้เห็นภัยของสงคราม และกระตุ้นให้ผู้คนไม่ว่าชนชาติใดก็ตามเห็นถึงความสำคัญของสันติภาพ ท่านตระหนักว่าต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการสร้างสันติภาพ และได้ก่อตั้ง “พระพุทธรูปศาสนาเพื่อสังคม” เพื่อช่วยเหลือประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ ในเรื่องหลัก ๆ ๔ เรื่อง คือ สุขอนามัย การจัดระเบียบการศึกษา และการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เป็นการบ่งบอกถึงแนวคิดของท่านว่าการกระทำและปัญญาต้องก้าวไปด้วยกัน ๒) การสร้างสันติภาพในมิติทางปรัชญา ติช นัท ฮันห์ ได้สร้างชุมชนสังฆะหมู่บ้านพลัมเพื่อให้เป็นชุมชนแห่งสันติภาพในหลายประเทศ ที่เน้นการเจริญสติในชีวิตประจำวันโดยไม่มีเส้นแบ่งทางศาสนาเป็นสถานปฏิบัติธรรมนานาชาติฝึกเจริญสติ สมาธิ และปัญญา เพื่อตระหนักถึงการดำรงอยู่อย่างแท้จริงของตัวเราว่าไม่มีอะไรมากไปกว่าความเมตตา

^{๕๐} ชนาภา ศรีวิสรณ์ และคณะ, “แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษาชุมชนชาวไร่กาแฟดอยช้าง”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ : ๒๘๔-๒๘๗.

^{๕๑} พระนราศักดิ์ วรรณโม (ธรรมศรีใจ), “การวิเคราะห์แนวคิดและวิธีการสร้างสันติภาพของท่านติช นัท ฮันห์”, วารสารปณิธาน, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๑๙๒-๑๑๖.

และความช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างผู้คนที่บรรพบุรุษสร้างไว้ โดยการนำ “สติ” และ “สันติ” ให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ และอุทิศตัวซึ่งมีแรงขับเคลื่อนจากภายใน คือ เมตตากรุณาและหว่านความรักลงไป ในจิตใจของผู้คน เพื่อสร้างความสุขสันติและความสมานฉันท์ให้กลับคืนมาสู่ สังคม โลก อย่างยั่งยืน

พระปลัดพัทธพงษ์ ธมมนนโท (สอนแก้ว)^{๕๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธสันติวิธีเพื่อการสร้าง ความสมานฉันท์ของโครงการสร้างโรงไฟฟ้ากระบี่” ผลการวิจัยพบว่า ๑. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งของโครงการสร้างโรงไฟฟ้ากระบี่ ได้แก่ ความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้ง สันติวิธี และโครงการสร้างโรงไฟฟ้า จังหวัดกระบี่ ๒. ศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เหมาะสมกับการจัดการความขัดแย้งของโครงการสร้างโรงไฟฟ้ากระบี่ ประกอบด้วย สาราณียธรรม ๖ ประการ เป็นธรรมที่ทำให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รักทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน สามัคคีกัน และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ได้แก่ ๑) เมตตาภายกรรม ๒) เมตตาจาริกรรม ๓) เมตตาโมโนกรรม ๔) สาธารณโภคี ๕) สีสสามัญญตา และ ๖) ทิฏฐิสามัญญตา ๓. การประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติวิธีมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งของโครงการสร้างโรงไฟฟ้ากระบี่ โดยสรุปออกเป็น ๕ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านข้อมูล ได้แก่ สัมมุขาวีธี และสังคหวัตถุธรรม ๒) ด้านผลประโยชน์ ได้แก่ สามัญญตา ปรัตโธสและโยนิโสมนสิการ ๓) ด้านค่านิยม ได้แก่ สัมมุขาวีธี อหิงสธรรมวิธี และอริยสัจ ๔) ด้านความสัมพันธ์ ได้แก่ สัมมุขาวีธี อริยสัจ ๔ และมัชฌิมาปฏิปทา และ ๕) ด้านโครงสร้าง ได้แก่ ตินวัตถการวิธียุพาทาน และมัชฌิมาปฏิปทา ๔. องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการจัดการความขัดแย้งของโครงการสร้างโรงไฟฟ้ากระบี่ ได้แก่ ภาวนา ๔ และไตรสิกขา โดยการนำหลักภาวนา ๔ มาใช้ในการต่อรองเจรจาด้วยปัญญาเพื่อแก้ปัญหาอย่างถูกต้องและยุติธรรม ในการนำหลักไตรสิกขามาสนับสนุนให้เกิดพัฒนาการด้านปัญญาให้มีสติ รู้จักควบคุมจิตใจทั้งหลาย และนำไปสู่อุเบกขาไม่ยินดียินร้ายต่อคำยุแหย่ การอยู่ในสังคมหมู่มากที่มีแต่อดีตนั้น ต้องมีการยึดหยุ่น มีสติ และรู้จักใช้ปัญญาเป็น ปัญญาชนที่รู้จักยกระดับจิตใจไม่ให้ยึดมั่นถือมั่น รู้จักฟังเหตุผลของผู้อื่นบ้าง ถือว่าช่วยลดความขัดแย้งได้ในระดับหนึ่ง

คุณากร เกื้อดวง^{๕๓} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การอยู่ร่วมกันเพื่อสังคมสันติสุขโดยใช้หลัก สาราณียธรรม ๖ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกระบี่” ผลการวิจัยพบว่า ๑. การประยุกต์ใช้ สาราณียธรรม ๖ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ พบว่า ค่าเฉลี่ยของด้านทิฏฐิสามัญญตา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านสาธารณโภคีและด้านเมตตาโมโนกรรม ขณะที่ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่ำที่สุดคือ ด้านเมตตาภายกรรม ๒. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการอยู่ร่วมกันเพื่อสังคมสันติสุขโดยใช้หลัก สาราณียธรรม ๖ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ พบว่า การสร้างเสริมให้สังคมสันติสุขได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้นมีปัจจัยสำคัญของการสร้างเสริมการอยู่ร่วมกันเพื่อสังคมสันติสุขคือ การมีสติแยกแยะพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ด้วยปัญญาจะสามารถนำพาสังคมไปสู่สันติสุข ในขณะเดียวกันการแสดงออก

^{๕๒} พระปลัดพัทธพงษ์ ธมมนนโท (สอนแก้ว), “พุทธสันติวิธีเพื่อการสร้าง ความสมานฉันท์ของโครงการสร้างโรงไฟฟ้ากระบี่”, **คชภูมินพนธ์พุทธศาสนคชภูมินพนธ์ิต** สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒).

^{๕๓} คุณากร เกื้อดวง, “การอยู่ร่วมกันเพื่อสังคมสันติสุขโดยใช้หลัก สาราณียธรรม ๖ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกระบี่”, **วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์**, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มีนาคม ๒๕๖๖) : ๘๒-๙๓.

ทางใจด้วยความเมตตา โดยตั้งจิตปรารถนาดีต่อผู้อื่น เป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่สามารถมองเห็นได้
 อย่างเป็นรูปธรรมและทำให้สังคมสันติสุข

ตารางที่ ๒.๖ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสังคมสันติ

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
ชัยยศ อินทแสน และคณะ	หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นธรรมที่ทำให้สังคมเป็นสังคมที่สันติสุข ทาน คือการให้ที่มีวัตถุทานสิ่งของ ให้ธรรมทานและให้อภัยทาน ปิยวาจา คือวาจาที่สุภาพ มีประโยชน์ วาจา นั้นต้องเป็นวาจาสุภาสิต คือ จริง ไพเราะ เหมาะแก่การประสานสามัคคี รวมถึงคำแนะนำ สั่งสอน ชักจูงในทางที่ดี อุตถจริยา การทำประโยชน์มีทั้งประโยชน์ตน ประโยชน์ต่อผู้อื่น บางที่เราก็มักเรียกว่าผู้มีจิตอาสา และ สมานัตตตา ร่วมสุขร่วมทุกข์กันได้ การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย เสมอต้นเสมอปลายรู้จักหน้าที่รู้จักวางตน ซึ่งมุ่งหวังที่จะเป็นแรงผลักดันที่จะทำกิจกรรมดี ๆ ให้เกิดขึ้นกับประชาชนคนไทยทุกภาคส่วน โดยมีหลักการดำเนินงานด้านการช่วยเหลือบรรเทาความทุกข์ด้านการเสริมสร้างอาชีพ และด้านการสร้างหลักยึดเหนี่ยวจิตใจและลดความเหลื่อมล้ำ
ชนาภา ศรีวิสรณ์ และคณะ	ชุมชนมีการบริหารจัดการเพื่อการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพและความยุติธรรม พึ่งตนเองได้ ให้โอกาสเท่าเทียม มีสวัสดิการบนฐานของความไว้วางใจและเกื้อกูลกัน โดยหลักพุทธสันติวิถีการสร้างชุมชนสันติสุขได้แบ่งปันความรู้ ให้โอกาสและกำลังใจ ให้ความยุติธรรมและเสมอภาคมิติการสื่อสาร มีการพูดคุยกันแบบตรงไปตรงมา ไม่หลอกลวง
พระนราศักดิ์ วรธมโม (ธรรมศรีใจ)	สันติภาพโดยทั่วไป คือ ความสงบ ได้แก่ ภาวะแห่งสันติสุข การที่มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบปรองดองสามัคคี มีความรักความเมตตา ช่วยเหลือกันอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่าง คน สัตว์ ระบบนิเวศและทุกสรรพสิ่งโดยปราศจากความขัดแย้งความรุนแรงมี โดยได้มีการก่อตั้ง “พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม” เพื่อช่วยเหลือประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ ในเรื่องหลัก ๆ ๔ เรื่อง คือ สุขอนามัย การจัดระเบียบการศึกษา และการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคมโลก อย่างยั่งยืน

ตารางที่ ๒.๖ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสังคมสันติ (ต่อ)

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
พระปลัดพัทธพงษ์ ธมมนนโท (สอนแก้ว)	หลักพุทธสันติวิธีที่เหมาะสมกับการจัดการความขัดแย้งของโครงการสร้างโรงไฟฟ้ากระบี่ ประกอบด้วย สาราณียธรรม ๖ ประการ เป็นธรรมที่ทำให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รักทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน สามัคคีกัน และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีเมตตา ภายกรรม เมตตาวิกรรม เมตตาโมกรรม สาธารณโภคีสีลสามัญญตา และทฎฐิสามัญญตา โดยได้รับองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการจัดการความขัดแย้งของโครงการสร้างโรงไฟฟ้ากระบี่ ใช้หลักภาวนา ๔ และไตรสิกขา มาใช้ในการต่อรองเจรจาด้วยปัญญาเพื่อแก้ปัญหาย่างถูกต้องและยุติธรรม ในการนำหลักไตรสิกขามาสนับสนุนให้เกิดพัฒนาการด้านปัญญาให้มีสติ รู้จักควบคุมจิตใจทั้งหลาย และนำไปสู่อุเบกขาไม่ยินดียินร้ายต่อคำยุแหย่ การอยู่ในสังคมหมู่่มากที่มีแต่อดีตานั้น ต้องมีการยึดหยุ่น มีสติ และรู้จักใช้ปัญญาเป็น ปัญญาชนที่รู้จักยกยระดับจิตใจไม่ให้ยึดมั่นถือมั่น รู้จักฟังเหตุผลของผู้อื่นบ้าง ถือว่าช่วยลดความขัดแย้งได้ในระดับหนึ่ง
คุณากร เกื้อดวง	การประยุกต์ใช้สาราณียธรรม ๖ ในการสร้างเสริมให้สังคมสันติสุขได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้นมีปัจจัยสำคัญของการสร้างเสริมการอยู่ร่วมกันเพื่อสังคมสันติสุขคือ การมีสติแยกแยะพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ด้วยปัญญาจะสามารถนำพาสังคมไปสู่สันติสุข ในขณะเดียวกันการแสดงออกทางใจด้วยความเมตตา โดยตั้งจิตปรารถนาดีต่อผู้อื่น เป็นการสร้างสัมพันธภาพที่สามารถมองเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมและทำให้สังคมสันติสุข

๒.๕.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิต

นิชญา ชัยยา และพระมหาบุญไทย ปุณณมโน^{๕๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ ๒๑ พบว่า คุณภาพชีวิตของคนไทยจะมีความสุขได้นั้น จะต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้มีความมั่นคงทั้งต่อตนเองครอบครัว และชุมชน

^{๕๔} นิชญา ชัยยา และพระมหาบุญไทย ปุณณมโน, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ ๒๑ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท”, วารสารปรัชญาปริทรรศน์, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๑๘๑-๑๙๔.

สังคมด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต ๔ ทาง คือ ๑) ทางกาย ๒) ทางจิตใจและอารมณ์ ๓) ทางสังคม และสิ่งแวดล้อมและ ๔) ทางปัญหาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่าหลักพุทธปรัชญาเถรวาทสำหรับส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยใช้หลักธรรม ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ กาวนา ๔ และสังคหัตถ์ ๔ นำมาบูรณาการ โดยการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางกายนั้นใช้หลักธรรม ได้แก่ กายสุจริต ๓ วจีสุจริต ๔ กายภาวนาและศีลภาวนาการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางจิตใจและอารมณ์ ใช้หลักธรรม ได้แก่ มโนสุจริต ๓ และจิตตภาวนาการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางสังคมและสิ่งแวดล้อมใช้หลักธรรมสังคหัตถ์ ๔ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางปัญญาใช้หลักธรรม ได้แก่ ปัญญาภาวนาการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่ามีองค์ ประกอบที่สำคัญอยู่สองส่วนคือกายกับใจหรือรูปกับนามโดยมุ่งพิจารณาถึงความเป็นจริงของชีวิตตนเองมุ่งฝึกฝนพัฒนาเพื่อเข้าถึงความสะอาด สว่าง สงบในชีวิต เข้าใจชีวิตตามความเป็นจริงของโลกแนวความคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นเป็นแนวความคิดแบบยั่งยืนควบคู่ไปกับการพัฒนาให้เกิดความสุขของตนและผู้อื่น

สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์^{๕๕} ได้วิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของคนไทย ปี ๒๕๕๓” ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตด้านการทำงานส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจกับชีวิตการทำงานในระดับมาก คุณภาพชีวิตด้านครอบครัว ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจกับชีวิตครอบครัวในระดับมากที่สุด คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ยกเว้นปัญหาเกี่ยวกับเสียงจากยานพาหนะ ซึ่งมีปัญหาระดับน้อย และมีความพึงพอใจในสิ่งแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ในระดับมาก คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพและความเครียด ส่วนใหญ่มีสุขภาพอยู่ในระดับค่อนข้างดี ในรอบปีที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มาก เคยเจ็บป่วยเล็กน้อยแต่ยังไม่เคยเจ็บป่วยจนต้องเข้ารับการรักษาตัวในสถานพยาบาล และไม่มีโรคประจำตัว สำหรับภาวะความเครียดนั้น ส่วนใหญ่ไม่มีอาการผิดปกติที่บ่งบอกถึงความเครียด คุณภาพชีวิตด้านความเป็นอยู่ประจำวัน ส่วนใหญ่เห็นว่าสินค้าประเภทอาหารมีราคาค่อนข้างแพงแต่ก็มีความพึงพอใจในการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ส่วนเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินส่วนใหญ่มองเห็นว่า ชีวิตและทรัพย์สินของตนยังมีความปลอดภัยในระดับค่อนข้างน้อย

สุทธิพงศ์ บุญผดุง^{๕๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ ๑)” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับ ค่อนข้างมาก โดยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านการรวมกลุ่มทางสังคม ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี และด้านสภาพร่างกายที่ดี ตามลำดับ ในขณะที่ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และด้านการตัดสินใจด้วยตนเองมีระดับคุณภาพชีวิตในระดับปานกลาง ๒) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต พบว่าด้านสภาพอารมณ์ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านความว้าเหว อ้างว้าง และปัจจัยด้านความสุขกายสบายใจ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว มิตรสหายและเพื่อนบ้าน ด้านการ

^{๕๕} สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์(NIDA), “คุณภาพชีวิตของคนไทย ปี ๒๕๕๓”, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๓).

^{๕๖} สุทธิพงศ์ บุญผดุง, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ ๑)”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

รวมกลุ่มทางสังคมมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการอุทิศและการได้รับการยอมรับจากชุมชน ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านการดำรงชีพ และปัจจัยด้านรายรับ และรายจ่าย คุณภาพชีวิตด้านสภาพร่างกายที่มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการใส่ใจเรื่อง สุขภาพ และปัจจัยด้านการบริโภคที่ดี และสุดท้ายด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านความเป็นอิสระทางความคิดและปัจจัยการเลือกทำในสิ่งที่ต้องการ ๓) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งสามารถนำไปทดลองใช้ และศึกษาผลการใช้กับผู้สูงอายุในท้องถิ่นในงานวิจัยระยะที่ ๒ ต่อไป

สนธยา สวัสดิ์^{๕๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนบ้านร่องเม็ง ตำบลหนองแห้ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านร่องเม็ง ตำบลหนองแห้ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่สำคัญคือ ด้านสติปัญญา ($=4.30, SD=0.47$) ได้แก่ สนใจแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในชุมชน ต้องการแบ่งปันความรู้ให้กับบุคคลอื่นในชุมชนต้องการศึกษาเรียนรู้ในเทคโนโลยีปัจจุบัน และต้องการนำความรู้ไปใช้ช่วยเหลืองานชุมชน ๒. กรอบเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย ได้แก่ ร่างกายเคลื่อนไหวได้คล่องแคล่ว สุขภาพแข็งแรง ด้านอารมณ์ได้แก่ เพลิดเพลิน ไม่เครียด ผ่อนคลาย ด้านสังคม ได้แก่ พบปะสังสรรค์ ร่วมกิจกรรมทางสังคม และด้านสติปัญญา ได้แก่ ได้รับความรู้ใหม่ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ๓. ความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนบ้านร่องเม็ง ตำบลหนองแห้ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อพฤติกรรมมีส่วนร่วมและการเป็นผู้นำกิจกรรมของผู้วิจัยและนักศึกษา ($=4.67, SD=0.23$) และการร่วมกิจกรรมกลุ่มของผู้สูงอายุ ($=4.29, SD=0.26$) ๔. บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การทำกิจกรรม ช่วยเหลือกัน และการสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ความรู้ ความสุข สุขภาพการมีสติ รอบคอบ และเครือข่ายผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง ๕. การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ นักศึกษาและผู้วิจัย ข้อค้นพบที่ได้ คือ องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน วิธีการปรับตัวกับผู้สูงอายุ มารยาททางสังคมวัฒนธรรมความเป็นไทย การพูด การยอมรับซึ่งกันและกัน ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี รวมทั้งแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นที่จะทำประโยชน์เพื่อสังคมสืบต่อไป ๖. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุควรพิจารณาไปพร้อมกันทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายควรบำรุงรักษาให้แข็งแรง ด้านอารมณ์หาเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้เบิกบานแจ่มใส ด้านสังคมคือการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม บำรุงศาสนา และด้านสติปัญญาคือการสานต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างประโยชน์สุขแก่สังคมโดยรวม

ประยูร อิมิวัตร์ และคณะ^{๕๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน” ผลการวิจัยพบว่า การสำรวจระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุใน

^{๕๗} สนธยา สวัสดิ์ , “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนบ้านร่องเม็ง ตำบลหนองแห้ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

^{๕๘} ประยูร อิมิวัตร์, “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม-เมษายน ๒๕๖๒) : ๓๖๔-๓๗๘.

ตำบลห้วยม มี ๓ ระดับ คือ ๑) ระดับคุณภาพชีวิตที่ดี เปรียบเสมือนกับผู้สูงอายุที่ติดสังคม ๒) ระดับคุณภาพชีวิตปานกลาง เปรียบเสมือนกับผู้สูงอายุที่ติดบ้าน ๓) ระดับคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี เปรียบเสมือนกับผู้สูงอายุที่ติดเตียง ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มี ๓ ปัจจัย คือ ๑) เรื่องที่ผู้สูงอายุจำเป็นต้องรู้ ๒) เรื่องที่ผู้สูงอายุควรรู้หรือน่าจะรู้ ๓) เรื่องที่ควรเพิ่มเติมให้กับผู้สูงอายุได้รับรู้ และผลการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน มี ๕ แนวทางปฏิบัติ คือ ๑) กิจกรรมร่อยคนร่อยดวงใจร่อยความห่วงใยแก่ผู้สูงวัยในชุมชน ๒) กิจกรรมกองทุนหนึ่งวันหนึ่งบาทเพื่อเติมโอกาสแก่ผู้ยากไร้ในชุมชน ๓) กิจกรรมหมอน้อยคอยอาสา ๔) โรงเรียนผู้สูงอายุสาขาระดับหมู่บ้าน ๕) โรงเรียนผู้สูงอายุระดับตำบล และสร้างระบบการดูแลการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นภารกิจใหม่ต่อไปในอนาคต

ตารางที่ ๒.๗ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

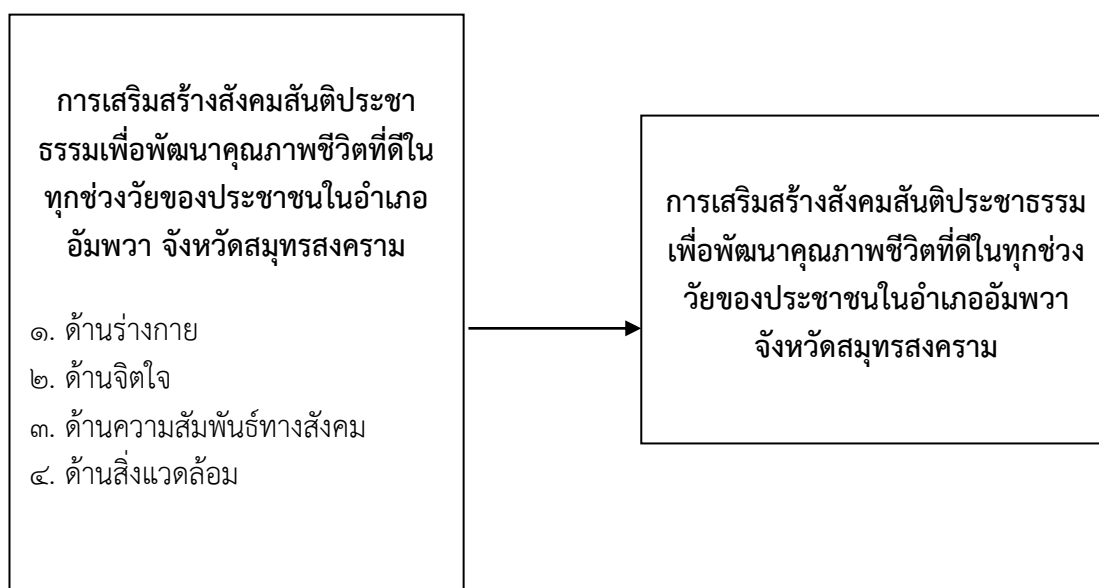
นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
นิชญา ชัยยา และพระมหาบุญไทย บุญมโน	คุณภาพชีวิตของคนไทยจะมีความสุขได้นั้นจะต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้มีความมั่นคงทั้งต่อตนเองครอบครัว และชุมชน สังคมด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีทางกาย ทางจิตใจและอารมณ์ ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และทางปัญญา หลักพุทธปรัชญาเถรวาทสำหรับส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยใช้หลักธรรม ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ ภาวนา ๔ และสังคหวัตถุ ๔ โดยการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางกายนั้นใช้หลักธรรม ได้แก่ กายสุจริต ๓ วาจาสุจริต ๔ กายภาวนาและศีลภาวนาการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางจิตใจ
สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	คุณภาพชีวิตด้านการทำงานส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจกับชีวิตการทำงานในระดับมาก คุณภาพชีวิตด้านครอบครัวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจกับชีวิตครอบครัวในระดับมากที่สุด คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และมีความพึงพอใจในสิ่งแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ในระดับมาก คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพและความเครียด ส่วนใหญ่มีสุขภาพอยู่ในระดับค่อนข้างดี ในรอบปีที่ผ่านมาส่วนใหญ่ เคยเจ็บป่วยเล็กน้อยแต่ยังไม่เคยเจ็บป่วยจนต้องเข้ารักษาตัวในสถานพยาบาล และไม่มีโรคประจำ ส่วนใหญ่ไม่มีอาการผิดปกติที่บ่งบอกถึงความเครียดคุณภาพชีวิตด้านความเป็นอยู่ประจำวัน ส่วนใหญ่เห็นว่าสินค้าประเภทอาหารมีราคาค่อนข้างแพงแต่ก็มีความพึงพอใจในการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ

ตารางที่ ๒.๗ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต (ต่อ)

นักวิจัย	สรุปผลการวิจัย
สุทธิพงศ์ บุญผดุง	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ปัจจัยด้านความก้าวหน้า อ่างกว้าง และปัจจัยด้านความสุกกายสบายใจ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว มิตรสหายและเพื่อนบ้าน ด้านการรวมกลุ่มทางสังคมมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการอุทิศและการได้รับการยอมรับจากชุมชน ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านการดำรงชีพ และปัจจัยด้านรายรับและรายจ่าย คุณภาพชีวิตด้านสภาพร่างกายที่ดีมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการใส่ใจเรื่องสุขภาพ และปัจจัยด้านการบริโภคที่ดี และสุดท้ายด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่
สนธยา สวัสดิ์	ปัจจัยด้านความเป็นอิสระทางความคิดและปัจจัยการเลือกการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย ได้แก่ร่างกายเคลื่อนไหวได้คล่องแคล่ว สุขภาพแข็งแรง ด้านอารมณ์ได้แก่ เพลิดเพลิน ไม่เคร่งเครียด ผ่อนคลาย ด้านสังคม ได้แก่ พบปะสังสรรค์ ร่วมกิจกรรมทางสังคม และด้านสติปัญญา ได้แก่ ได้รับความรู้ใหม่ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน วิธีการปรับตัวกับผู้สูงอายุมารยาททางสังคมวัฒนธรรมความเป็นไทย การพูด การยอมรับซึ่งกันและกัน ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี รวมทั้งแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นที่จะทำประโยชน์เพื่อสังคม
ประยูร อิมิวัตร์ และคณะ	การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มี ๓ ปัจจัย คือ ๑) เรื่องที่ผู้สูงอายุจำเป็นต้องรู้ ๒) เรื่องที่ผู้สูงอายุควรรู้หรือน่าจะรู้ ๓) เรื่องที่ควรเพิ่มเติมให้กับผู้สูงอายุได้รับรู้ และผลการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน มี ๕ แนวทางปฏิบัติ คือ ๑) กิจกรรมร้อยคนร้อยดวงใจร้อยความห่วงใยแก่ผู้สูงวัยในชุมชน ๒) กิจกรรมกองทุนหนึ่งวันหนึ่งบาทเพื่อเติมโอกาสแก่ผู้ยากไร้ในชุมชน ๓) กิจกรรมหมอน้อยคอยอาสา ๔) โรงเรียนผู้สูงอายุสาขาระดับหมู่บ้าน ๕) โรงเรียนผู้สูงอายุระดับตำบล และสร้างระบบการดูแลการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นภารกิจใหม่ต่อไปในอนาคต

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

หลักจากที่ได้ทบทวนวรรณกรรม เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่ในเบื้องต้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อให้การดำเนินงานมีเป้าหมายที่ชัดเจน ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาบริบทการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ๓) เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วยกระบวนการต่าง ๆ ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้นการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีดำเนินการวิจัยที่เรียกว่า วิธีอุปนัย¹ (Inductive Approach) คือเริ่มจากข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เจาะจงเลือกมาจำนวนหนึ่ง แล้วจึงวิเคราะห์หาข้อสรุป หรือคำอธิบายเชิงทฤษฎีที่มีลักษณะทั่วไปของข้อมูลนั้น

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการคัดเลือกแบบเจาะจงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง (Stake Holders) เพื่อให้ได้คำตอบในการวิจัยอย่างแท้จริง รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒๐ รูปหรือคน² ประกอบด้วย

¹พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, ศาสตราจารย์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๙), หน้า ๙.

²John W. Creswell, **Research Design**, 4th Editing, (Singapore : SAGE Publication Asia – Pacific, PTE Ltd, 2014), p. 189.

ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๑๘ รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน ๕ คน กลุ่มที่ ๒ ผู้นำชุมชน จำนวน ๕ คน กลุ่มที่ ๓ ประชาชน จำนวน ๘ คน

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างอันเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการสนทนา โดยที่ผู้วิจัยมุ่งให้ได้คำตอบจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคลให้ครอบคลุมหัวข้อเรื่องของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลต่างๆ อย่างครบถ้วน เพียงพอต่อการนำไปใช้อธิบายและวิเคราะห์ที่นำไปสู่ข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้

การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างนี้กำหนดให้เป็นคำถามตามวัตถุประสงค์ไว้เป็นการล่วงหน้า ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำคำตอบจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาเปรียบเทียบกันได้ เพราะคำถามที่ใช้สัมภาษณ์เป็นไปในลักษณะทำนองเดียวกันที่ทำให้ได้คำตอบสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ความเข้าใจ การใช้ถ้อยคำและความหมายต่อคำถามที่ไม่แตกต่างกันมากนักที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สำหรับประเด็นของคำถามที่กำหนดให้เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วยสาระสำคัญหลัก ดังนี้

๑. ด้านร่างกาย
๒. ด้านจิตใจ
๓. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม
๔. ด้านสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่เป็นแบบสัมภาษณ์นี้จะได้ขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจเครื่องมือ เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรง (Validity) ตามเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้และความน่าเชื่อถือ (Reliability) ที่มีความแม่นยำและความคงเส้นคงวาจากการวัดของข้อมูล โดยกำหนดเชิญผู้เชี่ยวชาญทางด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๓ คน ดังนี้

๑) ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงจะได้เก็บรวบรวมข้อมูลจาก ๒ แหล่งที่มา ดังนี้

๓.๔.๑ เอกสารและแหล่งข้อมูลต่างๆ (Document and Other Related Source)

เพื่อให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยมีความจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าเอกสารและสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของชุมชนที่ทำวิจัย ประกอบหนังสือ สิ่งพิมพ์ และสื่อต่างๆ ตามระบบอินเทอร์เน็ต

๓.๔.๒ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview)

ผู้วิจัยสามารถดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์แบบเจาะลึก ดังนี้

- ๑) ประสานงานเป็นการล่วงหน้าไปยังผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อเข้าสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลที่วัน เวลา และสถานที่เหมาะสม
- ๒) ขอนหนังสือเชิญผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้สัมภาษณ์จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๓) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นรายบุคคลโดยผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเสียงและถ่ายภาพ เพื่อนำเทปเสียงที่บันทึกไว้มาถอดเทปประกอบการเขียนงานวิจัย
- ๔) นำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาอธิบายและวิเคราะห์ความลำดับของเรื่องกำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องนี้ ผู้วิจัยกำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลตามเครื่องมือที่ใช้วิจัยครั้งนี้

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document)

ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยวิธีการพรรณนา (Descriptive) ทั้งนี้เป็นการศึกษาเนื้อหาของเอกสาร โดยการแยกแยะแจกแจงเนื้อหาหรือแนวคิดและทฤษฎีที่ปรากฏในตำรา หนังสือ เอกสาร ข่าวสาร สื่อสิ่งพิมพ์ บทสนทนา หรือรูปภาพแล้วสรุปออกมาสู่การพรรณนาความเสนอ

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยการนำข้อมูลที่ได้รับมาเรียบเรียงและจำแนกออกมาอย่างเป็นระบบ จากนั้นจึงจะนำมาตีความเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ทำให้ได้ศึกษาประเด็นต่างๆ อย่างครบถ้วนและมีความสมบูรณ์ เพื่อตอบคำถามการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้แล้ว และการวิเคราะห์ข้อมูลเช่นนี้ นำมาสู่การเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับแนวคิดและทฤษฎีที่ตั้งไว้อีกด้วย

๓.๕.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยเมื่อได้ผลการวิจัยที่เป็นข้อค้นพบเบื้องต้นแล้วจะนำมาสู่การวิเคราะห์ข้อมูลนี้จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องเพื่อยืนยันหรือปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ที่เป็นบทสรุป รวบรวมของการวิจัยที่ออกมาอย่างเป็นรูปธรรมและนำไปสู่การเผยแพร่ต่อสาธารณะต่อไป

ทั้งนี้ผู้วิจัย พิจารณาโดยรวมของการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น ๓ ขั้นตอนที่สำคัญคือ

๑) การลดทอนข้อมูล (Data Reduction) คือการลดทอนข้อมูลที่มีความซ้ำซ้อน โดยไม่สูญเสียลักษณะสำคัญ หรือความสำคัญของข้อมูลที่ได้รวบรวม เรียบเรียง จัดกลุ่มและสรุป ข้อมูลมาแล้ว

๒) การแสดงข้อมูล (Data Display) คือการจัดข้อมูลเข้าด้วยกัน เพราะข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะใหญ่และกระจัดกระจาย การแสดงข้อมูลนี้จะช่วยให้วิเคราะห์ในทุกมิติและทุกขั้นตอน เพราะเมื่อมีการแสดงข้อมูลได้ดีมากขึ้นจะทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมีหลักหลักฐานและถูกต้องมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

๓) การสร้างข้อสรุปผลและยืนยันผลสรุป (Conclusion) คือ การสร้างข้อสรุปผล การดำเนินการหลักจากการลดทอนข้อมูลและการแสดงข้อมูล ซึ่งส่วนประกอบทั้ง ๓ ขั้นตอนดังกล่าวนี้ จะมีความเป็นปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตลอด โดยการสร้างข้อสรุปผลและยืนยันผลสรุปนี้จะนำมาเป็นข้อค้นพบและข้อสรุปของการวิจัยครั้งนี้ได้อย่างถูกต้องและชัดเจน

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์โดยแบ่งออกเป็น ๔ ประเด็นดังนี้

๔.๑ บริบทการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๒ การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๓ การพัฒนาการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ บริบทการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๑.๑ บริบทด้านร่างกาย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบริบทการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านความสมบูรณ์ของสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิต พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้สัมภาษณ์ในประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑. เตรียมการอย่างไรให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้โดยไม่เป็นภาระกับผู้อื่น เช่น การฟื้นฟูบำบัดร่างกายและจิตใจการมีอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการช่วยเหลือ เราจึงต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน คือการเปลี่ยนแปลงของร่างกายในทางเสื่อมจะมีผลต่อทุกอวัยวะ อย่างไรก็ตามคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนคือการดูแลและเอาใจใส่จากลูกหลานทุกวัน หรือเรียกว่าเริ่มเตรียมความพร้อมจากสถาบันครอบครัว^๑

๒. มีการเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนด้วยการให้ความรู้ด้านการปฏิบัติตัวในช่วงวัยของประชาชน เช่น การทานอาหาร การออกกำลังกาย การใช้เวลาว่าง การอยู่ร่วมกันในกลุ่มของประชาชนในทุกช่วงวัย^๒

๓. เตรียม ด้านสุขภาพกายตลอดจนถึงเรื่องของสุขภาพถ้าสุขภาพกายดีก็สามารถช่วยเหลือตัวเองได้และสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้^๓

^๑ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^๒ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^๓ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

๔. ด้านการเตรียมความพร้อมนั้นควรจะเน้นไปเรื่องของสถานที่ที่เหมาะสมประชาชนแต่ละช่วงวัย โดยมีเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น เครื่องออกกำลังกายในกิจกรรมยามว่างได้พัฒนาให้ร่างกายแข็งแรง^๔

๕. การเตรียมความพร้อมของประชากรทุกช่วงวัยนั้นต้องเริ่มจากสถาบันครอบครัวที่มีความรู้ความเข้าใจกับการอยู่ร่วมกับผู้มีความรู้ในเรื่องของสุขภาพ เป็นต้น^๕

๖. ในวัยผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีความเสื่อมสภาพทาง ด้านกายและจิตใจจึงควรมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องของการพัฒนาสภาพร่างกายและจิตใจให้แข็งแรง ไม่เป็นภาระของลูกหลานและสังคมและทำให้ผู้มีอายุที่ยืนยาวมีความสุขและความพอใจในชีวิตโดยการตรวจสุขภาพเป็นประจำและมีกิจกรรมในการออกกำลังกายเพื่อสร้างความมั่นใจ^๖

๗. ด้านการเตรียมความพร้อมนั้นควรจะเน้นไปเรื่องของสถานที่ที่เหมาะสมกับประชาชนทุกช่วงวัยมีเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น เครื่องออกกำลังกายในกิจกรรมยามว่างได้พัฒนาให้ร่างกายแข็งแรง^๗

๘. ประชากรควรตอนหนึ่งอยู่สมควรว่าเมื่ออายุเข้า ๖๐ ปีควรเตรียมตัวอย่างไรในเรื่องของสุขภาพที่ดีในเรื่องของจิตใจที่ดีควรที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดูแลตัวเองให้มากขึ้น^๘

๙. ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรทุกช่วงวัยสิ่งจำเป็นจะต้องเตรียมพร้อมและส่งเสริมให้บุคคลทุกช่วงวัยตอนบ้านปลายชีวิตเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุที่มีคุณภาพทางด้านร่างกาย คือ การส่งเสริมการออกกำลังกายและให้ความสำคัญในการตรวจร่างกายประจำปี และทางด้านเศรษฐกิจและสังคมคือการจัดเตรียมการเงินในอนาคต และเตรียมยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น^๙

๑๐. ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรทุกช่วงวัยของอายุด้านศักยภาพของประชาชนจัดให้มีการเรียนรู้การสอนให้เหมาะสมกับช่วงของอายุแต่ละคน จัดให้มีชมรมได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน^{๑๐}

๑๑. ควรมีการเตรียมความพร้อมสาธิตให้เห็นฝึกฝนให้เป็นสอนวิธีการออกกำลังกายอธิบายหลักการออกกำลังกายที่ถูกต้องเหมาะกับวัยแต่ละคน เพราะสุขภาพเป็นเรื่องสำคัญของวัยของประชาชนแต่ละช่วงอายุ^{๑๑}

^๔ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^๕ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^๖ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^๗ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^๘ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^๙ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

๑๒. ความพร้อมด้านร่างกาย เช่น การเสริมสร้างสุขภาพร่างกายอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ ตลอดจนถึงการเตรียมความพร้อมทางจิตใจ เช่น ความภูมิใจในตนเองเชื่อมั่นในตัวเองปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความคิด เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์และแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้อง^{๑๒}

๑๓. นโยบายของผู้บริหารสูงสุดของทางราชการที่จะดำเนินการให้เกิดความพร้อมเพื่อดูแลประชาชนจะถูกกำหนดไว้ในแผนพัฒนาของจังหวัดสมุทรสงคราม ที่เป็นกรอบและเครื่องมือในการปฏิบัติงานภายในยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาสังคม เช่น การเตรียมความพร้อมที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนระหว่างช่วงอายุแต่ละคนนั้นเราได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินกิจกรรมนี้เป็นอย่างมาก^{๑๓}

๑๔. ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรในแต่ละช่วงวัย เพื่อส่งเสริมด้านกิจกรรมเฉพาะทางให้กับประชาชนที่มีความต้องการ และเพื่อจะได้พิจารณาในความต้องการนั้นว่าส่วนงานราชการพร้อมที่จะสนับสนุนได้มากน้อยเพียงใด^{๑๔}

๑๕. การเตรียมความพร้อมประชาชนในแต่ละช่วงวัยต้องเข้าใจบริบทของประชากรที่อยู่ในพื้นที่ก่อนว่ามีความต้องการอะไรเป็นความต้องการของประชาชนในพื้นที่จริง ๆ ด้วยวัตถุประสงค์ ๖ ประการด้วยกันคือ ประการที่ ๑ เพื่อรักษาสีทธิประโยชน์ของประชาชนตามกฎหมาย ประการที่ ๒ เพื่อเป็นศูนย์รวมพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชน ประการที่ ๓ เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรเอกชนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับประชาชนทั้งในและต่างจังหวัด ประการที่ ๔ เพื่อเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพประชาชน ประการที่ ๕ เพื่อเป็นศูนย์การจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและสังคม และประการที่ ๖ เพื่อเป็นศูนย์ประชาสัมพันธ์กิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและสังคม ถือเป็นการเตรียมความพร้อมของประชาชนในช่วงวัยอายุ ถือได้ว่าเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยได้อย่างแน่นอน^{๑๕}

๑๖. ให้ความรู้เรื่องสุขภาพเพื่อให้สามารถดูแลตัวเองจากโรคเรื้อรัง เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง รู้จักใช้หลัก ๓ อ. คือ ออกกำลังกาย อาหาร อารมณ์ ๒ ส. งดสูบบุหรี่ งดดื่มสุรา ก็จะสามารถลดการเกิดโรคแทรกซ้อน เช่น มะเร็ง หลอดเลือดในสมอง โรคหัวใจ อัมพฤกษ์ อัมพาต ไตวาย ซึ่งโรคเหล่านี้อาจทำให้เป็นผู้ป่วยติดเตียงมีผลให้คนในครอบครัวต้องดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งทำให้เกิดมีค่าใช้จ่ายสูงทำให้มีผลกระทบต่อสภาวะครอบครัว^{๑๖}

๔.๑.๒ บริบทด้านจิตใจ

๑. ประชาชนแต่ละช่วงวัยควรปรับจิตใจให้แจ่มใส ไม่ยึดติดอดีต ไม่กังวลถึงอนาคต มีชีวิตที่เป็นสุขในปัจจุบันขณะ และควรปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น หลักอริยสัจ ๔ ที่สอนให้รู้จักปัญหา (ทุกข์) เหตุที่เกิดของปัญหา (สมุทัย) การแก้ปัญา (นิโรธ) และวิธีการจัดการกับปัญหา (มรรค) เป็นต้น^{๑๗}

^{๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

๒. ควรสร้างพลังทางจิตและอารมณ์ให้โปร่งใส สดชื่น ไม่หดหู่ และต้องฝึกจิตให้เข้มแข็ง เมื่อเจออารมณ์มากระทบ ปรับจิตให้นิ่ง ยอมรับความเป็นจริง โดยยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล ได้แก่ การไม่ประพฤติสิ่งที่ทำให้เกิดโทษแก่ตนและผู้อื่น สมาธิ คือ ทำจิตใจให้เข้มแข็ง มีเมตตาต่อกัน และ ปัญญา คือ รู้ทางเจริญและทางเสื่อมของชีวิตแล้วเลือกปฏิบัติตนให้ดี เพื่อความสุขของตนเองและคนรอบข้าง^{๑๘}

๓. ต้องเข้าใจความจริงของชีวิตและความจริงของโลก เข้าใจตัวเอง ทำจิตให้สงบ เมื่อจิตสงบ ความสว่างก็เกิดขึ้น ทุกอย่างของมนุษย์อยู่ที่จิต ถ้าจิตสงบ หยุดคิดในเรื่องไม่มีประโยชน์หรือเรื่องที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในอดีตหรือเรื่องที่ยังมาไม่ถึงในอนาคต อยู่อย่างเข้าใจตนเอง ไม่คาดหวังกับลูกหลานหรือผู้เลี้ยงดู เข้าใจสภาวะ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ความสุขก็เกิดขึ้นได้^{๑๙}

๔. การปรับอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญสำหรับประชาชนในช่วงวัยของแต่คนต้องควบคุมอารมณ์ไม่ให้ฟุ้งซ่าน รู้จักปล่อยวาง รวมถึงต้องดูแลสุขภาพจิตผู้เกษียณ โดยการใช้หลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ทำจิตใจให้สบาย ไม่เคร่งเครียด เพราะหากผู้เกษียณอายุมีสภาพจิตใจแย่ลง จะทำให้รู้สึกว่าคุณค่าตัวเองด้อยค่า เป็นภาระแก่ลูกหลาน เคยมีเงินเดือน มีรายได้ ทำประโยชน์ แต่เมื่อร่างกาย สังขารแย่ลง รายได้หรือสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดความหวั่นไหว หงุดหงิด น้อยใจง่ายและส่งผลเสียต่อร่างกายและจิตใจในที่สุด^{๒๐}

๕. ด้านการพัฒนาจิตให้แจ่มใส มีความเข้มแข็ง ไม่อ่อนไหวตามอารมณ์ที่มากระทบ โดยการปฏิบัติธรรมและปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา^{๒๑}

๖. ด้านการตรวจสอบสภาวะจิตใจและอารมณ์ หมั่นตรวจสอบสภาพจิตใจและอารมณ์เสมอ ให้จิตเข้าใจความจริงของชีวิตและของโลก ไม่ยึดติด เข้าใจหลักความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งในโลก^{๒๒}

๗. ด้านการรักษาจิตใจและอารมณ์ไม่ให้ฟุ้งซ่าน หงุดหงิด หดหู่ เป็นต้น ให้คงอยู่ในสภาวะที่เป็นสุขและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขตามสภาพความเป็นจริงของตน^{๒๓}

๘. ด้านการปรับจิตและอารมณ์ให้นิ่ง ผู้เกษียณอายุการทำงานต้องปรับจิตให้นิ่ง ไม่ยึดติดอดีต ไม่กังวลอนาคต มีชีวิตที่เป็นสุขในปัจจุบันขณะ และเข้าใจหลักอริยสัจ ๔^{๒๔}

๔.๑.๓ บริบทด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

๑. ประกันสังคมถือว่าเป็นหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตและคุ้มครองปัญหาการขาดรายได้เมื่อเกษียณอายุทำงานสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้ผู้สูงอายุได้รับการเกื้อหนุนจาก

^{๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๒๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๒๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๒๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

ครอบครัวน้อยลง ด้านบริการสังคมเช่นด้านสุขอนามัย ประกอบด้วยหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ถือว่าเป็นสิทธิ ขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคน^{๒๕}

๒. ส่งเสริมให้ใช้ประสบการณ์ภูมิปัญญาที่มีติดตัวมาโดยทำเป็นแบบอย่างและแนวทาง ปฏิบัติให้แกกันและกัน ส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งพาตัวเองได้โดยการจัดสถานที่ให้ออกกำลังกายพร้อม อุปกรณ์ ส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพเสริมสร้างรายได้เป็นรูปธรรมสร้างจิตอาสาให้กับประชาชนในวัย ต่าง ๆ เป็นแกนนำในการบริหารสถานสาธารณ^{๒๖}

๓. ให้การดูแลประชาชนแต่ละช่วงวัยอย่างทั่วถึงไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสุขภาพเรื่องของ การเดินทางควรจะมีการตรวจสุขภาพประจำปี และตลอดจนถึงสวนสาธารณะสำหรับประชาชน^{๒๗}

๔. ด้านการส่งเสริมมุ่งเน้นไปถึงองค์กรของภาครัฐ จัดการอบรมเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบใน ส่วนของประชาชนในช่วงวัยที่ยังไม่เข้าใจวิธีการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประชาชน^{๒๘}

๕. การครอบคลุมทางสังคมสำหรับประชาชนนั้นเป็นสิ่งที่ส่วนงานราชการรวมถึงองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญและควรให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องของการจะได้สิทธิ ประโยชน์ ในด้านการคุ้มครองทางสังคมนั้นมีอะไรบ้างมีประโยชน์อย่างไรและจะได้รับความคุ้มครอง จากที่ใดบ้างการสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงยังมีเพื่อนบ้านที่ ยังคงช่วยเหลือประชาชนในการดูแลสุขภาพการทำมาหากินหมายความว่าสังคมไทยคนยังคงมีน้ำใจ ต่อกันสิ่งเหล่านี้จะสามารถพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดความคุ้มครองทางสังคมสำหรับ ประชาชน^{๒๙}

๖. สนับสนุนให้มีศูนย์กลางในการประสานการจัดบริการสวัสดิการสังคมและสิทธิของ ประชาชนของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตามที่กฎหมายกำหนด^{๓๐}

๗. พัฒนาในด้านความต้องการของประชาชนและส่งเสริมในเรื่องของความสามารถของ ประชาชน เช่น ส่งเสริมภูมิปัญญาด้านสมุนไพร งานด้านหัตถกรรมต่าง ๆ ส่งเสริมการออกกำลังกาย ในประชาชนทุกช่วงวัยเพื่อลดการเกิดโรคต่าง ๆ^{๓๑}

๘. ด้านการคุ้มครองทางสังคมควรจะมีการปิดประกาศให้ประชาชนในช่วงวัยได้ทราบว่า เมื่อเข้าสู่วัยแต่ละช่วงวัยจะได้สิทธิ ในส่วนใดบ้างและควรดำเนินการแบบใด^{๓๒}

๙. สอดส่องดูแลความเรียบร้อยของประชาชนเมื่อถึงเวลาในการรับเบี้ยผู้สูงอายุก็ควรจะ ติดป้ายประกาศหรือแจ้งไปยังหมู่บ้าน^{๓๓}

^{๒๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๒๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๒๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๓๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๓๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๓๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

๑๐. จัดตั้งโรงเรียนพัฒนาอาชีพเพื่อให้ประชาชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนา ศักยภาพด้านต่าง ๆ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประชาชนในแต่ละช่วงวัย ส่งเสริมการออกกำลังกายและ สนับสนุนการจัดกิจกรรมนันทนาการ และส่งเสริมการฝึกอาชีพและจัดหางานที่เหมาะสมกับวัย^{๓๔}

๑๑. จัดให้มีสวัสดิการของผู้สูงอายุ เช่น เบี้ยคนชรา และสิทธิในการรักษาสุขภาพ^{๓๕}

๑๒. ส่งเสริมให้มีเงินใช้จ่ายยามยากพึ่งพาตนเองได้พอสมควร เน้นให้ส่วนงานราชการหรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประสานโรงพยาบาลประจำอำเภอหรือตำบลตรวจเยี่ยมประชาชน^{๓๖}

๑๓. ควรจะมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ ที่ได้รับผิดชอบดูแลในเรื่องของประชาชนมา มอบความรู้แก่ประชาชนในแต่ละช่วงวัยว่าควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร เช่น การที่จะขอรับเบี้ยยังชีพ ของผู้สูงอายุนั้นต้องเตรียมตัวอย่างไรบ้าง ใช้หลักฐานและเอกสารอะไรบ้าง เป็นต้น^{๓๗}

๑๔. ช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว ต้องยอมรับว่าส่วนงานราชการหรือองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นโดยส่วนใหญ่ยังเป็นสังคมชนบทลักษณะการดูแลกันยังมีอยู่ในสังคมการช่วยเหลือกันภายใน สังคมยังคงมีอยู่ระบบอุปถัมภ์สามารถใช้กับสังคมไทย^{๓๘}

๑๕. จัดตั้งศูนย์ติดต่อเกี่ยวกับเรื่องประชาชนภายในชุมชน ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ด้าน กฎหมายในความคุ้มครอง สิทธิของประชาชน^{๓๙}

๑๖. สำหรับการคุ้มครองทางสังคมของประชาชนในเขตอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสง ครางนั้น ประชาชนได้รับการดูแลจากส่วนงานราชการหรือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็น องค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดในพื้นที่มีผู้แทนจากท้องที่ประกอบด้วย กำนันผู้ใหญ่บ้าน อสม กลุ่มสตรี และยังคงมีภาคีเครือข่ายที่เป็นหน่วยงานราชการ เป็นการดำเนินการ กับภาคีเครือข่ายจะทำให้ประชาชนได้มีโอกาสได้รับความคุ้มครองทางสังคมได้อย่างทั่วถึง^{๔๐}

๑๗. ส่งเสริมให้มีสวัสดิการของภาครัฐ เช่น เบี้ยคนชรา อาจไม่เพียงพอต่อคนผู้สูงอายุ ภาครัฐต้องจัดการหาพนักงานหรือบุคลากรที่เหมาะสมสูงวัยให้เข้ากับสถานการณ์ที่ทำได้ และ บุคลากรที่เข้ามารับหน้าที่ต้องรู้จักหน้าที่เข้าใจหน้าที่รับผิดชอบหน้าที่^{๔๑}

๔.๑.๔ บริบทด้านสิ่งแวดล้อม

๑. ควรเตรียมตัวให้พร้อมทางด้าน ทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย และความพร้อมด้านจิตใจ ต้อง วางแผนชีวิตว่าจะใช้จ่ายอย่างไร ในส่วนใดบ้าง และต้องตัดสินใจว่าจะอยู่ร่วมกับใคร อย่างไรและผู้ให้อาศัยจะยอมรับเราหรือไม่ เป็นต้น^{๔๒}

^{๓๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๓๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๓๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๓๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๓๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๓๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๔๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๔๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๔๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

๒. การทำงานต้องรู้จักบริหารชีวิตตนเองไม่ให้เหี่ยวเฉา หรือเกิดการเบื่อหน่าย ซึมเศร้า โดยการเลือกทำกิจกรรมทางสังคมที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับตนเอง มีความสุขที่ได้กระทำ และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวม เช่น การเข้าร่วมกับสโมสรโรตารี การร่วมทำกิจกรรมกับมูลนิธิ การเข้าวัดปฏิบัติธรรม เป็นต้น^{๔๓}

๓. ประชาชนจะต้องใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและสภาพที่อาศัยให้สะอาดถูกสุขลักษณะ ทั้งภายในบ้านและภายนอกบ้าน จัดวางสิ่งของเป็นระเบียบ หยิบใช้ได้ง่ายและทันท่วงที^{๔๔}

๔. ควรจัดสภาพแวดล้อมภายในบ้านเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ ได้แก่ จัดแสงสว่างให้เพียงพอ พื้นเปียกหรือลื่น ระดับพื้นไม่สม่ำเสมอ บันได ควรติดราวจับ ประตูไม่ควรมีธรณีประตูเพราะเป็นสาเหตุการสะดุด ประตูควรเป็นประตูบานเลื่อน ห้องนอนควรจัดให้อยู่ในพื้นที่ที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่ร้อนอบอ้าวเกินไปและสุดท้ายต้องมีสัญญาณขอความช่วยเหลือทุกจุด ห้องนอน ห้องน้ำ หรือห้องที่ใช้ประจำ เป็นต้น^{๔๕}

๕. เลือกปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เหมาะสม เช่น อยู่ในที่ชุมชนที่เข้าใจ และเอื้อต่อการดำเนินชีวิตประชาชนแต่ละช่วงวัย เลือกปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนที่เป็นกัลยาณมิตร ชักชวนกันทำดี รักษาศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น^{๔๖}

๖. ด้านการเตรียมพร้อม ทั้งทางด้าน ทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย และความพร้อมด้านจิตใจ^{๔๗}

๗. ด้านการบริหารชีวิตตนเองไม่ให้เหี่ยวเฉา หดหู่ ทำตนให้เป็นประโยชน์^{๔๘}

๘. ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับผู้สูงวัย^{๔๙}

๙. ด้านการปฏิสัมพันธ์กับสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เป็นกัลยาณมิตร^{๕๐}

๔.๒ การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๒.๑ การเสริมสร้างสังคมสันติด้านร่างกาย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านร่างกาย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้สัมภาษณ์ในประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑. การสร้างหลักประกันในช่วงวัยของประชาชนเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมประชาชนมีคุณค่าและศักยภาพสมควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มี ส่วนร่วมขึ้นเป็นประโยชน์ต่อสังคม ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ใช้บุคคลด้อยโอกาสหรือเป็นภาระต่อสังคมและถึงแม้

^{๔๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๔๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๔๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๔๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๔๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๔๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๔๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๕๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

ประชาชนจำนวนหนึ่งจะประสบความสำเร็จยากและต้องการเกื้อกูลจากสังคมและภาครัฐแต่ก็เป็นเพียงบางช่วงเวลาของประชาชนเท่านั้น^{๕๑}

๒. ส่งเสริมให้ใช้ประสบการณ์ภูมิปัญญาที่มีติดตัวมาโดยทำเป็นแบบอย่างและแนวทางปฏิบัติ ให้แก่กันและกันส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งพาตัวเองได้โดยการจัดสถานที่ให้ออกกำลังกายพร้อมอุปกรณ์ส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพเสริมสร้างรายได้เป็นรูปธรรมสร้างจิตอาสาให้กับผู้สูงอายุเป็นแกนนำในการบริหารสถานสาธารณ^{๕๒}

๓. พัฒนาหารายได้หาช่องทางสร้างรายได้ให้กับประชาชนในแต่ละช่วงวัยเพื่อจะได้มีรายได้ เช่น ดนตรีไทย ตัดผม เครื่องจักรกล เป็นต้น^{๕๓}

๔. ด้านการส่งเสริมมุ่งเน้นไปถึงองค์กรของภาครัฐ จัดการอบรมเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในส่วนของการประชาชนทุกช่วงวัยที่ไม่เข้าใจวิธีการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประชาชน^{๕๔}

๕. ส่วนงานภาครัฐมีหน้าที่ในการดูแลประชาชนเป็นหน้าที่หลัก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถส่งเสริมการพัฒนาประชาชนได้อย่างมั่นใจ แต่อย่างไรก็ตามควรจะให้ประชาชนได้แสดงถึงความต้องการของตนเองว่า ต้องการพัฒนาตนเองในด้านใดและต้องการความช่วยเหลือในด้านใดเป็นเรื่องหลัก และเรื่องใดเป็นเรื่องรองในขณะเดียวกันส่วนงานก็มีหน้าที่ให้การสนับสนุนส่งเสริมภายใต้อำนาจหน้าที่ตามที่มีกฎหมายระเบียบ^{๕๕}

๖. ด้านการส่งเสริมพัฒนาประชาชนนั้นอาจจะมีหลายวิธีแต่วิธีหนึ่งที่สามารถแนะนำให้ประชาชนนั้นทำเองได้อยู่ที่บ้านหรืออยู่ที่ไหนก็ทำได้นั้นคือ การปฏิบัติธรรมประจำตำบล^{๕๖}

๗. พัฒนาในด้านความต้องการของประชาชนและส่งเสริมในเรื่องของความสามารถของประชาชน เช่น ส่งเสริมภูมิปัญญาด้านสมุนไพรงานด้านหัตถกรรมต่าง ๆ ส่งเสริมการออกกำลังกายในประชาชนเพื่อลดการเกิดโรคต่าง ๆ^{๕๗}

๘. ด้านการส่งเสริมมุ่งเน้นไปถึงองค์กรของภาครัฐ จัดการอบรมเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในส่วนของการประชาชนที่ไม่เข้าใจวิธีการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประชาชนในช่วงวัย^{๕๘}

๙. หาวิธีการจัดกิจกรรมลงพื้นที่ถามความเห็นของประชาชนว่าถนัดทางด้านใดจะได้นำมาทำเป็นกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนในช่วงวัยได้แสดงศักยภาพที่ตัวเองถนัด^{๕๙}

๑๐. จัดตั้งโรงเรียนพัฒนาอาชีพเพื่อให้ประชาชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประชาชนส่งเสริมการออกกำลังกายและสนับสนุนการจัดกิจกรรมนันทนาการส่งเสริมการฝึกอาชีพและจัดหางานที่เหมาะสมกับวัย^{๖๐}

^{๕๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๕๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๕๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๕๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๕๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๕๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๕๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๕๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๕๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

๑๑. จัดให้มีการเรียนการสอนในรูปแบบส่งเสริมอาชีพให้กับประชาชนเพื่อมาทำกิจกรรมที่สามารถพัฒนาศักยภาพของประชาชน เพื่อที่จะนำความรู้ที่ได้จากการเรียนมาต่อยอดให้เกิดเป็นภูมิปัญญา^{๖๑}

๑๒. ส่งเสริมให้อยู่ในครอบครัวตนเองอย่างปกติสุขได้ด้วยการวางแผน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเข้าใจปัญหาและมีรายได้ โดยยึดหลักธรรม^{๖๒}

๑๓. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์และให้สอดคล้องกับประชาชนเพื่อจะได้เข้าถึงความต้องการของผู้สูงอายุได้มากขึ้น^{๖๓}

๑๔. ส่วนงานภาครัฐหรือส่วนงานราชการสามารถส่งเสริมการพัฒนาหรือส่งเสริมให้ประชาชนมั่นใจได้ แต่อย่างไรก็ตามควรจะให้ประชาชนได้แสดงถึงความต้องการของตนเองว่าต้องการพัฒนาตนเองในด้านใดและต้องการความช่วยเหลือในด้านใดเป็นเรื่องหลัก^{๖๔}

๑๕. จัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับประชาชนฝึกอบรมเสริมการเรียนรู้ให้ประชาชนในด้านกิจกรรมที่ประชาชนในแต่ละช่วงวัยนัดพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนให้เหมาะสมกับแหล่งเรียนรู้ของประชาชน^{๖๕}

๑๖. เป็นการส่งเสริมและรักษาสีทธิประโยชน์ พบปะสังสรรค์ ส่งเสริมสุขภาพส่งเสริมกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในช่วงวัยและสังคม และกิจกรรมที่ดำเนินการมาจะมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้ด้านกฎหมาย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้านการให้ความรู้ทางด้านธรรมะ เช่น โครงการธรรมะเพื่อประชาชนจิตใจขึ้นบาน โครงการถ่ายทอดภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของประชาชน โครงการทัศนศึกษาดูงานด้านอาชีพและศิลปะวัฒนธรรม เป็นต้น^{๖๖}

๑๗. ส่งเสริมให้ประชาชนทุกช่วงวัยมีกิจกรรมที่สมกับวัยเพื่อพัฒนาจิตใจให้สดใส^{๖๗}

๔.๒.๒ การเสริมสร้างสังคมสันติจิตใจ

๑. ประชาชนแต่ละช่วงวันควรปรับจิตใจให้แจ่มใส ไม่ยึดติดอดีต ไม่กังวลถึงอนาคต มีชีวิตที่เป็นสุขในปัจจุบันขณะ และควรปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น หลักอริยสัจ ๔ ที่สอนให้รู้จักปัญหา (ทุกข์) เหตุที่เกิดของปัญหา (สมุทัย) การแก้ปัญา (นิโรธ) และวิธีการจัดการกับปัญหา (มรรค) เป็นต้น^{๖๘}

๒. ควรสร้างพลังทางจิตและอารมณ์ให้โปร่งใส สดชื่น ไม่หดหู่ และต้องฝึกจิตให้เข้มแข็งเมื่อเจออารมณ์กระทบ ปรับจิตให้นิ่ง ยอมรับความเป็นจริง โดยยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล ได้แก่การไม่ประพฤตสิ่งที่ทำให้เกิดโทษแก่ตนและผู้อื่น สมาธิ คือ ทำจิตใจให้เข้มแข็ง มีเมตตาต่อกัน และ

^{๖๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๖๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๖๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๖๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๖๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๖๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๖๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๖๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๖๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

ปัญญา คือ รู้ทางเจริญและทางเสื่อมของชีวิตแล้วเลือกปฏิบัติตนให้ดี เพื่อความสุขของตนเองและคนรอบข้าง^{๖๙}

๓. ต้องเข้าใจความจริงของชีวิตและความจริงของโลก เข้าใจตัวเอง ทำจิตให้สงบ เมื่อจิตสงบ ความสว่างก็เกิดขึ้น ทุกอย่างของมนุษย์อยู่ที่จิต ถ้าจิตสงบ หยุดคิดในเรื่องไม่มีประโยชน์หรือเรื่องที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในอดีตหรือเรื่องที่ยังมาไม่ถึงในอนาคต อยู่อย่างเข้าใจตนเอง ไม่คาดหวังกับลูกหลานหรือผู้เลี้ยงดู เข้าใจสภาวะ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ความสุขก็เกิดขึ้นได้^{๗๐}

๔. การปรับอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญสำหรับประชาชนในช่วงวัยของแต่ละคนต้องควบคุมอารมณ์ไม่ให้ฟุ้งซ่าน รู้จักปล่อยวาง รวมถึงต้องดูแลสุขภาพจิตผู้เกษียณ โดยการใช้หลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ทำจิตใจให้สบาย ไม่เคร่งเครียด เพราะหากผู้เกษียณอายุมีสภาพจิตใจแย่ลง จะทำให้รู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองต่ำ เป็นภาระแก่ลูกหลาน เคยมีเงินเดือน มีรายได้ ทำประโยชน์ แต่เมื่อร่างกาย สังขารแยกลง รายได้หรือสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดความหวั่นไหว หงุดหงิด น้อยใจง่ายและส่งผลเสียต่อร่างกายและจิตใจในที่สุด^{๗๑}

๕. ด้านการพัฒนาจิตให้แจ่มใส มีความเข้มแข็ง ไม่อ่อนไหวตามอารมณ์ที่มากระทบ โดยการปฏิบัติธรรมและปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา^{๗๒}

๖. ด้านการตรวจสอบสภาวะจิตใจและอารมณ์ หมั่นตรวจสอบสภาพจิตใจและอารมณ์เสมอ ให้จิตเข้าใจความจริงของชีวิตและของโลก ไม่ยึดติด เข้าใจหลักความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งในโลก^{๗๓}

๗. ด้านการรักษาจิตใจและอารมณ์ไม่ให้ฟุ้งซ่าน หงุดหงิด หดหู่ เป็นต้น ให้คงอยู่ในสภาวะที่เป็นสุขและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขตามสภาพความเป็นจริงของตน^{๗๔}

๘. ด้านการปรับจิตและอารมณ์ให้หนึ่ง ผู้เกษียณอายุการทำงานต้องปรับจิตให้หนึ่ง ไม่ยึดติดอดีต ไม่กังวลอนาคต มีชีวิตที่เป็นสุขในปัจจุบันขณะ และเข้าใจหลักอริยสัจ ๔^{๗๕}

๔.๒.๓ การเสริมสร้างสังคมสันติด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

๑. การจัดเตรียมความพร้อมด้านการเงินไว้สำหรับประชาชนในช่วงวัยจะต้องประมาณการรายจ่ายประจำเดือน ประจำปี อาจจะต้องวางแผนการออมเงินและการลงทุนไว้แบบสะสมทรัพย์หรือแบบบำนาญ เงินจากกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ อื่น ๆ เป็นต้น^{๗๖}

๒. การจัดเตรียมความสมบูรณ์ด้านสุขภาพ ได้แก่ แผนการตรวจสุขภาพ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับปัจจัยสี่ในการดำรงชีพ เป็นต้น^{๗๗}

^{๖๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๗๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๗๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๗๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๗๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๗๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๗๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๗๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๗๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

๓. การจัดเตรียมความพร้อมด้านเทคโนโลยี สำหรับประชาชนในแต่ละช่วงวัยต้องศึกษาข้อมูล เรียนรู้วิธีการใช้ และมองหาวาเทคโนโลยี หรือนวัตกรรมใดช่วยทุ่นแรงหรือแบ่งเบาให้กับตนเองได้บ้าง เช่น เครื่องออกกำลังกาย เป็นต้น^{๗๘}

๔. การจัดเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพใจ เพื่อรับมือความอ่อนไหวของสภาวะจิตใจ เพราะจะพบปะผู้คนน้อยลง ดังนั้น ต้องเข้าใจตนเองและยอมรับความจริง หากิจกรรมคลายเหงา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เกษียณอายุการทำงานไม่เบื่อ กิจกรรมต่าง ๆ ถือเป็นเรื่องสนุก ทำหาย แต่ต้องพิจารณากิจกรรมให้เหมาะสมตามกำลังตนเอง ได้แก่ การกวาดบ้าน ถูบ้าน รดน้ำต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น หรืองานอดิเรก เช่น จัดสวน วาดภาพ ร้องเพลง เต้นลีลาศ เป็นต้น^{๗๙}

๕ ต้องมีประมาณการรายจ่ายประจำเดือน ประจำปีให้ชัดเจน และต้องวางแผนการออมเงินและการลงทุนอย่างเหมาะสมด้วย^{๘๐}

๖. ต้องวางแผนการตรวจสุขภาพ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ และเตรียมความพร้อมด้านปัจจัยสี่ในการดำรงชีพให้เหมาะสม^{๘๑}

๗. รับมือความอ่อนไหวของสภาวะจิตใจ ต้องเข้าใจตนเองและยอมรับความจริงของชีวิต เตรียมหากิจกรรมคลายเหงา^{๘๒}

๘. ต้องศึกษาข้อมูล เรียนรู้วิธีการใช้ และค้นหาวาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใดที่จะช่วยให้การดำรงชีวิตเป็นไปโดยสะดวก สบาย^{๘๓}

๔.๒.๔ การเสริมสร้างสังคมสันติด้านสิ่งแวดล้อม

๑. ควรเตรียมตัวให้พร้อมทางด้าน ทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย และความพร้อมด้านจิตใจ ต้องวางแผนชีวิตว่าจะใช้จ่ายอย่างไร ในส่วนใดบ้าง และต้องตัดสินใจว่าจะอยู่ร่วมกับใคร อย่างไรและผู้ให้อาศัยจะยอมรับเราหรือไม่ เป็นต้น^{๘๔}

๒. การทำงานต้องรู้จักบริหารชีวิตตนเองไม่ให้เหี่ยวเฉา หรือเกิดอาการเบื่อหน่าย ซึมเศร้า โดยการเลือกทำกิจกรรมทางสังคมที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับตนเอง มีความสุขที่ได้กระทำ และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวม เช่น การเข้าร่วมกับสโมสรโรตารี การร่วมทำกิจกรรมกับมูลนิธิ การเข้าวัดปฏิบัติธรรม เป็นต้น^{๘๕}

๓. ประชาชนจะต้องใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและสภาพที่อาศัยให้สะอาดถูกสุขลักษณะ ทั้งภายในบ้านและภายนอกบ้าน จัดวางสิ่งของเป็นระเบียบ หยิบใช้ได้ง่ายและทันท่วงที^{๘๖}

^{๗๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๗๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๘๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๘๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๘๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๘๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๘๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๘๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๘๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

๔. ควรจัดสภาพแวดล้อมภายในบ้านเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ ได้แก่ จัดแสงสว่างให้เพียงพอ พื้นเปียกหรือลื่น ระดับพื้นไม่สม่ำเสมอ บันได ควรติดราวจับ ประตูไม่ควรมีธรณีประตูเพราะเป็นสาเหตุการสะดุด ประตูควรเป็นประตูบานเลื่อน ห้องนอนควรจัดให้อยู่ในพื้นที่ที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่ร้อนอบอ้าวเกินไปและสุดท้ายต้องมีสัญญาณขอความช่วยเหลือทุกจุด ห้องนอน ห้องน้ำ หรือห้องที่ใช้ประจำ เป็นต้น^{๘๗}

๕. เลือกปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เหมาะสม เช่น อยู่ในที่ชุมชนที่เข้าใจ และเอื้อต่อการดำเนินชีวิตประชาชนแต่ละช่วงวัย เลือกปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนที่เป็นกัลยาณมิตร ชักชวนกันทำดี รักษาศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น^{๘๘}

๖. ด้านการเตรียมพร้อม ทั้งทางด้าน ทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย และความพร้อมด้านจิตใจ^{๘๙}

๗. ด้านการบริหารชีวิตตนเองไม่ให้เหี่ยวเฉา หดหู่ ทำตนให้เป็นประโยชน์^{๙๐}

๘. ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับผู้สูงวัย^{๙๑}

๙. ด้านการปฏิสัมพันธ์กับสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เป็นกัลยาณมิตร^{๙๒}

๔.๓ การพัฒนาการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๓.๑ การพัฒนาด้านร่างกาย

๑. การดูแลประชาชนด้านบริการสาธารณสุขและสุขภาพเป็นหลักและมีความพร้อมในการดำเนินงานด้านนี้ค่อนข้างสูงเนื่องจากมีทรัพยากรและหน่วยงานด้านสาธารณสุขให้บริการสุขภาพกับประชาชนกระจายอยู่อย่างครอบคลุมพื้นที่และสามารถเข้าถึงประชาชนได้ทั่วถึงซึ่งหน่วยงานเหล่านั้นเป็นกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนการดูแลประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ด้านสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๙๓}

๒. สร้างทีมจิตอาสาในการดูแลช่วยเหลือประชาชนจนถึงการตั้งโรงเรียนพัฒนาอาชีพ รวมทั้งครูและวิทยากรในโรงเรียนสอนเป็นจิตอาสาสามารถร่วมกันดูแลประชาชนเพื่อให้เข้าใจในบริบทของการเป็นอยู่ของประชาชนด้วยใจ อาสา^{๙๔}

๓. วางแผนมอบนโยบายให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบได้นำไปปฏิบัติและ เผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชนเพื่อที่จะได้เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น^{๙๕}

^{๘๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๘๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๘๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๙๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๙๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๙๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๙๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๙๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๙๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

๔. ในส่วนของตรงนี้ควรจะมีมุ่งเน้นไปทางเจ้าหน้าที่ที่ได้รับหน้าที่บริหาร ไม่มีการติดตาม ประเมินผลในโครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เพื่อจะได้นำมาแก้ไขและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป^{๙๖}

๕. การบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุและการพัฒนาบุคลากร ด้านผู้สูงอายุ นั้น ส่วนงานราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นองค์กรภาครัฐควรต้องให้ความสำคัญอย่างโดยสร้างหลักสูตรการสร้างการรับรู้ในการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ การดูแลสุขภาพการ สร้างรายได้การพัฒนาบุคลากรให้ครบถ้วนทุกมิติเพื่อประโยชน์ของการดำรงชีวิตของประชาชนทุก ช่วงวัย^{๙๗}

๖. ต้องสร้างแรงจูงใจให้กับเจ้าหน้าที่เพื่อให้มีขวัญกำลังใจในการทำงานผลงานที่ได้จะ ออกมาอย่างมีประสิทธิภาพ^{๙๘}

๗. ความทันสมัยเท่าทันปัจจุบันสนับสนุนการดูแลประชาชนในเรื่องการดูแลสุขภาพ แนะนำวิธีการดูแลสุขภาพตัวเองอย่างถูกต้องการปฏิบัติตัวในวัยของประชาชนควรปฏิบัติตัวอย่างไร^{๙๙}

๘. ในส่วนของตรงนี้ควรจะมีมุ่งเน้นไปทางเจ้าหน้าที่ที่ได้รับหน้าที่บริหาร ไม่มีการติดตาม ประเมินผลในโครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เพื่อจะได้นำมาแก้ไขและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป^{๑๐๐}

๙. ติดตามผลงาน หรือกิจกรรมที่ได้จัดขึ้นเพื่อจะได้รู้ว่าประชาชนในแต่ละช่วงวัยมีความ สมัยใจหรือไม่หรือสนใจจะทำกิจกรรมประเภทแบบไหน^{๑๐๑}

๑๐. ประชาชนแต่ละช่วงวัยได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากสังคมมีโอกาส ได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัย ตามความสมัยใจของตนเอง^{๑๐๒}

๑๑. สนับสนุนในการทำงานดูแลประชาชนเพื่อเป็นการส่งเสริมศักยภาพของประชาชน ในช่วงวัย^{๑๐๓}

๑๒. พัฒนางานแก่ประชาชนโดยหางานอดิเรกให้ทำ เช่น ถักทอ ทำอาหาร ขนม ท่องเที่ยว เต้น รำ โดยบุคลากรของส่วนงานราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงาน โรงพยาบาลประจำอำเภอต้องพร้อมสนับสนุนทางสังคมเงินและเวลาหากประชาชนมีรายได้ก็ทำให้ มั่นคงมากขึ้น^{๑๐๔}

๑๓. หาข้อมูลและแนวทางในการปฏิบัติต่อประชาชนซึ่งการดูแลประชาชนหรือการ สื่อสารนั้นต้องมีความรู้ความเข้าใจ จนถึง บุคลากรที่ได้รับมอบหมายมาทำหน้าที่เกี่ยวกับประชาชน

^{๙๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๙๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๙๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๙๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

ต้องผ่านการอบรมเพื่อให้ประชาชนในช่วงวัยเกิดความเชื่อมั่นและมั่นใจในตัวขององค์กรที่เข้ามาช่วยเหลือ^{๑๐๕}

๑๔. ดำเนินการให้ครอบคลุมทุกมิติ คือ ให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้รับความคุ้มครองสิทธิและการได้รับสวัสดิการต่าง ๆ จากภาครัฐหรือหน่วยงานใดขององค์กร^{๑๐๖}

๑๕. ด้านการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาบุคลากรด้านการบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานประชาชนนั้นต้อง มีการคัดกรองบุคลากรที่เข้ามาทำงานในองค์กรเพื่อให้ได้ บุคลากรที่ดีตามวัตถุประสงค์ที่หน่วยงานต้องการเพื่อให้ผู้ที่เข้ารับหน้าที่ทางด้านดูแลประชาชนนั้นได้มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้^{๑๐๗}

๑๖. การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาบุคลากรด้านประชาชนนั้น จะขอยกตัวอย่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ โดยการดำเนินโครงการและกิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความต้องการของสมาชิกและภาคีเครือข่ายเข้ามาเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนและเพื่อให้เกิดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนั้นการบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานเพื่อให้เกิดความชำนาญสนับสนุนการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุและได้รับการทำงานกับท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น^{๑๐๘}

๑๗. ควรมีการจัดตั้งรวมกลุ่มของช่วงวัยของประชาชน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งสำคัญมากที่ช่วยเหลือในด้านเอกสาร และติดตามพิจารณาผลการจัดกิจกรรมทุก ๆ ครั้งที่จบลง^{๑๐๙}

๔.๓.๒ การพัฒนาด้านจิตใจ

๑. ประชาชนแต่ละช่วงวันควรปรับจิตใจให้แจ่มใส ไม่ยึดติดอดีต ไม่กังวลถึงอนาคต มีชีวิตที่เป็นสุขในปัจจุบันขณะ และควรปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น หลักอริยสัจ ๔ ที่สอนให้รู้จักปัญหา (ทุกข์) เหตุที่เกิดของปัญหา (สมุทัย) การแก้ปัญา (นิโรธ) และวิธีการจัดการกับปัญหา (มรรค) เป็นต้น^{๑๑๐}

๒. ควรสร้างพลังทางจิตและอารมณ์ให้โปร่งใส สดชื่น ไม่หดหู่ และต้องฝึกจิตให้เข้มแข็งเมื่อเจออารมณ์มากระทบ ปรับจิตให้นิ่ง ยอมรับความเป็นจริง โดยยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล ได้แก่ การไม่ประพฤติสิ่งทำให้เกิดโทษแก่ตนและผู้อื่น สมาธิ คือ ทำจิตใจให้เข้มแข็ง มีเมตตาต่อกัน และปัญญา คือ รู้ทางเจริญและทางเสื่อมของชีวิตแล้วเลือกปฏิบัติตนให้ดี เพื่อความสุขของตนเองและคนรอบข้าง^{๑๑๑}

๓. ต้องเข้าใจความจริงของชีวิตและความจริงของโลก เข้าใจตัวเอง ทำจิตให้สงบ เมื่อจิตสงบ ความสว่างก็เกิดขึ้น ทุกอย่างของมนุษย์อยู่ที่จิต ถ้าจิตสงบ หยุดคิดในเรื่องไม่มีประโยชน์หรือ

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

เรื่องที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในอดีตหรือเรื่องที่ยังมาไม่ถึงในอนาคต อยู่อย่างเข้าใจตนเอง ไม่คาดหวังกับลูกหลานหรือผู้เลี้ยงดู เข้าใจสภาวะ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ความสุขก็เกิดขึ้นได้^{๑๑๒}

๔. การปรับอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญสำหรับประชาชนในช่วงวัยของแต่ละคนต้องควบคุมอารมณ์ไม่ให้ฟุ้งซ่าน รู้จักปล่อยวาง รวมถึงต้องดูแลสุขภาพจิตผู้เกษียณ โดยการใช้กิจกรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ทำจิตใจให้สบาย ไม่เคร่งเครียด เพราะหากผู้เกษียณอายุมีสภาพจิตใจแย่ลง จะทำให้รู้สึกว่ามันตัวเองด้อยค่า เป็นภาระแก่ลูกหลาน เคยมีเงินเดือน มีรายได้ ทำประโยชน์ แต่เมื่อร่างกาย สังขารแยกลง รายได้หรือสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดความหวั่นไหว หงุดหงิด น้อยใจง่ายและส่งผลเสียต่อร่างกายและจิตใจในที่สุด^{๑๑๓}

๕. ด้านการพัฒนาจิตใจให้แจ่มใส มีความเข้มแข็ง ไม่อ่อนไหวตามอารมณ์ที่มากระทบ โดยการปฏิบัติธรรมและปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา^{๑๑๔}

๖. ด้านการตรวจสอบสภาวะจิตใจและอารมณ์ หมั่นตรวจสอบสภาพจิตใจและอารมณ์เสมอ ให้จิตเข้าใจความจริงของชีวิตและของโลก ไม่ยึดติด เข้าใจหลักความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งในโลก^{๑๑๕}

๗. ด้านการรักษาจิตใจและอารมณ์ไม่ให้ฟุ้งซ่าน หงุดหงิด หดหู่ เป็นต้น ให้คงอยู่ในสภาวะที่เป็นสุขและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขตามสภาพความเป็นจริงของตน^{๑๑๖}

๘. ด้านการปรับจิตและอารมณ์ให้หนึ่ง ผู้เกษียณอายุการทำงานต้องปรับจิตให้หนึ่ง ไม่ยึดติดอดีต ไม่กังวลอนาคต มีชีวิตที่เป็นสุขในปัจจุบันขณะ และเข้าใจหลักอริยสัจ ๔^{๑๑๗}

๔.๓.๓ การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม

๑. ด้านการพัฒนาและเผยแพร่ นั้น ควรจะเจาะจงไปถึงกลุ่มใหญ่หรือฝ่ายประชาสัมพันธ์ตามหมู่บ้านในเขตอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อให้ข้อมูลเหล่านี้เข้าถึงประชาชนได้ง่ายขึ้น^{๑๑๘}

๒. จัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพประจำตำบลโดยคำนึงถึงบริบทของประชาชนทุกด้านและช่วยเหลือให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น^{๑๑๙}

๓. จัดองค์ความรู้ให้กับประชาชนไม่ว่าจะเป็นที่ศาลาประชาคมประจำหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้รับฟัง^{๑๒๐}

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

๔. ด้านการพัฒนาเผยแพร่องค์ความรู้จะมีวิทยากรเฉพาะทางที่สามารถบรรยายให้ประชาชนเข้าใจง่ายและสามารถปฏิบัติตามได้ในการพัฒนาอาชีพ^{๑๒๑}

๕. สำหรับด้านการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเผยแพร่องค์ความรู้สำหรับประชาชนในช่วงวัยการรวมตัวของประชาชนในอนาคตต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ดังนั้น ด้านการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ต้องลักษณะที่แตกต่างกับที่เป็นอยู่ปัจจุบันหมายความว่า การพัฒนาและเผยแพร่ต้องมีเครื่องมือให้ทันกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วสังคมยุคดิจิทัลเกิดขึ้นในปัจจุบันและต้องมีการพัฒนาขึ้นในอนาคต^{๑๒๒}

๖. ต้องสนับสนุนด้านเผยแพร่องค์ความรู้ให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้ข้อมูลออกไปถึงประชาชนนั้นถูกต้องเมื่อผู้สูงอายุได้รับข้อมูลก็จะปฏิบัติตามได้^{๑๒๓}

๗. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับประชาชนมีการทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยบ่อยเพื่อช่วยให้เกิดความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีคุณค่าในช่วงวัยของประชาชน^{๑๒๔}

๘. ด้านการพัฒนาเผยแพร่องค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ควรจะมีวิทยากรเฉพาะทางที่สามารถบรรยายให้ประชาชนในแต่ละช่วงวัยเข้าใจง่ายและสามารถปฏิบัติตามได้^{๑๒๕}

๙. ทุก ๆ ครึ่งเดือนควรจะมีการแสดงหรือการประชาสัมพันธ์ไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ ให้ได้ทราบข้อมูลด้านต่าง ๆ จะได้เตรียมตัวหรือปฏิบัติตาม^{๑๒๖}

๑๐. จัดทำและพัฒนาระบบข้อมูลของประชาชนให้ถูกต้องและทันสมัยติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการส่งเสริมและการพัฒนาประชาชนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ^{๑๒๗}

๑๑. เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาอาชีพไปเป็นวิทยากรตามสถานที่ศึกษา ที่ จัดตั้งการเรียนรู้ เกี่ยวกับภูมิปัญญาของไทย เช่น การทำขนม การทำสวนแบบผสมผสาน เป็นต้น^{๑๒๘}

๑๒. จะทำการเผยแพร่โดยใช้ภาพหรือวิดีโอลงเผยแพร่ทางโซเชียลมีเดียจัดการเรียนรู้ทุกวิชาในหลักวิชาเรียนรู้ที่ประชาชนควรรู้เน้นทักษะชีวิตเพื่อการดำรงชีวิต^{๑๒๙}

๑๓. ด้านการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการพัฒนาอาชีพนั้นควรจะมีการประกาศ หรือมีการสื่อสารที่เข้าถึงง่าย^{๑๓๐}

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

๑๔. พัฒนาเผยแพร่องค์ความรู้สำหรับประชาชนการรวมตัวของประชาชนในช่วงวัยในอนาคตต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบันดังนั้นด้านการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ต้องลักษณะที่แตกต่างกับที่เป็นอยู่ปัจจุบันหมายความว่า การพัฒนาและเผยแพร่ต้องมีเครื่องมือให้ทันกับสถานการณ์^{๑๓๑}

๑๕. การเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการพัฒนาอาชีพนั้นควรนำสื่อสารทางโทรทัศน์โทรศัพท์มาปรับใช้ให้ผู้สูงอายุนั้นได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทุกช่องทางโดยที่ไม่ต้องเดินทางไปที่องค์กรหรือหน่วยงานสามารถติดตามข่าวสารได้ที่บ้าน^{๑๓๒}

๑๖. สำหรับการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการพัฒนาอาชีพนั้น เรื่องของการดูแลสุขภาพกาย และใจเป็นเรื่องสำคัญการทำกิจกรรมต่าง ๆ จึงควรมีการให้ความรู้ด้านสุขภาพด้านอารมณ์สังคมและสติปัญญาควบคู่กันไป^{๑๓๓}

๑๗. นอกจากองค์ความรู้ต่าง ๆ แล้วภูมิปัญญาท้องถิ่นก็สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้ประชาชนได้มีกิจกรรมได้ใช้เวลาว่างศึกษาภูมิปัญญาเพื่อให้มีสุขภาพจิตที่ดี^{๑๓๔}

๔.๓.๔ การพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๑. ควรเตรียมตัวให้พร้อมทางด้าน ทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย และความพร้อมด้านจิตใจ ต้องวางแผนชีวิตว่าจะใช้จ่ายอย่างไร ในส่วนใดบ้าง และต้องตัดสินใจว่าจะอยู่ร่วมกับใคร อย่างไรและผู้ให้อาศัยจะยอมรับเราหรือไม่ เป็นต้น^{๑๓๕}

๒. การทำงานต้องรู้จักบริหารชีวิตตนเองไม่ให้เหี่ยวเฉา หรือเกิดอาการเบื่อหน่าย ซึมเศร้า โดยการเลือกทำกิจกรรมทางสังคมที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับตนเอง มีความสุขที่ได้กระทำ และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวม เช่น การเข้าร่วมกับสโมสรโรตารี การร่วมทำกิจกรรมกับมูลนิธิ การเข้าวัดปฏิบัติธรรม เป็นต้น^{๑๓๖}

๓. ประชาชนจะต้องใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและสภาพที่อาศัยให้สะอาดถูกสุขลักษณะ ทั้งภายในบ้านและภายนอกบ้าน จัดวางสิ่งของเป็นระเบียบ หยิบใช้ได้ง่ายและทันท่วงที^{๑๓๗}

๔. ควรจัดสภาพแวดล้อมภายในบ้านเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ ได้แก่ จัดแสงสว่างให้เพียงพอ พื้นเปียกหรือลื่น ระดับพื้นไม่สม่ำเสมอ บันได ควรติดราวจับ ประตูไม่ควรมีธรณีประตูเพราะเป็นสาเหตุการสะดุด ประตูควรเป็นประตูบานเลื่อน ห้องนอนควรจัดให้อยู่ในพื้นที่ที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่ร้อนอบอ้าวเกินไปและสุดท้ายต้องมีสัญญาณขอความช่วยเหลือทุกจุด ห้องนอน ห้องน้ำ หรือห้องที่ใช้ประจำ เป็นต้น^{๑๓๘}

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

๕. เลือกปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เหมาะสม เช่น อยู่ในที่ชุมชนที่เข้าใจ และเอื้อต่อการดำเนินชีวิตประชาชนแต่ละช่วงวัย เลือกปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนที่เป็นกัลยาณมิตร ชักชวนกันทำดี รักษาศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น^{๑๓๙}

๖. ด้านการเตรียมพร้อม ทั้งทางด้าน ทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย และความพร้อมด้านจิตใจ^{๑๔๐}

๗. ด้านการบริหารชีวิตตนเองไม่ให้เหี่ยวเฉา หดหู่ ทำตนให้เป็นประโยชน์^{๑๔๑}

๘. ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับผู้สูงวัย^{๑๔๒}

๙. ด้านการปฏิสัมพันธ์กับสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เป็นกัลยาณมิตร^{๑๔๓}

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ๓) เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังแผนภาพที่ ๔.๑

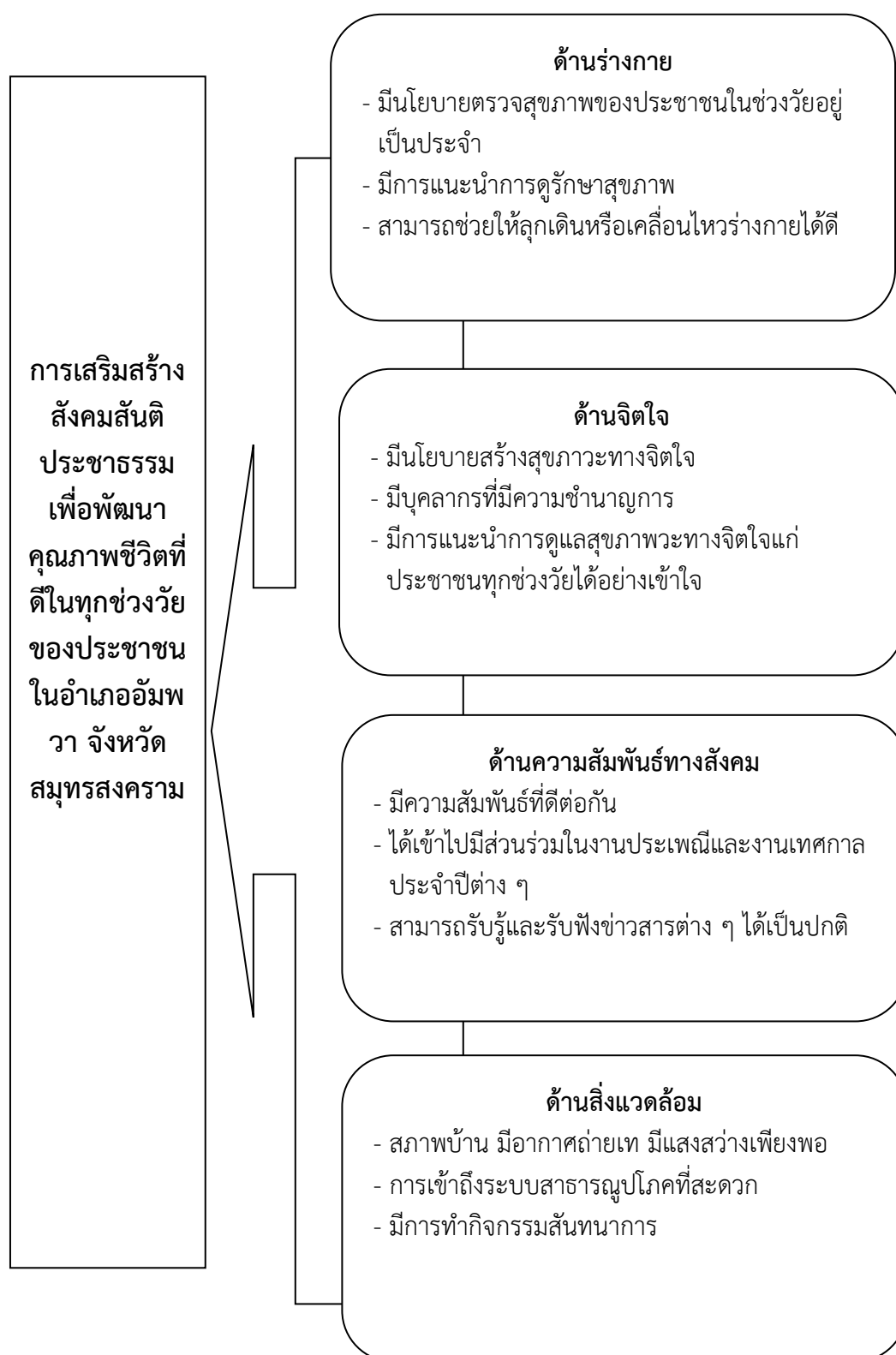
^{๑๓๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖.

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังอธิบายได้ว่า

การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนทั้ง ๔ ด้าน ดังกล่าวเป็นปัจจัยพื้นฐาน ๒ ประการ คือ

๑. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน มีลักษณะดังนี้

๑) ด้านร่างกาย ประกอบด้วย มีนโยบายตรวจสุขภาพประชาชนทุกช่วงวัยอยู่เป็นประจำ มีการแนะนำการดูแลสุขภาพและประชาชนสามารถช่วยให้ลูกเดินหรือเคลื่อนไหวร่างกายได้ดี

๒) ด้านจิตใจ ประกอบด้วย มีนโยบายสร้างสุขภาวะทางจิตใจมีบุคลากรที่มีความชำนาญการและมีการแนะนำการดูแลสุขภาพทางจิตใจแก่ประชาชนทุกช่วงวัยได้อย่างเข้าใจ

๓) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ประกอบด้วย มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในงานประเพณีและงานเทศกาลประจำปีต่าง ๆ และผู้สูงอายุสามารถรับรู้และรับฟังข่าวสารต่าง ๆ ได้เป็นปกติ

๔) ด้านสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย สภาพบ้าน มีอากาศถ่ายเท มีแสงสว่างเพียงพอ การเข้าถึงระบบสาธารณสุขโรคที่สะดวกและมีการทำกิจกรรมสันทนาการ

๒. สวัสดิการของประชาชน มีลักษณะ ดังนี้

๑) ระบบการจัดการที่ทันสมัย ประกอบด้วย การจัดบริการที่ทันสมัย รวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ ความสะดวกในการขอรับบริการและความสะดวกในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

๒) ประชาชนทุกช่วงวัยได้รับการดูแลอย่างดีจากส่วนงานภาครัฐ ประกอบด้วย การดูแลผู้สูงอายุอย่างมีระบบมีขั้นตอนและมีประสิทธิภาพ การบริการให้ความรู้ด้วยความเต็มใจจากบุคลากรและการให้บริการอย่างเสมอภาค

๓) ประชาชนมีความพึงพอใจ ประกอบด้วย การให้บริการอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้สำหรับผู้สูงอายุที่รับบริการสาธารณะอย่างทั่วถึงและมีความเหมาะสมและเพียงพอของสถานที่รองรับบริการ

๔) สถานที่รองรับประชาชน ประกอบด้วย มีสถานที่พักผ่อนสำหรับประชาชนอย่างเพียงพอมีสถานที่สำหรับรองรับใช้บริการที่เหมาะสมและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับประชาชน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาบริบทการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ๓) เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาข้อมูลที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-interview) เพื่อเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยแก่ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้คำแนะนำและรับรองความเหมาะสมถูกต้อง ผลจากการศึกษาวิจัยสรุปได้ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ บริบทการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๑) ด้านร่างกาย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน คือ การเปลี่ยนแปลงของร่างกายในทางเสื่อมจะมีผลต่อทุกอวัยวะ อย่างไรก็ตามคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนคือการดูแลและเอาใจใส่จากลูกหลานทุกวัน หรือเรียกว่าเริ่มเตรียมความพร้อมจากสถาบันครอบครัว และการให้ความรู้ด้านการปฏิบัติตัวในช่วงวัยของประชาชน เช่น การทานอาหาร การออกกำลังกาย การใช้เวลาว่าง เป็นต้น การส่งเสริมให้บุคคลทุกช่วงวัยตอนบ้านปลายชีวิตเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุที่มีคุณภาพทางด้านร่างกาย คือ การส่งเสริมการออกกำลังกายและให้ความสำคัญในการตรวจร่างกายประจำปี การเสริมสร้างสุขภาพร่างกายอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ ตลอดจนจนถึงการเตรียมความพร้อมทางจิตใจ โดยได้มีการกำหนดนโยบายของผู้บริหารสูงสุดของทางราชการที่จะดำเนินการให้เกิดความพร้อมเพื่อดูแลประชาชนจะถูกกำหนดไว้ในแผนพัฒนาของจังหวัดสมุทรสงคราม ที่เป็นกรอบและเครื่องมือในการปฏิบัติงานภายใน

ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาสังคม ทั้งนี้ ต้องมีการเตรียมความพร้อมประชาชนในแต่ละช่วงวัยต้องเข้าใจบริบทของประชากรที่อยู่ในพื้นที่ก่อนว่ามีความต้องการอะไรเป็นความต้องการของประชาชนในพื้นที่จริง ๆ ด้วยวัตถุประสงค์ ๖ ประการด้วยกันคือ ประการที่ ๑ เพื่อรักษาสิทธิประโยชน์ของประชาชนตามกฎหมาย ประการที่ ๒ เพื่อเป็นศูนย์รวมพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชน ประการที่ ๓ เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรเอกชนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับประชาชนทั้งในและต่างจังหวัด ประการที่ ๔ เพื่อเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพประชาชน ประการที่ ๕ เพื่อเป็นศูนย์การจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและสังคม และประการที่ ๖ เพื่อเป็นศูนย์ประชาสัมพันธ์กิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและสังคม

๒) ด้านจิตใจ

ประชาชนแต่ละช่วงวัยควรปรับจิตใจให้แจ่มใส ไม่ยึดติดอดีต ไม่กังวลถึงอนาคต มีชีวิตที่เป็นสุขในปัจจุบันขณะ โดยดการสร้างพลังทางจิตและอารมณ์ให้โปร่งใส สดชื่น ไม่หดหู่ และต้องฝึกจิตให้เข้มแข็งเมื่อเจออารมณ์มากระทบ ปรับจิตใจให้นิ่ง ยอมรับความเป็นจริง และต้องเข้าใจความจริงของชีวิตและความจริงของโลก เข้าใจตัวเอง ทำจิตให้สงบ เมื่อจิตสงบ ความสว่างก็เกิดขึ้น ทุกอย่างของมนุษย์อยู่ที่จิต ถ้าจิตสงบ หยุดคิดในเรื่องไม่มีประโยชน์หรือเรื่องที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในอดีตหรือเรื่องที่ยังมาไม่ถึงในอนาคต การปรับอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญสำหรับประชาชนในช่วงวัยของแต่ละคนต้องควบคุมอารมณ์ไม่ให้ฟุ้งซ่าน รู้จักปล่อยวาง รวมถึงต้องดูแลสุขภาพจิตผู้เกษียณ โดยการใช้หลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ทำจิตใจให้สบาย ไม่เคร่งเครียด เพราะหากผู้เกษียณอายุมีสภาพจิตใจแย่ลง จะทำให้รู้สึกวุ่นวายตนเองด้อยค่า เป็นภาระแก่ลูกหลาน เคยมีเงินเดือน มีรายได้ ทำประโยชน์ แต่เมื่อร่างกาย สังขารแย่ลง รายได้หรือสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดความหวั่นไหว หงุดหงิด น้อยใจง่าย และส่งผลเสียต่อร่างกายและจิตใจในที่สุด

๓) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

การส่งเสริมให้ใช้ประสบการณ์ภูมิปัญญาที่มีติดตัวมาโดยทำเป็นแบบอย่างและแนวทางปฏิบัติให้แก่กันและกัน ส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งพาตัวเองได้โดยการจัดสถานที่ให้ออกกำลังกายพร้อมอุปกรณ์ ส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพเสริมสร้างรายได้เป็นรูปธรรมสร้างจิตอาสาให้กับประชาชนในวัยต่าง ๆ เป็นแกนนำในการบริหารสถานสาธารณ การครอบคลุมทางสังคมสำหรับประชาชนนั้นเป็นสิ่งที่ส่วนงานราชการรวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญและควรให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องของการจะได้สิทธิประโยชน์ ในด้านการคุ้มครองทางสังคมโดยได้รับการสนับสนุนให้มีศูนย์กลางในการประสานการจัดบริการสวัสดิการสังคมและสิทธิของประชาชนของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตามที่กฎหมายกำหนด และการพัฒนาอาชีพเพื่อให้ประชาชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาศักยภาพด้านจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประชาชนในแต่ละช่วงวัย ซึ่งได้การคุ้มครองทางสังคมของประชาชนในเขตอำเภอมัญจาคีรี จังหวัดมหาสารคามนั้น ประชาชนได้รับการดูแลจากส่วนงานราชการหรือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดในพื้นที่มีผู้แทนจากท้องที่ประกอบด้วยกำนันผู้ใหญ่บ้าน อสม เป็นต้น

๔) ด้านสิ่งแวดล้อม

การทำงานต้องรู้จักบริหารชีวิตตนเองไม่ให้เหี่ยวเฉา หรือเกิดการเบื่อหน่าย ซึมเศร้า โดยการเลือกทำกิจกรรมทางสังคมที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับตนเอง มีความสุขที่ได้กระทำ ประชาชนจะต้องใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและสภาพที่อาศัยให้สะอาดถูกสุขลักษณะ ทั้งภายในบ้านและภายนอกบ้าน โดยจัดสภาพแวดล้อมภายในบ้านเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ ได้แก่ จัดแสงสว่างให้เพียงพอ พื้นเปียกหรือลื่น ระดับพื้นไม่สม่ำเสมอ บันได ควรติดราวจับ และให้อยู่ในพื้นที่ที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่ร้อนอบอ้าวเกินไปและสุดท้ายต้องมีสัญญาณขอความช่วยเหลือทุกจุด ห้องนอน ห้องน้ำ หรือห้องที่ใช้ประจำ เป็นต้น โดยอยู่ในที่ชุมชนที่เข้าใจและเอื้อต่อการดำเนินชีวิตประชาชนแต่ละช่วงวัย เลือกภูมิสัมพันธ์กับเพื่อนที่เป็นกัลยาณมิตร ชักชวนกันทำดี รักษาศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น

๕.๑.๒ การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๑) ด้านร่างกาย

การสร้างหลักประกันในช่วงวัยของประชาชนเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมประชาชนมีคุณค่าและศักยภาพสมควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มี ส่วนร่วมขึ้นเป็นประโยชน์ต่อสังคม ส่งเสริมให้ใช้ประสบการณ์ภูมิปัญญาที่มีติดตัวมาโดยทำเป็นแบบอย่างและแนวทางปฏิบัติ ให้แก่กันและกันส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งพาตัวเองได้โดยการจัดสถานที่ให้ออกกำลังกายพร้อมอุปกรณ์ เสริมสร้างรายได้เป็นรูปธรรมสร้างจิตอาสาให้กับประชาชน ส่วนงานภาครัฐมีหน้าที่ในการดูแลประชาชนเป็นหน้าที่หลัก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถส่งเสริมการพัฒนาประชาชนได้อย่างมั่นใจเป็นการส่งเสริมและรักษาสีทธิประโยชน์ พบปะสังสรรค์ ส่งเสริมสุขภาพส่งเสริมกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในช่วงวัยและสังคม และกิจกรรมที่ดำเนินการมาจะมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้ด้านกฎหมาย ด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านการให้ความรู้ทางด้านธรรมะ

๒) ด้านจิตใจ

ประชาชนต้องมีความเข้าใจต่อความจริงของชีวิตและความจริงของโลก เข้าใจตัวเอง ทำจิตให้สงบ เมื่อจิตสงบ ความสว่างก็เกิดขึ้น ทุกอย่างของมนุษย์อยู่ที่จิต ถ้าจิตสงบ หยุดคิดในเรื่องไม่มีประโยชน์หรือเรื่องที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในอดีตหรือเรื่องที่ยังมาไม่ถึงในอนาคต อยู่อย่างเข้าใจตนเอง ไม่คาดหวังกับลูกหลานหรือผู้เลี้ยงดู เข้าใจสภาวะ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ความสุขก็เกิดขึ้นได้ หมั่นตรวจสอบสภาพจิตใจและอารมณ์เสมอ ให้จิตเข้าใจความจริงของชีวิตและของโลก ไม่ยึดติด เข้าใจหลักความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งในโลก

๓) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

การจัดเตรียมความพร้อมด้านการเงินไว้สำหรับประชาชนในช่วงวัยจะต้องประมาณการรายจ่ายประจำเดือน ประจำปี และการจัดเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ ได้แก่ แผนการตรวจสุขภาพ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับปัจจัยสี่ในการดำรงชีพ เป็นต้น ด้านเทคโนโลยี สำหรับประชาชนในแต่ละช่วงวัยต้องศึกษาข้อมูล เรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยี หรือนวัตกรรมใดช่วยทุ่นแรงหรือแบ่งเบาให้กับตนเองได้บ้าง และต้องพิจารณากิจกรรมที่เหมาะสมตามกำลังตนเอง ได้แก่ การกวาดบ้าน ถูบ้าน รดน้ำต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

๔) ด้านสิ่งแวดล้อม

การทำงานต้องรู้จักบริหารชีวิตตนเองไม่ให้เหี่ยวเฉา หรือเกิดการเบื่อหน่าย ซึมเศร้า โดยการเลือกทำกิจกรรมทางสังคมที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับตนเอง มีความสุขที่ได้กระทำ และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม จัดให้มีแสงสว่างให้เพียงพอ พื้นเปียกหรือลื่น ระดับพื้นไม่สม่ำเสมอ และอยู่ในที่ชุมชนที่เข้าใจและเอื้อต่อการดำเนินชีวิตประชาชนแต่ละช่วงวัย เลือกปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนที่เป็นกัลยาณมิตร ชักชวนกันทำดี รักษาศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น

๕.๑.๓ การพัฒนาการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๑) ด้านร่างกาย

การดูแลประชาชนด้านบริการสาธารณสุขและสุขภาพเป็นหลักและมีความพร้อมในการดำเนินงานด้านนี้ค่อนข้างสูงเนื่องจากมีทรัพยากรและหน่วยงานด้านสาธารณสุขให้บริการสุขภาพกับประชาชนกระจายอยู่อย่างครอบคลุมพื้นที่ สร้างทีมจิตอาสาในการดูแลช่วยเหลือประชาชนจนถึงการตั้งโรงเรียนพัฒนาอาชีพรวมทั้งครูและวิทยากรในโรงเรียนสอนเป็นจิตอาสาสามารถร่วมกันดูแลประชาชน โดยต้องสร้างแรงจูงใจให้กับเจ้าหน้าที่เพื่อให้มีขวัญกำลังใจในการทำงานผลงาน และมีความทันสมัยเท่าทันปัจจุบันสนับสนุนการดูแลประชาชนในเรื่องการดูแลสุขภาพแนะนำวิธีการดูแลสุขภาพตัวเองอย่างถูกต้องการปฏิบัติตัวในวัยของประชาชน ทั้งนี้การบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานเพื่อให้เกิดความชำนาญสนับสนุนการพัฒนางานด้านต่าง ๆ

๒) ด้านจิตใจ

การปรับอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญสำหรับประชาชนในช่วงวัยของแต่ละคนต้องควบคุมอารมณ์ไม่ให้ฟุ้งซ่าน รู้จักปล่อยวาง รวมถึงต้องดูแลสุขภาพจิตของประชาชนในช่วงวัย โดยใช้หลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ทำจิตใจให้สบาย ไม่เคร่งเครียด ทำจิตให้สงบ เมื่อจิตสงบ ความสว่างก็เกิดขึ้นทุกอย่างของมนุษย์อยู่ที่จิต โดยยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

๓) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

การเผยแพร่องค์ความรู้สำหรับประชาชนการรวมตัวของประชาชนในช่วงวัยในอนาคตต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบันต้องมีการสนับสนุนด้านเผยแพร่องค์ความรู้ให้มีประสิทธิภาพเพื่อที่ให้ข้อมูลออกไปถึงประชาชน การเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการพัฒนาอาชีพนั้นควรนำสื่อสารทางโทรทัศน์โทรศัพท์มาปรับใช้ให้ประชาชนในช่วงวัยนั้นได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทุกช่องทางโดยที่ไม่ต้องเดินทางไปองค์กรหรือหน่วย จึงได้มีการสร้างองค์ความรู้ต่าง ๆ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นก็สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้ประชาชนได้มีกิจกรรมได้ใช้เวลาว่างศึกษาภูมิปัญญาเพื่อให้มีสุขภาพจิตที่ดี

๔) ด้านสิ่งแวดล้อม

ประชาชนจะต้องใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและสภาพที่อาศัยให้สะอาดถูกสุขลักษณะ ทั้งภายในบ้านและภายนอกบ้าน จัดวางสิ่งของเป็นระเบียบ ติดตั้งระบบแสงสว่างให้เพียงพอ และต้องรู้จักบริหารชีวิตตนเองไม่ให้เหี่ยวเฉา หรือเกิดการเบื่อหน่าย ซึมเศร้า โดยการเลือกทำกิจกรรมทางสังคมที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับตนเอง

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๒.๑ บริบทการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน คือ การเปลี่ยนแปลงของร่างกายในทางเสื่อมจะมีผลต่อทุกอวัยวะ อย่างไรก็ตามคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนคือการดูแลและเอาใจใส่จากลูกหลานทุกวัน หรือเรียกว่าเริ่มเตรียมความพร้อมจากสถาบันครอบครัว และการให้ความรู้ด้านการปฏิบัติตัวในช่วงวัยของประชาชน เช่น การทานอาหาร การออกกำลังกาย การใช้เวลาว่าง เป็นต้น ประชาชนแต่ละช่วงวัยควรปรับจิตใจให้แจ่มใส ไม่ยึดติดอดีต ไม่กังวลถึงอนาคต มีชีวิตที่เป็นสุขในปัจจุบันขณะ โดยการสร้างพลังทางจิตและอารมณ์ให้โปร่งใส สดชื่น ไม่หดหู่ และต้องฝึกจิตใจให้เข้มแข็งเมื่อเจออารมณ์มากระทบ การพัฒนาอาชีพเพื่อให้ประชาชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาศักยภาพด้านจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประชาชนในแต่ละช่วงวัย ประชาชนจะต้องใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและสภาพที่อาศัยให้สะอาดถูกสุขลักษณะ ทั้งภายในบ้านและภายนอกบ้าน ทั้งนี้ความต้องการของประชาชนในพื้นที่จริง ๆ ๑. เพื่อรักษาสีทธิประโยชน์ของประชาชนตามกฎหมาย ๒. เพื่อเป็นศูนย์รวมพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชน ๓. เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรเอกชนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับประชาชนทั้งในและต่างจังหวัด ๔. เพื่อเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพประชาชน ๕. เพื่อเป็นศูนย์การจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและสังคม และ ๖. เพื่อเป็นศูนย์ประชาสัมพันธ์กิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและสังคม สอดคล้องกับ **สุทธิพงศ์ บุญผดุง**^๑ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ ๑)” พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ด้านสภาพแวดล้อมที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านความหวาดกลัว อ้างว้าง และปัจจัยด้านความสบายกายสบายใจ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว มิตรสหาย และเพื่อนบ้าน ด้านการรวมกลุ่มทางสังคมมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านการอุทิศและการได้รับการยอมรับจากชุมชน ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านการดำรงชีพ และปัจจัยด้านรายรับและรายจ่าย คุณภาพชีวิตด้านสภาพร่างกายที่ดีมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านการใส่ใจเรื่องสุขภาพ และปัจจัยด้านการบริโภคที่ดี และสุดท้ายด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านความเป็นอิสระทางความคิดและปัจจัยการเลือกทำในสิ่งที่ต้องการ และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งสามารถนำไปทดลองใช้ และศึกษาผลการใช้กับผู้สูงอายุในท้องถิ่นในงานวิจัยระยะที่ ๒ ต่อไป

๕.๒.๒ การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

การสร้างหลักประกันในช่วงวัยของประชาชนเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมประชาชนมีคุณค่าและศักยภาพสมควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มี ส่วนร่วมขึ้นเป็น

^๑ สุทธิพงศ์ บุญผดุง, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ ๑)”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ประโยชน์ต่อสังคม ส่งเสริมให้ใช้ประสบการณ์ภูมิปัญญาที่มีติดตัวมาโดยทำเป็นแบบอย่างและแนวทางปฏิบัติให้แก่นักและกันส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งพาตัวเองได้ การจัดเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ ได้แก่ แผนการตรวจสุขภาพ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับปัจจัยสี่ในการดำรงชีพ เป็นต้น การศึกษาข้อมูล เรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยี หรือนวัตกรรมโดยช่วยทุนแรงหรือแบ่งเบาให้กับตนเอง การทำงานต้องรู้จักบริหารชีวิตตนเองไม่ให้เหี่ยวเฉา หรือเกิดอาการเบื่อหน่าย ซึมเศร้า โดยการเลือกทำกิจกรรมทางสังคมที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับตนเอง มีความสุขที่ได้กระทำ และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม จัดให้มีแสงสว่างให้เพียงพอ พื้นเปียกหรือลื่น ระดับพื้นไม่สม่ำเสมอ ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถส่งเสริมการพัฒนาประชาชนได้อย่างมั่นใจเป็นการส่งเสริมและรักษาสีทธิประโยชน์ พบปะสังสรรค์ ส่งเสริมสุขภาพส่งเสริมกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในช่วงวัยและสังคม สอดคล้องกับ **ชนาภา ศรีวิสรณ์ และคณะ**^๒ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษาชุมชนชาวไร่กาแพดอยช้าง” พบว่า ชุมชนมีการบริหารจัดการเพื่อการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพและความยุติธรรม พึ่งตนเองได้ ให้โอกาสเท่าเทียม มีสวัสดิการบนฐานของความไว้วางใจและเกื้อกูลกัน และมีพุทธสันติวิธีในการสร้างชุมชนสันติสุขของดอยช้าง มิติการให้ด้วยการรวมกลุ่มกันสร้างกาแพดอยช้างให้มีคุณภาพ แบ่งปันความรู้ ให้โอกาสและกำลังใจ ให้ความยุติธรรม และเสมอภาคมิติการสื่อสารมีการพูดคุยกันแบบตรงไปตรงมา ไม่หลอกลวง ใช้สัจจะเป็นที่ตั้ง มิติการบำเพ็ญประโยชน์ ทุกคนมุ่งสร้างทำเพื่อส่วนร่วม ผลประโยชน์ทั้งหมดเป็นของพี่น้องบนดอยทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีมติทำที่การวางตนที่ทำให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือหรือผู้มาเยือนมีความประทับใจเชื่อใจกันด้วยความอบอุ่นเอื้อเฟื้อ ชุมชนชาวไร่กาแพดอยช้างได้กลายเป็นที่รู้จักเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และรุ่งเรืองจนถึงปัจจุบัน

๕.๒.๓ การพัฒนาการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

การดูแลสุขภาพด้านบริการสาธารณสุขและสุขภาพเป็นหลักและมีความพร้อมในการดำเนินงานด้านนี้ค่อนข้างสูงเนื่องจากมีทรัพยากรและหน่วยงานด้านสาธารณสุขให้บริการสุขภาพกับประชาชนกระจายอยู่อย่างครอบคลุมพื้นที่ สร้างที่มจิตอาสาในการดูแลช่วยเหลือประชาชนจนถึงการตั้งโรงเรียนพัฒนาอาชีพรวมทั้งครูและวิทยากรในโรงเรียนสอนเป็นจิตอาสาสามารถร่วมกันดูแลสุขภาพ โดยต้องสร้างแรงจูงใจให้กับเจ้าหน้าที่เพื่อให้มีขวัญกำลังใจในการทำงานผลงาน และการเผยแพร่องค์ความรู้สำหรับประชาชนการรวมตัวของประชาชนในช่วงวัยในอนาคตต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบันต้องมีการสนับสนุนด้านเผยแพร่องค์ความรู้ให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้ข้อมูลออกไปถึงประชาชน การเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการพัฒนาอาชีพนั้นควรนำสื่อสารทางโทรทัศน์โทรศัพท์มาปรับใช้ให้ประชาชนในช่วงวัยนั้นได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทุกช่องทางโดยที่ไม่ต้องเดินทางไปห้องหรือหน่วย ประชาชนจะต้องใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและสภาพที่อาศัยให้สะอาดถูกสุขลักษณะ ทั้งภายในบ้านและภายนอกบ้าน จัดวางสิ่งของเป็นระเบียบ ติดตั้งระบบแสงสว่างให้เพียงพอ และต้องรู้จักบริหารชีวิตตนเองไม่ให้เหี่ยวเฉา หรือเกิดอาการเบื่อหน่าย ซึมเศร้า โดยการ

^๒ ชนาภา ศรีวิสรณ์ และคณะ, “แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษาชุมชนชาวไร่กาแพดอยช้าง”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ : ๒๕๔-๒๕๗.

เลือกทำกิจกรรมทางสังคมที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับตนเอง สอดคล้องกับ **สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์^๓** ได้วิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของคนไทย ปี ๒๕๕๓” ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตด้านการทำงานส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจกับชีวิตการทำงานในระดับมาก คุณภาพชีวิตด้านครอบครัว ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจกับชีวิตครอบครัวในระดับมากที่สุด คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ยกเว้นปัญหาเกี่ยวกับเสียงจากยานพาหนะ ซึ่งมีปัญหาระดับน้อย และมีความพึงพอใจในสิ่งแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ในระดับมาก คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพและความเครียด ส่วนใหญ่มีสุขภาพอยู่ในระดับค่อนข้างดี ในรอบปีที่ผ่านมาส่วนใหญ่ เคยเจ็บป่วยเล็กน้อยแต่ยังไม่เคยเจ็บป่วยจนต้องเข้ารับการรักษาตัวในสถานพยาบาล และไม่มีโรคประจำตัวสำหรับภาวะความเครียดนั้น ส่วนใหญ่ไม่มีอาการผิดปกติที่บ่งบอกถึงความเครียดคุณภาพชีวิตด้านความเป็นอยู่ประจำวัน ส่วนใหญ่เห็นว่าสินค้าประเภทอาหารมีราคาค่อนข้างแพงแต่ก็มีความพึงพอใจในการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ส่วนเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินส่วนใหญ่จะเห็นว่า ชีวิตและทรัพย์สินของตนยังมีความปลอดภัยในระดับค่อนข้างน้อย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- ๑) ควรจัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนให้เพียงพอในห้วงเวลาแต่ละปีงบประมาณ
- ๒) ควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในเรื่องของการหาอาชีพเสริมให้กับประชาชนในช่วงวัยให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
- ๓) ควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในเรื่องการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และให้ประชาชนเป็นคนกำหนดกิจกรรมเอง ทั้งนี้เพื่อที่กิจกรรมนั้นจะได้เกิดประโยชน์และตรงต่อความต้องการของประชาชนในช่วงวัยมากที่สุด
- ๔) ควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในเรื่องความต้องการความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น และควรจัดกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม

๕.๓.๒ ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรมีศึกษาวิจัยเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของประชาชนในช่วงวัยระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นกับภาคเอกชน เพื่อนำข้อมูลจุดเด่นที่ได้มาปรับปรุงและนำไปพัฒนาการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- ๒) ควรมีการศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในช่วงวัยที่มีความอ่อนแอของสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม หรือชุมชนที่มีปัญหาร้ายแรงเกี่ยวกับประชาชนมากกว่านี้เพื่อที่จะได้ทราบจุดด้อยหรือจุดอ่อนของการดำเนินงานเกี่ยวกับประชาชนแล้วนำมาสร้างโอกาสให้กับองค์กรท้องถิ่น และองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงต่อไป

^๓ สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์(NIDA), “คุณภาพชีวิตของคนไทย ปี ๒๕๕๓”, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๓).

๓) ควรมีการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบบทบาทของแต่ละพื้นที่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อที่จะทำให้ทราบข้อแตกต่าง ข้อดี และข้อเสียในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ในการปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้กับชุมชนอื่นที่มีลักษณะแตกต่างกันต่อไป

๔) ควรมีการศึกษาปัจจัยด้านอื่น หรือตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตประชาชนในช่วงวัยอื่นที่แตกต่าง ที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น ตัวชี้วัดด้านการรับรู้ การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งสื่อสังคมออนไลน์

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการพัฒนาชุมชน. ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.). กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๕๑.

กระทรวงสาธารณสุข. เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย. เชียงใหม่ : กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๒.

เกื้อ วงศ์บุญสิน. ประชากรกับการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

โกวิท พวงงาม. การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : บริษัทการพิมพ์, ๒๕๕๓.

จ่านก อติวัฒนสิทธิ์. ปรัชญาทางสังคมแห่งพระพุทธศาสนา. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : พิมพ์ที่นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๖๒.

ดิเรก ฤกษ์ห่วย. ทฤษฎีและแนวทางการพัฒนาสังคม. ในเอกสารสอนชุดวิชาคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๓.

ณ ลินพัฒน์. การพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา, ๒๕๕๑.

ทวีธรรม ธนาคม. ถึงจะยากก็ต้องทำ. กรุงเทพมหานคร : หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๕๓.

ปณิชา ดีสวัสดิ์. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง แรงจูงใจในการทำงานและคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานโรงพยาบาลทหารผ่านศึก. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.

ประยงค์ จันทรแดง. การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮ้าส์, ๒๕๖๑.

ประเวศ วะสี. “สันติวิธี : เอกสภาวะธรรม”. ใน สู่สันติเสรี : ๕๐ ปีสันติภาพไทย. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๘.

ปวย อังภากรณ์. ศาสนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกลด์คิมทอง, ๒๕๕๐.

ปาริชาติ สุวรรณบุบผา. “หยดน้ำหยดหนึ่งแห่งสันติภาพ Dialogue ‘สานเสวนา’ เป็นสันติวิธีได้หรือไม่?”. เอกสารการประชุมวิชาการประจำปี ค.ศ. ๒๐๐๕, เรื่อง สันติวิธีในมุมมองของศาสนาโลก. หลักสูตรศาสนาเปรียบเทียบ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๘.

พระพรหมคุณารณ (ป.อ.ปยุตโต). จะพัฒนาคนกันอย่างไร. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส. อาร์. พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๕๑.
- พระพุทฺธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **การศึกษาเพื่อสันติภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘.
- พระไพศาล วิสาโล (วงศวรวิสิทธิ์). **สร้างสันติด้วยมือเรา : คู่มือสันติวิธีสำหรับนักปฏิบัติการไรความรุนแรง**. กรุงเทพมหานคร : เสมสิกขาลัย, ๒๕๓๓.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. **เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชาพุทธสันติวิธี (Buddhist Peaceful Means)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ. **คุณภาพชีวิต การทำงาน และความสุข**. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖.
- สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA). **“คุณภาพชีวิตของคนไทย ปี ๒๕๕๓”**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๓.
- สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า. **คู่มือการสมัครเข้ารับการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง การเสริมสร้างสังคมสันติสุข รุ่นที่ ๑๓ ปีการศึกษา ๒๕๖๕-๒๕๖๖**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๖๕.
- สำราญ จุช่วย. **“การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม”**, เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๔.
- อภิชา แดงจำรูญ. **ครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ : การส่งเสริมสุขภาพผู้เรียน (สุขศึกษาและพลศึกษา สำหรับครูประถมศึกษา ฉบับปรับปรุงใหม่)**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

(๒) คุษณินิพนธ์/วิทยานิพนธ์

- ทองพล สักแก้ว. **“การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของข้าราชการครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กกับขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น”**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.
- เทวินทร์ ศิริปัญญา. **“การพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการกองบัญชาการช่วยรบที่ ๑ ค่ายพนัสบดีศรีอุทัย กิ่งอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี”**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๓.
- พระปลัดพัทธพงษ์ ธมฺมนนโท (สอนแก้ว). **“พุทธสันติวิธีเพื่อการสร้างความสมานฉันท์ของโครงการสร้างโรงไฟฟ้ากระบี่”**. คุษณินิพนธ์พุทธศาสตรคุษณินิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

วีรณ ฉันทศาสตร์โกศล. “คุณภาพชีวิตนายทหารชั้นประทวน กรมทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ ๑”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒.

(๓) รายงานการวิจัย :

พัชรี หล้าแหล่ง. “การศึกษาคุณภาพชีวิตและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนปาล์มน้ำมันในพื้นที่ภาคใต้”. **รายงานการวิจัย**. ชุมพร : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๖.

สนธยา สวัสดิ์. “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนบ้านร้องเม็ง ตำบลหนองแห้ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

สุทธิพงศ์ บุญผดุง. “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ ๑)”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

เสาดาทอ โสดาติส. “การทดสอบความเที่ยงและความตรงแบบวัดคุณภาพชีวิตของผู้ติดสารเสพติด (DAQOL)”. **การวิจัยของโรงพยาบาลธัญญรักษ์สงขลา**. สถาบันธัญญรักษ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๒

(๕) บทความการวิจัย :

คุณากร เกื้อด้วง. “การอยู่ร่วมกันเพื่อสังคมสันติสุขโดยใช้หลักสราณียธรรม ๖ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกระบี่”. **วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มีนาคม ๒๕๖๖) : ๘๒-๙๓.

ชนาภา ศรีวิสรณ์ และคณะ. “แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษาชุมชนชาวไร่กาแฟดอยช้าง”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**, ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ : ๒๘๔-๒๙๗.

ชัยยศ อินทแสน และคณะ. “แนวทางการเสริมสร้างสังคมสันติสุขของมูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์ตามหลักพุทธสันติวิธี”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐) : ๒๒๙-๓๐๑.

ดุขฎิ์ आयวัฒน์. “มาตรวัดคุณภาพชีวิต : ศึกษากรณีประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย”. **วารสารประชากรศาสตร์**. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มีนาคม ๒๕๔๘) : ๔๑-๖๒.

นิชญา ชัยยา และพระมหาบุญไทย ปุณณมโน. “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท”. **วารสารปรัชญาปริทรรศน์**. ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๑๘๑-๑๙๔.

ประยูร อิมิวัตร์. “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม-เมษายน ๒๕๖๒) : ๓๖๔-๓๗๘.

พระนราศักดิ์ วรธมโม (ธรรมศรีใจ). “การวิเคราะห์แนวคิดและวิธีการสร้างสันติภาพของท่านติช นัท ฮันห์”. **วารสารปณิธาน**. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๑๙๒-๒๑๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

- พระทศพล เขมาภิรโต. องค์ประกอบสนับสนุนการสร้างสันติสุข ชีวิตเพื่อสันติสุขและสันติภาพ.
[อ อ น ไ ล น์] . แห ล่ ง ที่ ม า :
[https:// www.baanjommyut.com/ library/ 2552/ peace_and_peace/ 08. html](https://www.baanjommyut.com/library/2552/peace_and_peace/08.html),
[๖ มิถุนายน ๒๕๖๕].
- มารค ตามไท. ปาฐกถาในการสัมมนาเครือข่ายภาคประชาสังคม “ประชาสังคมกับกระบวนการ
สันติภาพ”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [https://peaceresourcecollaborative.org/wp-
content/uploads/2020/01/M10_260.pdf](https://peaceresourcecollaborative.org/wp-content/uploads/2020/01/M10_260.pdf) [๒๓ มกราคม ๒๕๖๖].
- สำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม. แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๖๗๐ (ฉบับ
ทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
[https://www.samutsongkhram.go.th/2022/index.php/2021-11-16-04-36-
18/876-2209-2566-2570-2567-2567](https://www.samutsongkhram.go.th/2022/index.php/2021-11-16-04-36-18/876-2209-2566-2570-2567-2567) [๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๕].
- สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. ทักษะการบริหารมนุษย์สัมพันธ์ตามแนวพุทธ. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
http://ir.mcu.ac.th/content/2560/08./Thesis_60.pdf [๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๕].

๒. ภาษาอังกฤษ

- Constantino, Renato. **The Challenge of the Churches**. Paper Presented During the
First Gregorio Aplipay Lecture on Nationalism, Manila, Philippines, May 18,
1984.
- ESCAP. **Guidelines on Methodological Approaches to the Conduct of A Regional
Surveyor the Quality of life as on Aspect of Human Resources
Development**. New York: John Wiley 1990.
- Maslow, A. H.. **Motivation and Personality**. New York: Harper & Row Publishing,
1954.
- Peace, S.M.. **Researching social gerontology: Concepts, methods, and issues**.
London: SAGE, 1990.
- Phra Medhi Dhammaporn (Prayoon Mererk) . **Buddhist Morality**. (Bangkok:
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press, 1994.
- UNESCO. “ Indicator of Environmental Quality of Life” . **Research and Papers in
Social Science**. Paris: UNESCO, 1978.

บรรณานุกรม (ต่อ)

Zhan. “Quality of life: Conceptual and measurement issue”. **Journal of Advanced Nursing**. Vol. 17 No. 7 (1992): 795-800.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุก ช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาบริบทการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ๓) เพื่อนำเสนอการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ต่อไป

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๔ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ส่วนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการบันทึกเสียง จดบันทึก และถ่ายภาพระหว่างทำการสัมภาษณ์ทุกขั้นตอน เพื่อประกอบรายงานการวิจัย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความเมตตาเอื้อเฟื้อข้อมูลทางวิชาการเป็นอย่างดี

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคล

- ๑) ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....
- ๒) ที่อยู่.....
- ๓) ตำแหน่ง.....
- ๔) สังกัด.....
- ๕) เบอร์โทรศัพท์.....

ส่วนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีใน
ทุกช่วงวัยของประชาชนในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๑) ด้านร่างกาย

๒) ด้านจิตใจ

๓) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

๔) ด้านสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัย

ภาคผนวก ข
หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๒๔๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี)
เลขที่ ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทร. ๐-๓๕๒๔-๘๐๙๓

๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย อาจารย์ ดร.ภูริภัทร ห้วยหงษ์ทอง ตำแหน่ง อาจารย์พิเศษ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติจากมหาวิทยาลัยให้ทำวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสังคมสันติประชาธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกวัยของประชาชนในอำเภอมโนพิจิตรจังหวัดสมุทรสงคราม” โดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากท่าน ทางหลักสูตรบัณฑิตศึกษา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ-นามสกุล	ดร.ภูริภัทร ห้วยหงษ์ทอง
วัน/เดือน/ปีเกิด	: ๕ พฤษภาคม ๒๕๑๕
ภูมิลำเนา	: บ้านเลขที่ ๑๑๙/๔๑ หมู่บ้านลินวิวิพลัส หมู่ที่ ๗ ถนนราษฎร์พัฒนา แขวงราษฎร์ เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๔๐
การศึกษา	: ปริญญาตรี นิเทศศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก : ปริญญาโท นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก : ปริญญาเอก ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ประสบการณ์ทำงาน	: หัวหน้างานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เทศบาล ตำบลอ้อมใหญ่ : หัวหน้างานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เทศบาล ตำบลนครชัยศรี : ครูฝึกป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย วิทยาลัยป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย วิทยาเขตปราจีนบุรี กรมป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย : วิทยากรบรรยาย สถานประกอบการด้านความปลอดภัย : อาจารย์พิเศษ คณะสังคมศาสตร์
ผลงานวิชาการ	: ภูริภัทร ห้วยหงษ์ทอง. (๒๕๖๑). “การบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน”. วารสารวิจัยวิชาการ . ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม) : ๑๒๓-๑๓๕ : ภูริภัทร ห้วยหงษ์ทอง. (๒๕๖๒). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธในยุคโลกาภิวัตน์”. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณแก่น . ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม) : ๒๔-๔๔. : ภูริภัทร ห้วยหงษ์ทอง. (๒๕๖๒). “การฝึกอบรมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑” การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด . วันศุกร์ที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒

พ.ศ. ๒๕๖๓

ประวัตินักวิจัยร่วม

- ชื่อ-นามสกุล : ดร.รัตนา ตฤณารังสี
- วัน/เดือน/ปีเกิด : ๒๗ มกราคม ๒๕๔๔
- ภูมิลำเนา : บ้านเลขที่ ๒๖๘ ถ.ช่างอากาศอุทิศ แขวงดอนเมือง เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐
- การศึกษา**
- พ.ศ. ๒๕๒๕ : ปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) มหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ
- พ.ศ. ๒๕๕๑ : ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- พ.ศ. ๒๕๔๕ : ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์ (นิด้า)
- พ.ศ. ๒๕๖๕ : ปริญญาเอก ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ประสบการณ์ทำงาน**
- พ.ศ. ๒๕๖๓ – ปัจจุบัน : ผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง รุ่นที่ ๑๓ ศาลยุติธรรม
- พ.ศ. ๒๕๖๐ : คณะกรรมการบริหารกองทุนความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน สังกัดกระทรวงแรงงาน
- พ.ศ. ๒๕๖๖ : อาจารย์พิเศษ คณะสังคมศาสตร์
- ผลงานวิชาการ**
- : รัตนา ตฤณารังสี. (๒๕๖๔) “อริยสัจจธรรมกับทางรอดขององค์กรในยุค New Normal” วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม – ธันวาคม)
- : รัตนา ตฤณารังสี. (๒๕๖๔) “การเปลี่ยนแปลงเพื่อความสำเร็จของการทำงานในยุคนิวนอร์มอลตามหลักพุทธธรรม” วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม)
- : รัตนา ตฤณารังสี และคณะ. (๒๕๖๔) “พุทธธรรมมาภิบาลเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงาน SME ไทยในยุค NEW NORMAL” วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๖๕) : A152-A159
- : รัตนา ตฤณารังสี. (๒๕๖๕) “การส่งเสริมคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธธรรมมาภิบาลของแรงงานไทย สภาองค์การนายจ้าง เอส.เอ็ม.อี แห่งประเทศไทย” วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม – มิถุนายน)